

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

BAVUL

Mart 2020
Sayı: 54
Fiyatı: 10 TL
KKTC: 11 TL

Hayat bir yolculuktur, yanınızda bulur.

**Gülerek yüzleşeceğim,
asla teslim olmayacağım.**

Freddie Mercury

Zülfü Livaneli • Ataol Behramoğlu • Emre Kongar • Şükrü Erbaş • Ercan Kesal • Haydar Ergülen • Ezel Akay • Fırat Tanış
Şermin Yaşar • Sedef Orman • Otisabi • Zehra Çelenk • Aysen Sahin • Evrim Kuran • Aydılgöz • Zafer Köse • Meltem Yılmazkaya
Mehmet Mahir • Murat Aksoy • Ergün • Ali Deniz Uslu • Ali Murat İrat • Esin İris • Barış Akpolat • Yunus Emre Ceren
Şafak Salda • Burak Ağdemir • Gül Çetin • Can Binali Aydın • Işıl Çalışkan • Selin Kalkan • Burak Abatay • Önder Abay

BAVUL

**Gülerek yüzleşeceğim,
asla teslim olmayacağım.**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org> **Freddie Mercury**

BAVUL

The Show
Must Go
On!

FREDDIE
MERCURY

MART 2020

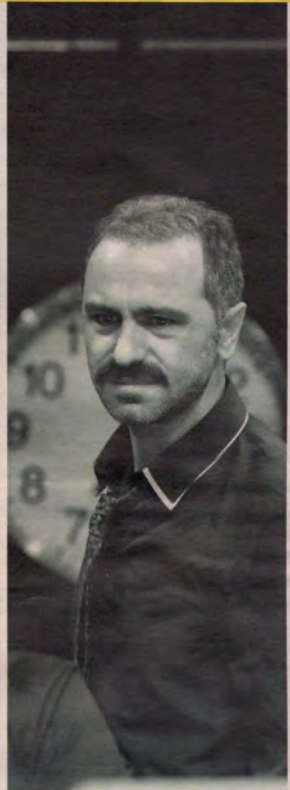
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

1914

Şehir Tiyatroları

sehirtyatrolari.ibb.istanbul

Mehmet Ali & Akşamsefası

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

TANIKLIĞINA TANIK EDEN

Zabel Yesayan

Ruhumun sürgünde olduğunu ve azad edilmeyi hevesle beklediğini hissediyorum. Ne ya da kim yağlayıp gevşetecek onun zincirlerini? Her an ümitlenmek ve her an ümidini yitirmek mümkün.

hissediyorum, iki kardeş ruh, iki sürgün yoldaşı gibi.

Zabel Yesayan 4 Şubat 1878'de Üsküdar'da Zabel Hovanisyan ismi ile dünyaya geldi. Babası Mıgırdiç Hovanisyan'dır. Çocukluk yıllarını Üsküdar'da geçirir. Sonrasında Paris'e giderek öğrenimine Sorbonne Üniversitesi'nde devam eder. Burada edebiyat ve felsefe eğitimi alır. Bu dönemde Fransız romantizm akımından etkilenir ve bunu kökenlerinin geleneğiyle harmanlar. 1895 yılında ilk şiirlerini yayınlanır ve böylece edebiyat hayatına giriş yapar. Birçok dergi için öykü, makale ve denemeler yazarak devam eder.

1908'de Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle İstanbul'a geri döner, 1909 yılında Kilikya bölgesine giderek Adana'da yaşananlar üzerine makaleler yazdı. Yıkıntılar Arasında romanı ve birçok öyküsünde Adana'daki bu dönemden bahsetti.

Bazen kendi kendime soruyorum: Beni daimi bir altüst oluşun, sabırsızlığın içinde tutan bu imkânsız olandan zevk alma huyu bana nereden geldi? Neden üzgünüm ya da neden bu kadar mutluyum? Sanki ruhumun derinliklerinde ancak nihai dalgaları bana ulaşan galibiyetler ve mağlubiyetler vuku buluyor.

24 Nisan 1915'te Ermeni entelektüeller için çıkarılan sürgün listesinde adı yer alan tek kadın olan Yesayan, kılık değiştirerek Bulgaristan'a, sonrasında da Kafkaslara kaçtı. Tehcir ve sonrasında, 1918 yılında Ortadoğu'daki mültecilere ve ailesini kaybetmiş çocuklara yardım ve destek konularında görev aldı. Bu süreçteki gözlemleriyle yeni romanlar yazmaya başladı. 1921 yılında Paris'e döndü.

Ve ben ki kendimi ondan o kadar farklı sayarken -farklı bir mizaç, farklı şahsiyet, farklı zevk- birdenbire onunla yalnız birbirimize benzediğimizi değil ve dahi aynı olduğumuzu

Sovyetler Birliği'nin kurulması sürecinde Sovyet Ermenistan'ın destekçisi oldu ve 1923 yılında yazdığı romanında dönemin sosyal ve politik koşullarını anlattı. 1926'da Sovyet Ermenistan'ı ziyaret etti ve bu ziyaretteki gözlemlerini 1928'de yayımlanan kitabında anlattı. 1933 yılında çocuklarıyla birlikte Sovyet Ermenistan'a taşındı ve Sovyet Yazarlar Birliği'ne katılarak bu örgütün toplantılarına katılmak üzere Moskova'ya gitti. Yerevan Devlet Üniversitesi'nde Fransızca ve Ermeni edebiyatı dersleri verdi.

1937 yılında milliyetçilikle suçlanarak tutuklandı. Hayatının bundan sonraki dönemine ve ölümüne ilişkin kesin bilgi olmamakla birlikte 1943 yılında Sibirya'da sürgündeyken öldüğü düşünüldü. Ancak Sovyet kaynakları yazarın 1937'de Yerevan'da öldüğünü yazar.

İnsanlar artık kılıçla ve silahla öldürmeye cüret etmiyor, lakin sözlerle vuruyor.

Osmanlı Devleti'nin son yıllarına damgasını vurmuş olan katliamlar, sürgünler ve daha birçok acı olayın karşısında yazar yaşananlara tanıklık eder ve eserleriyle bizi de bu tanıklığa ortak eder. Deneme, makale, öykü ya da roman tüm eserlerinde kadınların yaşamlarına, kadın haklarına bakış açısıyla geniş yer ayırır.

Nihayetinde en büyük zafer insanın şahsi saadetini bulması değil midir?

ZÜLFÜ LİVANELİ

Dünyanın bütün nevrotikleri, birleşin!

Luis'e göre bütün sanatçılar nevrotikti. Sanat, nevrozların dışarı varmasını bir araçtıydı sadece.

Söyle canım, söyle bana
Anlat nedir genç olmak

Adi Luis Megino'yu. Sakallı, dost bakışlı bir İspanyol film yapımcısıydı. Soruyu ilk kez o getirdi aklıma:

"Çocukluğunuzda hiç sizi diğer çocuklardan ayrı bırakan bir hastalık ya da benzer bir şey geçirdiniz mi?"

Berlin'de, yarı buzlu Linje akvavitiçilen bir Norveç lokantasında oturuyorduk. Avrupa Film Ödülleri elemesi jürisinin başkanlığını yapıyordum; masamızın çevresinde, Luis'den başka Rus, Belçikalı, İzlandalı ve Hollandalı jüri üyeleri oturuyordu. Luis'e bu gereksezi sorunun nereden çıktığını sorduk.

"Bir düşünün bakalım" dedi, "sebebini sonra açıklayacağım."

Bir süre sonra itiraflar dökülmeye başladı. Senarist, film yönetmeni ve oyuncu olan jüri üyelerinin her biri, çocukluklarında ya büyük bir hastalık geçirmiş ya ameliyat olmuş ya da başka nedenlerden dolayı kendini diğer çocuklardan ayrı hissetmişti.

"İşte" dedi Luis, "yine yanıltmadım. Bu soruyu yaklaşık 25 yıldır herkese soruyorum. Daha çocukluğunda böyle bir olay yaşamamış sanatçıya rastlamadım."

Luis'in bakış açısına göre normal bir çocukluk geçiremeyen, kendilerini diğer çocuklardan ayrı gören insanlarda, birtakım nevrozlar geliyordu. Bu nevrozlar, bir süre sonra onları sanat yapmaya itiyordu. Bu yüzden bütün sanatçılar nevrotikti. Sanat, nevrozların dışarı varmasını bir araçtıydı sadece. Luis yakında bir film yapacağını söylüyordu: "Dünyanın bütün nevrotikleri, birleşin!" olacaktı adı.

Luis'in sorusu hepimizi çocukluk yıllarımıza götürmüştü. Buzlu Linje akvavitiçinin yarattığı sisler arasından eski anılarımızı avlıyorduk. Benim diğer çocuklardan ayrı kalmamı gerektiren öyle çok şey olmuştuk ki, bu soru sorulmadan önce bana çok doğal geliyordu bu durum. Her zaman bütün arkadaşlarımdan ayrı duyumsamıştım kendimi. Hiçbir sporu ya da oyunu onlar gibi kendimi kaptıracak oynamamıştım. O delice coşkularına gıpta etmişim her zaman ama becerememişim. Çoğu zaman onları taklit ediyordum, kısa cümlelerle, bçkın ve aldimaz tavırlarla konuşmak istiyordum ama üzerimden akıyordu. Uzun cümlelerle, ayrıntıla-

üzmeden durarak konuşma alışkanlığım vardı. Beceremediğim bir başka konu da argoydu. Doğru düşüst küfredemiyordum. Okul yıllarım boyunca çocuk itiş kakaşları dışında hiç dövuşmemiştim. "Ayn olma" durumu öylesine bildik bir duyuydu ki, üzerinde düşünmemiştim bile.

Luis'in sorusu üzerine çocukluğumda ne kadar çok ameliyat olduğumu hatırladım. Bu, sağlıksızlık doğumdan geliyordu herhalde. Çünkü 1 kilo 300 gram doğmuşum, üstelik boynuma kordon dolanmış. Doğduğum zaman nefes alamayan, mosmor bir et parçasıymışım. Ebenin marifetiyle bir mucize eseri hayatta kaldıktan sonra, bu "mor doğum"un etkileri beni bir sürü ameliyata sürükleyecekti. Bir iki yılda bir oramdan buramdan ameliyat ederlerdi beni. Ne var ki sebep sadece "mor doğum" değildi, kendi başıma açtığı belalar da vardı.

Ankara Bahçelievler'de oturuyorduk. İki katlı bir evin üst katında kiracıydık. Babam adliye müfettişiydi ve çoğu zaman teftişte oluyordu, eve iki ayda bir gelebiliyordu. Annem, üç küçük kardeşim ve evlatlığımız Huriye ablayla birlikte zor bir hayat sürüyorduk. Annem ortaokul dönemi haylazlıklarımla başa çıkmıyor, beni eve kapatmak istiyordu. Yine de balkondan atlayıp kaçmanın yolunu buluyordum.

Bu kaçışlardan birinde arkadaşlarla buluştuk, o günlerdeki tehlikeli oyunumuza kapıttık kendimizi. İki takıma ayrılıyorduk. Bir bahçede yaklaşık yüz metre arayla sipere giriyor, ellerimizdeki sapanlarla birbirimizi taşı yağmuruna tutuyorduk. Gerçek bir savaştı bu. Yıldırım gibi gelen sapan taşları kafalarımızı üstüne uçuşuyordu ve her seferinde bir ölümün ya da sakatlıktan sonra anda kur tuluyorduk. Benim şansım ötekiler kadar yolunda gitmedi ve bir anda ne ödeğimin anlayamadığım bir patlamayla dünyam arandı. Sanki başımın içinde tonlarca dinamit infilak etmişti. Bayılmışım. Bir süre sonra kendime geldiğimi hatırlıyorum. Telaşı sesler duyuyordum. Adım tekrarlanıyordu. Başım birinin kucağındaydı.

"Abii Abii" diyordu bir ses.

Dehşet içindeydi. Asım'ın sesi olduğumu fark ediyordu ama onu göremiyordum, hiçbir şey göremiyordum. Kör olduğumu kavradım ve aklıma gelen ilk düşünce şu oldu: "Artık evlenemem." Neden böyle düşündüğümü bilmiyordum, o yaşta evlenmek üzerine kafa yormuyordum, hatta hiç aklıma gelmiyordu

ama nedense bulamıyordum ilk beliren cümle buydu işte.

O zamanlar, Dostoyevski'nin, idam mangası karşısında kurşuna dizilmeden önceki son düşüncesinin, karşı damda duran garip görünümlü bir kuş olduğumu bilmiyordum. Okumamıştım henüz. Son anda çarın affıyla ölümden kurtulan Dostoyevski, bu ilginç psikolojik kasiyi anlatmıştı kitaplarında.

Ben de sapan taşıyla kör olmanın şoku içinde, ilerideki evliliğimi düşünen bir çocuk olarak yatırıyordum öylece. Daha sonra evden yükselen çığlıklar, ambulans, hastane, göz ameliyatları birbirini izledi. Sol gözümün tam üstüne iri bir sapan taşı yemiştim. Gözüm akmamıştı ama iris parçalanmıştı. Ayrıca gözün dibinde, görme noktasında yaralar vardı. Çok tamamen kanla doluğu için hiçbir şey göremiyordum.

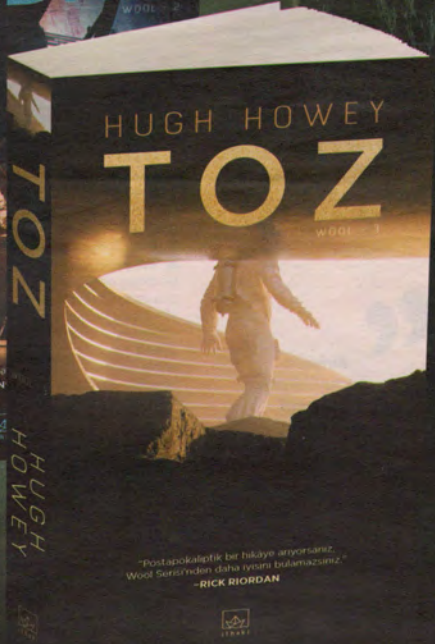
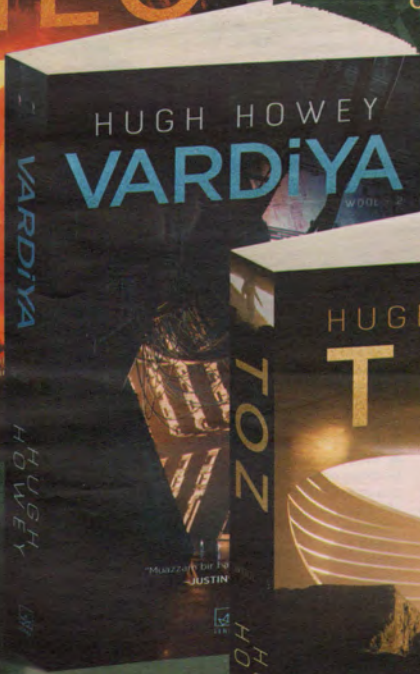
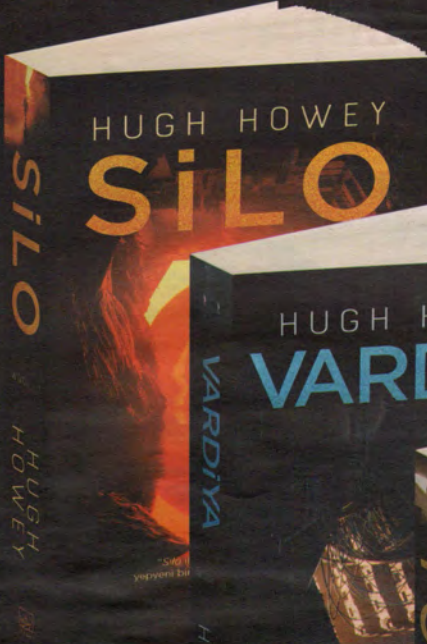
Bir süre sonra sağ gözüm açıldı, dünyayı görmeye başladım. Evde yattığım dönemde, hiç sağa sola dönmemem gerekiyordu. Bu yüzden annem, babam ve babaannem sürekli nöbet tutuyorlardı başımda. Aylarca yatıyım, uzun süren ve can yakıcı göz tedavilerine katlanmak zorunda kaldım. Babam, memur maasıyla beni dönemin en önemli doktorlarına götürdü. Böylece İstanbul'u ilk kez gördüm, daha doğrusu görememiş oldum. Bir yandan da Adalet Bakanlığının yardımıyla Viyana'ya gitmeye hazırlanıyorduk.

O dönemlerde İstanbul'da çok ünlenmiş bir göz doktoru vardı. Randevu alabilmek için aylarca beklemek gerekiyordu diye duymuştuk. İstanbul savcısı bize yardımcı oldu, doktoru görmeye gittik. Adı Emil Tahinci'ydi. Diğer göz doktorlarının tavsiye ettiği Avrupa'da tedavi fikrinin yanlış olduğunu söyledi bize. Göz dibindeki yaralar iyileşse bile iz kalacaktı ve o gözün bir daha tam olarak görmesi imkânsızdı. Hüküm Emil Tahinci tarafından yüzyüme okundu: Bir gözüm gitti mişti artık. Bu düşünceye kendimi alıştırmalıyım.

Yıllar sonra Elia Kazan'la mavi yolculuk yaparken İstanbul'daki akrabalarından konuşuyorduk. Göz doktoru olan dayısından söz etti. Adı Emil Tahinci'ydi. Dayısıyla nasıl tanıştığımızı ve yaşamımdaki önemli yerini anlattım, olayla birlikte. "Hiç şaşırmadım" dedi. "Tanıdığım bütün sanatçıların normal olmayan bir tarafı var."

Sanatçıların, dünya üzerinde bir nevrotikler kulübünün üyeleri olduğuna Elia da inanmaktaydı.

Son yılların en iyi
kiyamet sonrası
anlatılarından WOOL,
Mad Max ve Fallout
hayranlarının mutlaka
okuması gereken
bir üçleme.

"Bu seriye bayıldım."
-STEPHEN KING

"Postapokaleptik bir hikâye anlatırsanız,
Woool Serisinden daha iyisini bulamazsınız."
-RICK RIORDAN

ithaki

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

/ithakiyayinlari

/ithakiyayinlari

/ithakiyayinlari

TÜM
KITAPÇILARDA

ŞÜKRÜ ERBAŞ

Ne serçeler ne puhu kuşları

**Birisinin
parmaklarının
ucundan
saygıyla
öpseniz,
avuçlarının
içinde bir
soluk alsanız,
gamzelerinde
boğulsanız,
güzellik
hepimizi
dünya yüzüne
çıkarak.**

Ruhun çöküntüsü deselerdi, hiç düşünmeden, utanç timi, derdim. Bundan sonrası artık kolay. Acımasızlığı bir erdem olarak yaşamaya başlıyorsunuz. Sizi insanların hisasında tutacak değer duygusunu ellerinizle kalbinizden söküp attığınız için sizden başka kimse kalmıyor dünyada. Kalsa da sadece bir küçümseme hazzı, bir can sıkıntısı olarak var insanlar hayatınızda. Üzüntünüzü yitirdiniz. Gözyaşınız yok. Alın çizgileriniz kapandı. Sessizliğin güzelliğini, o ince saygısını büyüdüğünüz evlerde unuttunuz. Merhamet duygunuzu, en zayıf insanın eşiklerine gömüp gittiniz. Acı yok artık sizin için. Yüksek sestten bir dünya içinde bir yeni zaman yalnızlığınız ki bunu görecektir kirpiğiniz kaşınız da kalmadı. Küçük kafalı bir büyüklüğün şiddet sarmalı içinden konuşuyorsunuz, konuşuyorsunuz. Yalan söylüyorsunuz diyeceğim ama durumunuzu tam karşılamayacak. Yalan söyleyen insan, çok eski bir mahcubiyet duygusuyla arada bir ürperir, kızarır. Hiç olmazsa şaşırma kaygısı duyar. Böyle bir kaygıyı ana rahminize çoktan gömdünüz. Yalan, ruhunuz artık. Kutsalınız. Yeni zaman tanrınız. İnsanları küçümsemenin en kibirli, en korkak yolu. Ama ne tuhaf, siz bundan zevk alıyorsunuz. Zamana yalan söylenmez, diyecek kimseyi bırakmadınız çevrenizde. Aptallığın görkemli ülkesine vardınız sonunda. Gücünüzü zekâ sanıyorsunuz, şiddetinizi ahlak, cehaletinizi büyüklük.

Ruhun çöküntüsü deselerdi, hiç düşünmeden, hüznü yitimi, derdim. Şarkı söylemiyorsunuz artık. Sesiniz titremiyor.

Sevmenin ne hayali ne hatırası kaldı. Dünyayı bir cezaya çevirdiniz. Ne serçeler uyandırıyor sizi ne puhu kuşları örtüyor üstünüzü. Sözleriniz insansız, ağaçsız, rüzgârsız. Gölgeyi sevmiyorsunuz. Keder canınızı sıkıyor. Acıyı anlamak öfkeleniyor sizi. Hayranlıkla nefretin çarmıhında bir taht kurdunuz kendinize. Keder nereden bulacak sizi! Kendinizden bir yüce kaledesiniz. Arada bir bulantı, tam şuranızda, hüznü değil ama; arada bir boğuntu duygusu, topuklarınızdan boğazınıza, hüznü değil ama; arada bir yürek çöküntüsü, arzudan pişmanlığa, hüznü değil ama... Siz, yalnızlığınızı da, kalabalığınızı da yitirdiniz, hüznü ne ki. Birisinin gözlerinin içine azıcık bakacak bir masalınız olsa, belki kanatlı bir kederle tanıya ulaşacaksınız. Birisinin parmaklarının ucundan saygıyla öpseniz, avuçlarının içinde bir soluk alsanız, gamzelerinde boğulsanız, güzellik hepimizi dünya yüzüne çıkaracak. Ayrılk bile güzelleşecek. Arada bir gökyüzüne dokunsanız, toprağı sevseniz, köpekleri kucaklasanız, yıldızları yatağınıza doldursanız, otları öpseniz, çocuklarla konuşsanız, geceyi dinleseniz, fotoğraflarınızı güneşe serleseniz...

Ama siz hüznü sevmiyordunuz değil mi? Nasıl yapacaksınız bunları...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

TÜM SIRLAR
AÇIĞA ÇIKIYOR

CAPITOL POLİSİYE GÜNLERİ

12-31 MART

Edgar Allan Poe,
Arthur Conan Doyle,
Agatha Christie...

221B, polisiyenin ustalarını
Capitol'de buluşturuyor.

Özel Film
Gösterimleri

Polisiye
Söyleşileri

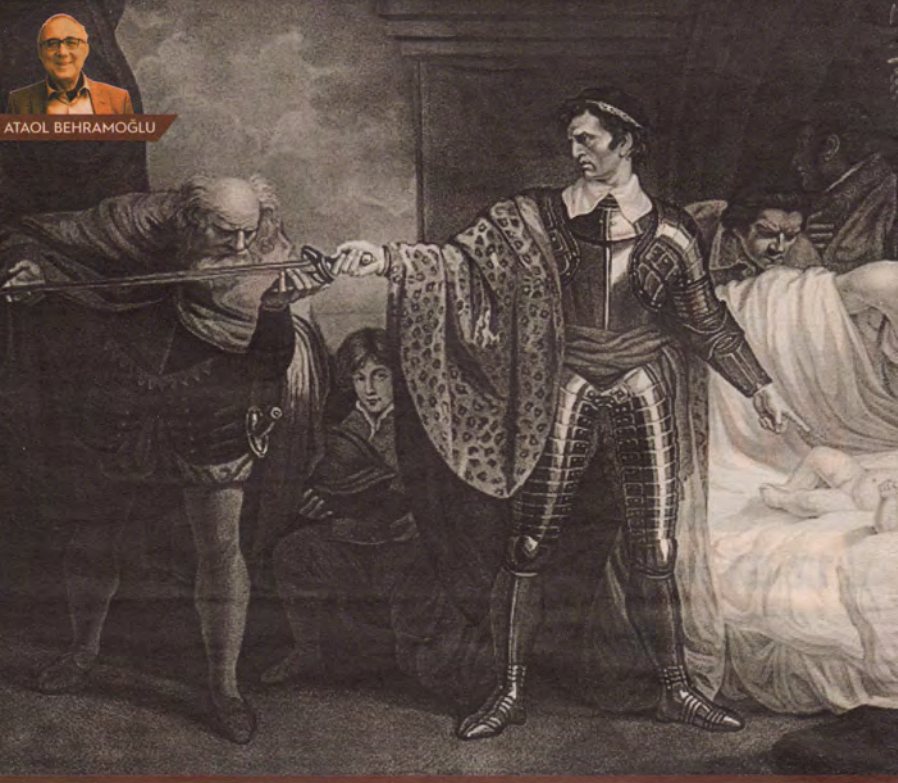
İmza
Günleri

Polisiye
Atölyeleri

#PolisiyeGünleriCapitolde

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

CAPITOL

Kış Masalı

Başta Freud, 20. yüzyıl psikoloji-psikiyatrik kuramının yaratıcıları böyle biriyle karşılaşsalar, "işte bizim tarif ettiğimiz hasta" derlerdi... Fakat sanırım onlar da, hastalık semptomları oyunun daha ilk sayfalarında durup dururken, görünürde hiçbir neden yokken ortaya çıkan bu hastanın 3. sahnenin 2. perdesinde yine birdenbire iyileşmesine tıbbi bir açıklama getirmezlerdi.

Shakespeare'in şimdiye kadar okuduğum oyunları arasında tanımlanması en güç ve kanımca en zayıf olanı...

Buna karşılık, oyunun çevirmeni Özdemir Nutku'nun önsözü benzerleri arasında en uzunlardan biri, benim aldığım notlar da yine benzerleri arasında en çok sayıda olanlardan.. Bir çelişki mi bu? Bilmem...

Shakespeare'in yaşamının son dönem ürünlerinden biri olan Kış Masalı'nın ne kışla, ne de masalla bir ilgisini görebildim.

Başkahraman Sicilya Kralı Leontes ise tatsız tuzsuz biri... Fakat hakkını yememek için söyleyelim: Başta Freud, 20. yüzyıl psikoloji-psikiyatrik kuramının yaratıcıları böyle biriyle karşılaşsalar, "işte bizim tarif ettiğimiz hasta" derlerdi... Fakat sanırım onlar da, hastalık semptomları oyunun daha ilk sayfalarında durup dururken, görünürde hiçbir neden yokken ortaya çıkan bu hastanın 3. sahnenin 2. perdesinde yine birdenbire iyileşmesine tıbbi bir açıklama getirmezlerdi. Kocasının kıskançlığının kurbanı olarak (nasıl olduğu bilinmez şekilde) birdenbire

ölen Kraliçe Hermione'nin oyunun sonunda meğer ölmemiş olduğunun anlaşılması gibi, Leontes'in birdenbire çıldırıp birdenbire akıllanmasına da masal gerçekliği deyip geçelim...

Leontes, ziyaretime gelen çocukluk ve ergenlik arkadaşı Bohemya Kralı Poixenes'e, ülkesine dönmek üzereken biraz daha kalması için ısrar ediyor. Kraliçe Hermione'ye de ısrar ettiriyor. Kadıncağız onun bu isteğini yerine getirdiği anda da hastalıklı kıskançlık nöbetleri baş gösteriyor...

**Leontes'in
"Karıları aldatanların
hepsi umutsuzluğa
kapılıydı/İnsanlığın
onda biri kendini
asardı" 'özdeyişi'yle
başlayan kadın karşıtı
salvo, yer yer kendini
göstermekte...**

Karısını da ortak ettiği bu ısrar neden, belli değil? Amacı kraliçeyi tuzağa düşürmek mi? Belli değil. Çünkü herhangi bir ipucu yok bunlara ilişkin... Oyunun daha başlarında Polixenes'e hitaben "Sende de kaba bir kelte ile boynuzlar olmalı ki/Benzeyesin bana:" diye başlayıp "tutku bu, imkânsız olan şeyleri oldurur/Düşlerle iletişim kurdurur... (...) Hiçlik arkadaşın olur" gibi kafa ve ruh karışıklığını yansıtan cümlelerle devam eden tirad karşısında Polixenes haklı olarak "Ne demek istiyor Sicilya Kralı" sözleriyle şaşkınlığını belirtiyor...

Sahnenin devamında Leontes'in iç konuşmalarını gerçekten de bir paranoyanın birebir belirtileridir. Oyun kahramanlarından Paulina 2. perdenin 2. sahnesinde bu tanıyı isabetle koymaktadır: "Ve en kötüsü de kafasındaki takıntıyı/

Kökünden söküp atmak istemiyor/(...) Oysa meşe ya da kaya ne kadar sağlamla,/O kadar çürük bu takıntının kökü..." Yine olumlu kahramanlardan (gerçi Leontes dışında olumsuz bir kahraman yok bu oyunda) Camillo "İçimizden bazıları ruhsal bozukluğa iten bir hastalık var" derken daha da öncelerde koymuştur bu tanıyı... Aslına bakılırsa, daha en başlarda, Camillo ile konuşmasında "Zihni karışık şaşkın biri mi sanıyorsun beni?" ya da "Bu kadar sapıtır mı insan?" derken, Leontes'in soru şeklinde de olsa hastalığına ilişkin bir kuşkusu olduğu ileri sürülebilir...

Kadın konusunda olumsuz yaşıtırmalar Shakespeare'in bu oyununda da çokça yer tutmakta... Gerçi oyunun başlıca kadın kahramanları, Hermione, dünyalar güzeli kızı Perdita ve Sicilya lordlarından Antigonus'un eşi Paulina olumlu kişiliklerdir... Antigonus-Paulina ilişkisi, günümüze de örnek olabilecek bir eşitlik ilişkisidir... Hatta dönemin koşulları göz önünde tutulduğunda Paulina'nın güzüpeklığı, açık sözlülüğü daha da övgüye değer. Fakat daha en başlarda Leontes'in "Karıları aldatanların hepsi umutsuzluğa kapılıydı/İnsanlığın onda biri kendini asardı" 'özdeyişi'yle başlayan kadın karşıtı salvo, yer yer kendini göstermekte, Paulina bile bir yerde "Yazık, ileri gitmiş olabilirim kadınca cüretime..." derken bir özleştirme yapma gereği duymaktadır...

Amacını Shaakespeare'in oyununu kötülemek olamaz kuşkusuz. Leontes (örneğin Othello'nun kıskançlığından farklı olarak kıskançlığının elle tutulur, görünümleri nedenleri olmasa da) belki de özellikle bu nedenle üzerinde durulması gereken bir kişiliktir kuşkusuz...

Başkaca saptamalarını özetle sıralayacak olursam, 3. perde 2. sahnede, yarığlar kuruluna "Eğer birtakim tahminlerle/Kantırlara dayanmayan kuşlarla suçlanacak olursam/Bu adalet değil zulümdür" diye seslenen Hermione'nin bu sözleri yaklaşık dört yüzyıl sonra günümüz için de fazlasıyla geçerlidir...

Bu yazılar sırasında oyunların asıllarına bakma gereğini pek duymam. Fakat belki ilk kez 4. perde 4. sahnede Perdita'nın Florizel'e söylediği şu söz konusunda kuşkuyla kapıldım. "Aramızdaki sınıf farkı korkutuyor beni." İngilizcesi şöyle: "To me the difference forges dread." Yani, farklılık (farklılığımız) korkutuyor (ürkütüyor) beni... Anlam değişirse de, farklılık kavramının (üstelik bir çoban kızının ağzından) sınıf farkı diye çevrilmesi ne kadar doğru olur? Bunu yakınlarda yitirdiğimiz, sevgili, değerli Özdemir Nutku ile konuşma şansımız bulunmuyor ne yazık ki...

ZAFER KÖSE

Anne, Oğul ve Kuş

- A! Sen miydin anne? Hoş geldin.
- Hoş bulduk. Pazara çıkmıştım, bir uğrayayım dedim.
- Yolumu uzatmışsın... İyili yaptın. Girsene.
- Gireyim. Neredesin oğlum kaç gündür? Hiç görünmüyorsun!
- Nerede olacağım anne? Akşamları evdeyim, gündüzleri de fabrikada. Mezun olduktan sonra...
- İyi iyi! Anladık, halinden memnunsun. Aynı eve çıktın!
- Ama sıkça görüşüyoruz.
- Yaa... Ne demezsin, ben gelmezsem bazen koca bir hafta yüzünü göremiyorum.
- Yok, olur mu, yarın uğrayacağım. Zaten geçen gün gelmedim mi? Babam nasıl?
- Yahu, oğlum, ne bu evin hali gene?
- Bırak anne, ben toplarım. Toplayacakım zaten.
- A! Bu da ne? Kuş mu aldın?
- Evet, geçen gün... Muhabbetkuşu.
- Ne yapacağını ki kuşu? Yalnızlık çekiyorsan eve dön!
- Yok, yalnızlıktan değil de...
- Adı ne bunun?
- Che.
- ... ?
- Che, Kuşun adı, Che.
- Ç mi? O ne biçim isim oğlum! Başka isim bulamadın mı?
- Che hakkında bir kitap okuyordum. İşte öyle denk geldi.
- Allah Allah! Tuhaf bir çocuksun sen! Ya o gün D hakkında bir kitap okuyor olsaydın?
- De mi? O da kim?
- O zaman kuşun adını D mi koyacaktın?
- ... ?

HAYDAR ERGÜLEN

İlhan Sami Çomak: Yer gök şiir!

İlhan Sami'yi ve politik düşüncesinden okumayı hapiste yatanları düşününce, Mevlana Celaleddin Rumi'nin sözleri geliyor aklıma, Ruhi Su'nun müthiş yorumu da çok etkileyici tabii: "Diken içindeler/ ama gül gibiler./Hapisteler/ama şarap gibiler./Balık içindeler/ama gönül gibiler./Gece içindeler/ama sabah gibiler."

İlhan Sami yeryüzünü, denizi, ağaçları, yolları, kuşları görmeyeli, vapura binmeyeli, martılara simit atmamalı, buz gibi bir birayı terli terli boğazına dikmeyeli, saatlerce yürümeyeli, sevdiğinin elini uzun uzun tutmamalı, bitmez ki bunlar, kaç yıl oldu, içeri düştüğü yaştan bile fazla oldu! *Geldim Sana* (Manos, Haziran 2019) kitabındaki "burda neler yok" şiirinde yastıkların neler olmadığını orada: "*bağçe duvarını aşip okulu olan çocuklar yok/ kelimelerden dostluk yapan insanın yillik/ bağı yok/taş atmak için taş yok/ çiç toplayan çiçekler ve haritadan taşacak/ nehirler yok/.../kedinin patisi atın terleyen hızı yok/rüzgânın havalandığı perde üzümün/ çürüyen salkımı yok/aynı kaldı hayat güneşten. Burda/yon yok*".

Mevlana Celaleddin Rumi'nin sözleri geliyor aklıma, Ruhi Su'nun müthiş yorumu da çok etkileyici tabii: "*Diken içindeler/ama gül gibiler./Hapisteler/ama şarap gibiler./Balık içindeler/ama gönül gibiler./Gece içindeler/ama sabah gibiler*". Hepsini şiirlerini okuyunca, gülün, şarabın, gönülün ve sabahın yerine 'şiir gibiler' demek geldi içimden. İlhan Sami'yi hiç görmedim, gazetede bir-iki resmini gördüm, ama şiirleri görüncü onun içinde şiire dönüşmüş olduğunu gördüm. 12 Mart zindanlarında, yine Can Baba'yı analizim, içerde votka, şarap yaparlarmış, sonra şiirlerinde ve aynı koşuştayattığı arkadaş anılarında okumuştuk Can Yücel'in. İlhan Sami ise içerde her şeyden şiir yapmış, dokunduğu demek isterdim ama, "burda neler yok" şiirini hatırladım, eliyle değil ne yazık ki, gözyle, ruhuyla, kalbiyle, aklıyla dokunduğu her şeyi diyeyim şiire dönüştürmüş. 12

4 İlhan Sami'yi ve politik düşüncesinden okumayı hapiste yatanları düşününce,

1. Gerek F tipinden gerek başka cezaevlerinden çok sayıda mektup alırdım "Radikal" gazetesinde haftalık "Açık Mektup"lar yazdığım 1998-2007 yılları arasında. Bazıları duruyor bu mektupların. Demokrat olduğu düşünülen pek çok köşeyazarına, gazeteciye gönderilen, ortak dertler, sorunlar, açlık grevleri, ölüm oruçları, hak ihlallerine ilişkin bu mektuplardan bana da gelirdi. Gazetenin kültür-sanat sayfasında yazdığım için, sürekli olarak yer veremesem de sıklıkla söz ederdim tutuklu ve hükümlü siyasilerin mektuplarından. İçerde şiir, öykü, deneme yazan arkadaşlardan da gelirdi mektuplar. Şiir ve deneme gönderenler daha çoktu. Bazılarını yanıtladım, sanırım kitaplarımdan da yolladım. Yazıştıklarımdan biri sonra roman da yazan Sami Özbil'di. Uzun zaman oldu, mektupları bulmam gerek, adlarını hatırlamak için. Umarım hepsi özgürlüklerine kavuşmuşlardır. Bir de o zamanlar Aytekin Yılmaz'ın yönetiminde çıkan "Mahsusmahal" dergisinde içerden gelen şiirler üzerine değerlendirmeler yazdık başka şair arkadaşlarla birlikte, Mahmut Temizyürek, Sezai Sarioğlu, vb...

2. İlhan Sami Çomak'ın mektubu mu geldi önce yoksa kızkardeşi Suna mail mi yazdı, bilemiyorum. Suna'yla buluştuğ Taksim'de. Ağabeyinin durumundan ve şiirlerinden söz etti. Şiirlerini okumayı rica etti. Okudum. Çok beğendim, çok heyecanlandım, yazdım Suna'ya. O yıllarda belki 10-12 yıl olmuştu hapse düşeli İlhan Çomak. 1994 yılında, 21 yaşındayken örgüt davasından tutuklanmış, müebbet hapis cezasına çarptırılmış. Yıl 2020, tam 26 yıldır mapusta yatıyor, şimdi 47 yaşında. 8 kitabı var, 8'i de şiir, 8'i de birbirinden şiir 8 kitap. Şiirleri başka dillere çevrildi mi bilmiyorum. Neden mi düşündüm bunu? İngilizceye çevrilmis olsaydı örneğin, sanki John Berger okur ve İlhan Sami'yle, şiiryle ilgili bir yazı kaleme alırdı. Latife Tekin, Bejan Matur için yazmıştı. Hem durumdan hem de şiirlerden etkilenirdi diye düşündüm. Can Yücel olsaydı o da çoktan bir(kaç) şiir patlatırdı, Sami'nin soyadından da yararlanarak elbette! Düzenin çarkına, sistemin tekerine diye...

3. 40 yılı aşkın zamandır şiir yazarıyım. Şiir yazmaktan değil ama, İlhan Sami aralıksız 26 yıldır hapiste yattığı için, 'şair' olarak anılmaktan, bana 'şair' denilmesinden utanıyorum, acı duyuyorum. Türkçenin büyük şairi, şairliğiyle değil, 'Sevda'nın Komünisttir' diye övünen Nâzım Hikmet 22,5 yıl yattı mapus damlarında, "memleketimi seviyorum/ mapusanelerinde yattım" diyerik.

Mehmet Ali & Akşamsefası

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rante.org>

Eylül zindanlarında da, çoğu içinde şiire başlayan pek çok yoldaşımız, arkadaşımız vardı. Dergilerde ve sonradan yayımladıkları kitaplarda şiirlerini okumştuk. Kuşkusuz hem politik hem de poetik olarak hemen hepsinden çok etkilenmiştik. Aralarından Nevzat Çelik, Emirhan Oğuz gibi çok iyi şairler çıktı. Fakat İlhan Sami'nin şiirleri, yalnızca hapis bağlamında değil, içinde dışarda yazılmış olması fark etmez, beni son yıllarda en çok etkileyen, sevindiren, şaşırtan şiirler oldu. Hiç kuşkusuz özgürlüğün yerini hiçbir şey tutamaz, şiir de, aşk da... Ama Çomak bu şiirlerle çoktan şiire uçuşmuş, şiire uçuşmuş ve şiiri de uçurmuş parmaklıkların ardına, duvarların dışına. Şiirin de bir özgürlük biçimi olduğunu belki de en hakikisinden onun şiirinde görüyoruz.

5. İlk kitabını görmedim, onun 5. da göstermeye pek niyeti yok anlaşılan. Çünkü ikinci şiir kitabı *Açık Deniz*'in (2006) başında şöyle diyor: "Talihsizlik, amatörlük ve hatalar zincirinin bir sonucu olarak, *Gitmeler Çiçek Kuruğu* adlı şiir kitabı, bir erken doğumla 2004 yılında yayımlanmıştır." Ahmet Oktay 'ilk kitap zorunlu hatadır' demişti, hemen çoğumuzun ilk kitapları için doğrudur bu. Ve 'giden' kardeşi Sami Çomak'a 'ellerinden öperim' diyerek adıyor kitabını. Onun adını da, Sami, adına ekliyor, tıpkı Muzaffer Erdost'un 12 Eylül'de askerler tarafından dövülerek öldürülen kardeşi İlhan Erdost'un adını adına ekleyerek Muzaffer İlhan Erdost olması gibi. Acı, trajedi, ürperti, ne denir bilemiyorum! Kardeş gidine canı da gider insanın, benim de canım yarılandı kardeşim Halil gidine, İlhan Sami'nin dediği gibi oldu: "Ateşin ormana düşmesi bu/ incecik nehirler çalındı gözlerimizden". Ve yine onun yazdığı gibi: "Senden sonra öğrendim yazıyorum buraya./ Yaşamamın suçluluğu diye de bir anlamı varmı?" duygusu gelir yazışır insanın yakasına. Ama yine kederi şair dağıtıyor: "dağlara sinmiş bir İnce Memed neşesi"nden söz ediyor, ve ekliyor: "insan dediğin kuşa yakın olmalı". Özgürlüğe yakın olmalı, şiire yakın olmalı ve aşka yakın olmalı, şöyle sormalı: "Erkekler neden kadına çöli diye sormuştum." Unutulmaz dizeler ve şiirlerle sürüyor kitap, şair ya, bunu unutmuyor, "yalan söylediyim doğrudur" diyor.

6. *Günaydın Yeryüzü* (2011) üçüncü kitabı. Dördüncü kitabı *Kedilerin Yazdığı İlahi* (2014), tam bir imge

tufanı, şiir tufanı. Bir şiirinde hep öğrenci olduğunu söyler İlhan Sami. Coğrafya okuyormuş üniversitede. Onu da içeriye taşımış ve mapus damında bir şiir okulu kurmuş. Nasil büyük ve büyülmüş bir okul ama! Sanki yeri, göğü, kainatı, tabiatı, nebatatı, hayvanatı, aşkı, arkadaşlığı, dünyayı, zamanı içeri taşımış. Dile taşımış, söze taşımış, hakikatla taşımış en çok da. Onca çok şey söyleyip de, eskimez kalmak ve şiiri eskimez kılmak hüneri var İlhan Sami'nin ellerinde. Necatigil'in "odası dünyadan büyük"tür ama, İlhan Sami'nin hücresi de coğrafya, tarih, sosyoloji, psikoloji, fizik, kimya, matematik, müzik, astronomi, jeoloji dersleriyle, ezcümle bir ilm-i şiir deryası olmuş. "Benim güneşim aydır" bilgelğine varmış. *Dicle'nin Günlüğü* (2017), *Yağmur Dersleri* (2017), ve içinde bir yürüyüş destanı olarak okuduğum o upuzun bir yürüyüşün büyük şiiri olan "Bir Sabah Yürüdüm" şiirinin de yer aldığı *Bir Sabah Yürüdüm* (2017) kitabı: "On beş yıl oldu at görmeyeli" demesi bile koskoca bir kitabın yerine geçer, geçmeli.

7. Sekizinci kitabı *Geldim Sana* ile Sennur Sezer Emek ve Direniş Ödülü'nü kazandı 2019 yılında. Güzel, ama ödül yetmez İlhan Sami Çomak şiiri için. Sempozyum yapılmalı. Şiiri, şiirinin kaynakları, örnekleriyle uzun uzun konuşulmalı, sonra da bu bildiriler kitaplaştırılmalı. Ama bundan önce, ne yazık ki kadirbilir şair arkadaşımız sevgili Enver Ercan'ın kayıpla kapanan Yasak Meyve Yayınlarındaki İlhan Sami Çomak kitapları bir yayınevince yeniden yayımlanmalı. Yayımlanmalı ki Türkiye'nin yaşayan en değerli şairlerinden birini, İlhan Sami Çomak'ı şiirsevenler, şairler okusun. Şiirleri yaygınlaşmalı, paylaşılmalı. Ve şiirleriyle çoktan özgürlüğüne kavuşmuş bu adam artık göğe bakmalı, hayata karışmalı ve sevdiklerine kavuşmalı. Çünkü son kitabındaki "kelebeğin uçuşmasını görmek tir hayat" şiirinde dediği gibi; "işğin hatırasıyla dostum. Kayısı çekirdeğiyle/taşın sabıtlılığıyla/ dalgaların temennisıyla çizdim deftere/-denizin serinliğini/aklım sorularla ve göçmen kuşların ısrarıyla doluf-/tekrarlıyorum kendi kendime/ kelebeğin uçup konmasını görmekmiş hayatı"

İlhan Sami Çolak'ın ellerini, gözlerini, ruhunu, kalbini, bilgelliğini/aklını sevgiyle selamlıyorum.

ALİ DENİZ USLU

KIRMANDAN TUTAMAYACAĞIN
BİR KALP BU

Yağmalanmış bir şehrin son gecesinde,
İntiharı cömert davranıyor.
Koyu bir tufan yükseliyor,
Kıyametin belleği fil hafızası...
Denizin çekilip, umudun ılık hali düşüyor üstüme.
Günah çıkartan azizlerin bulunduğu bir masadayım,
Gemileri dibi boylayan kaptanlar yanı başımda.
İşgal altında yaşanan tüm aşklar ehlileşmiş
Günden kalanlar pıhtılaşıyor önümde.
Nefesin yetmiyor senin de yaşamaya.
Dirilmek bir alışkanlıktır bizim gibilere
Kırılmadan tutamayacağın bir kalp bu
Yalnızca kalmanın inadına inat...

EMRE KONGAR

Özgürlüğün bedeli!

ÖZGÜRLÜK:

O esfunlu sözcük...

Uğruna insanların can verdikleri, yakıldıkları, derilerinin yüzüldüğü, hapislerde çürüdüğü büyüü ideal!

Özgürlük gerçek midir?

Hayal mi?

Aslında insan zaten köledir:

Doğanın kölesidir.

Yemek, içmek, uyumak ve üremek üzere planlanmıştır!

Yemek, içmek, uyumak bireysel yaşamla ilgili olduğu için üç aşağı beş yukarı eşittir...

Üremek ise, türe ilişkin, toplumsal olduğu için bireyden bireye değişir:

Kimi heteroseksüeldir, kimi homoseksüel...

Kimi aseksüeldir, kimi biseksüel...

Kimi nemfomandır, kimi frijdi, kimi iktidarsız...

Üstelik üreme konusunda, doğa, kadına büyük bir haksızlık yapmış, üremenin bütün yükünü onun üzerine yıkmıştır!

***

Özet olarak, yeme, içme, uyuma ve üreme, insanın doğaya olan köleliğinin ana eksenseleridir.

İnsan ancak bu doğal sınırlar içindeki kölelik bağlamında özgürlüğünü tadabilir:

Çok aç, çok susuz, çok uykusuz kalamaz...

İsrar ederse ölür!

Bireye göre değişen üreme köleliği yani cinsellik, biraz daha hoşgörülüdür:

Yemek, içmek, uyumak kadar buyurgan olabilir de olmayabilir de!

***

Esas soru şudur:

Köleliğimizin sınırları nerede biter, özgürlüğümüzün sınırları nerede başlar?

Özgürlük, kölesi olduğumuz doğa ile olan ilişkilerimizde (barınma, ulaşım, haberleşme gibi konulardaki marjinal değişiklikler dışında ve cinsellik haricinde) söz konusu değildir:

Özgürlük ancak insanlarla olan ilişkilerimizde önem kazanır...

İnsanın doğa ile olan ilişkileriyle, öteki insanlarla olan ilişkilerinin kesişme noktaları yine doğaya köle olduğumuz eksenselerde kesişir:

İnsan, yemek, içmek, uyumak ve özellikle de üremek için başka insanlara muhtaç olduğunu fark ettiği anda, insan-insan ilişkisi, bu ilişkileri düzenleyen ideoloji, devlet ve ÖZGÜRLÜK gündeme gelir:

İnsan doğa ile olan ilişkilerini çözmek için teknoloji (alet edevat) üretir.

Teknoloji ürettiği andan itibaren de ona sahip olanlarla olmayanlar arasında eşitsizlik başlar.

Teknolojiye sahip olan egemenler devleti kurarlar.

Devlet, kurulum kurulmaz, insan-insan ilişkilerini düzenleyen ideoloji üretmeye başlar.

Bu çağda yönetimler iktidarlarını sürdürülebilmek amacıyla, özgürlük için bireylere bedel ödetmeye başladıklarında, en büyük bedeli, iktidarlarını kaybederek kendileri öderler!

Böylece doğa ile olan ilişkilerimizde zaten söz konusu olmayan özgürlük alanımız, insan-insan ilişkilerinde de sınırlanmaya ve kısıtlanmaya başlar.

Devletin en büyük kötülüğü, Din-Tanım imparatorluklarında en belirgin örneklerini gördüğümüz gibi, insanları yönetmek, gücünü korumak için, doğal ve toplumsal gerçeklere sırtını dönmek ve herkesi de buna zorlamaktır.

İşte o zaman "ifade özgürlüğü" için, yani gözlemlenen doğal ve toplumsal gerçeği başka insanlarla paylaşmak için, bedeller ödenmeye başlar:

Yakılarak öldürülenler, kazığa geçirilenler, derileri yüzülenler hep "ifade özgürlüğü" adına bedel ödeyenlerdir.

Ne yazık ki, o bedelleri, onlara, egemenlerin kurdukları ve denetledikleri devlet ödetmektedir.

***

Toplayıcılık ve avcılık döneminde insan-insan ilişkilerini tutum ve davranışlarını düzenleyen kuralları, yani ideoloji, yani özgürlüklerin sınırları, çok basittir:

Aile bağları, aşiret, kabile kuralları, insanların birbirlerine bağları...

Bireyin tutum, davranış ve ifade özgürlüğü, aile, aşiret veya kabile reisinin emirlerine, koyduğu

kurallara, birlikte yaşadığı küçük grubun çıkarlarına bağlıdır; özgürlük bu emirlerle veya bu kurallarla sınırlanır!

Aileler, aşiretler büyüdüğünde, tarım devrimi başladığında, toprak değer kazandığında, toprak ağalarının egemen olduğu krallıklar, imparatorluklar, şahlıklar, padişahlıklar ortaya çıkar...

Tarım Devrimi'yle birlikte tek tanrılı dinler de gelir ve yöneticilerin emirlerine ek olarak, dinler, mezhepler, yani din adamları, insanların ne yapacağını söylemeye başlar:

Böylece bireysel tutum, davranış ve ifade özgürlükleri iyice sınırlanır ve kısıtlanır.

Sanayi Devrimi, insanları, toprak ağalarının, kralların, imparatorların, şahların, padişahların, din adamlarının, mezheplerin, şeyhlerin, şıhların sınırlama ve kısıtlamalarından, bir ölçüde de olsa, biraz kurtarır ve görece olarak özgürleştirir.

Sanayi Devrimi'yle birlikte gelişmeye başlayan Demokrasi ve Temel Hak ve Özgürlükler kavramı, insanları, birbirleriyle ve devlette olan ilişkilerinde biraz daha rahatlatır, insan-insan ilişkilerinde yani ideoloji alanında yeni olanaklar, özgürlük alanları yaratır:

İnsanların tutum, davranış ve ifade özgürlükleri, başka insanların özgürlüklerini tehdit ve tehdit etmediği oranda desteklenir ve geliştirilir.

***

İşte tam bu noktada, zaten doğanın kölesi olan insanın birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen Devlet ve İdeoloji kavramları yeniden gündeme gelir:

Yukarıda çok kısaca özetlediğim insanlığın evrimini algılamayan cahil cühela takımı, şu ya da bu biçimde devleti ele geçirip kendi egemenliklerini sürdürmek için, insanların tutum, davranış ve ifade özgürlüklerini sınırlamaya ve kısıtlamaya kalktıklarında, yeniden "özgürlük için bedel ödenmeye başlanır!"

Çağımızda özgürlük için bedel ödenmesi, tarihin akışına, insanlığın evrimine, Demokrasiye, Hukuk Devletine, Temel Hak ve Özgürlüklere aykırıdır...

Buna teşebbüs eden hiçbir yönetimin, insanlara "özgürlük için bedel ödeterek" iktidarını sürdürmesine olanak yoktur!

DOLAYISIYLA BU ÇAĞDA YÖNETİMLER, İKTİDARLARINI SÜRDÜREBİLMEK AMACIYLA, ÖZGÜRLÜK İÇİN BİREYLERE BEDEL ÖDETMeye BAŞLADIKLARINDA, EN BÜYÜK BEDELİ, İKTİDARLARINI KAYBEDEREK, KENDİLERİ ÖDERLER!

RAZİ
Şeyler

PINAR ERGÜN

*Dünyadaki en zeki
şey, düşün.*

*Aşk gibi bir şey,
müzik.*

ERCAN KESAL

Evimiz neresi?

Ben Kapadokyalıyım. Anadolu'nun ortasında bir yerdir Kapadokya. Avanos isimli küçük bir kasabada (eski adı Evenez ya da Venessa'dır) eski bir taş evde doğmuşum. Altı yaşımdayken eski Avanos evleri su ve nem yüzünden oturulamaz hale gelince bu mahalleler afet bölgesi ilan edilmiş ve birçok aile gibi biz de Ötegeçe'ye, Avanos'un yeni kurulan evlerine göç etmişiz. İlk göçümü demek ki çocuk yaşlarımda yaşamışım.

Babamla vefat etmeden önceki konuşmalarımızda ailemizin köklerini sorduğumda annesinin yani ebemim kasabamıza yakın Cemal isimli bir köyden gelin geldiğini, dedelerinin devletçi yaptığını, köyün adının da burdan geldiğini söylemişti. Belli ki köklerimiz Türkenistan, Suriye ya da Irak gibi bölgelere dayanıyordu. Uzak atalarım oralandan göçüp gelmişlerdi. Elbette yaşamak ve ayakta kalabilmek için. Ya bir kuraklık, ya bir salgın hastalık ya da Moğol istilası büyük büyük dedelerimi Avanos'a kadar getirmişti. Göç etmek bizde bir aile geleneği miydi? Gerçek evimiz neresiydi acaba? Ya da "gerçek ev" diye bir mekân var mıydı?

Çok uzun yıllar sonra nakliyecilik yapan abim kamyonuyla Irak Türkmen bölgesine yük taşıdığı günlerin birinde yolda yürüyen bir adamın arkasından koşup "baba!" diye bağırarak durdurduğunu anlatmıştı. Adam adeta ikizi gibi babama benziyormuş. Abim ihtimal çok eski akrabalarımızdan birisiyle karşılaşmıştı.

Annem dağa, taş, toprağa, bahçedeki domatese, akan suya, benim ders notlarına bile dualar okuyan inançlı bir insandı. Ama çocukluğumuzun en keyifli ve unutamadığım günlerin birisi yılın belli haftasında annemin renkli yumurtalar kaynatmasıydı. Yıllar sonra öğrendim ki bunlar paskalya yumurtalarıymış ve ihtimal Müslüman olmayan komşularımızdan bize kalan bir kültür ve lezzetmiş.

Evet, o topraklardan 1922-23 yıllarında bir gecede konuşularımızı "artık burası sizin yurtdunuz değil" diyerek bir başka ülkenin topraklarına göç etmek zorunda bırakmıştı. "Bizi nereye gönderiyorsunuz, bizim evimiz

Hiçbirimizin göçmen kuşlardan bir farkı yoktur. Göçmen kuşlar binlerce yıldır ordan oraya göç ediyorlar, onlara soruyor musunuz nereye ve niye göç ediyorsunuz, eviniz neresi diye! Çünkü, tüm dünya evimiz bizim...

burada" diye ağlayan komşularımızı...

Benzer bir uygulama da gittikleri ülkenin topraklarında yüzlerce yıldır sakin ve mutlu bir biçimde yaşayan Müslüman bir topluluğa dayatılmıştı. Onlar da göç ederek eski komşularımızın boşalttıkları evlere yerleşmişlerdi. Adına "mübedale" denen bu tuhaf değiş tokuştan bizlere çocukluğumuzun renkli paskalya yumurtaları kaldı. Unutulmaz dostluklarını bırakarak göçe zorlanan komşularımıza gittikleri ülkenin yeni göçmenleri olarak yaşamlarını sürdürmeye çalıştılar. Geldikleri köy ve kasabaların ismini verdikleri yeni köyler, kasabalar kurdular ve adına rebetiko denilen dünyanın en güzel ve hüzünlü müziğini yaratarak çalıp söylediler.

60'lı yılların sonunda Türkiye'den Almanya ve başka Avrupa ülkelerine işçi göçü başladı. Tarımda makinalaşma sonucunda Anadolu toprakları kendi insanlarını doyuramaz olmuş, yoksul ve işsiz insanlar ya İstanbul'daki fabrikalarda ucuz işçi olmak ya da Almanya'ya misafir işçi olarak gitmek için göçmek zorunda kalıyorlardı.

Akrabalarımın çoğu Almanya, Hollanda ve Fransa'da uzun yıllar işçi olarak çalıştılar. Dönenlerin çoğu yorgun, hasta ve mutsuzdu.

Çocukluğumun en önemli işlerinden birisi de Almanya'ya işçi olarak giden akrabalarımın buradaki okuma yazma bilmeden yakınlarına gönderdikleri mektupları okumak ve onların cevabını yazmaktır. İki yılda bir ancak on beş gün kadar Türkiye'ye dönebilen ve varılanında

getirdikleri naylon gömlek, çukolata ve filtrel sigaralardan kim oldukları anlaşılan "Alamancı" işçilerden geriye kederli eşlerinin onları için yaktığı türküler kalmıştı:

"Almanya acı vatan, adama hiç gülmeyi, nedendir bilemedim, bazıları gelmeyi,

Üçü kızı iki oğlan kime bırakıp gittin, böyle güzel yuvayı ateşe yakıp gittin..."

Ama, Türkiye'ye dönmeyen üçüncü ya da dördüncü kuşak gençlerin Almanya'nın kültürel hayatında aldıkları yer ise adeta bir mucizedir. Bugün edebiyat, müzik ve sinemada birçok Türk asıllı sanatçının ismini gördüğümde bu hikâyeler ve türküler geliyor aklıma.

Büyüdüm İzmir'e göçtüm, okudum doktor oldum, mecburi hizmet için Anadolu'nun ortasında bir kasabaya tayin ettiler. Yine "göç etmiştim" işte.

Kasabada sağlık ocağı hekimliği yapıyordum. Bir gün eskiyen ayakkabılarımı bir kundura tairmcisine götürdüm. Bir hafta sonra yeniden bile güzel hale gelmiş ayakkabım beni bekliyordu. Ayakkabıcıya şaşkınlıkla sormuştum: "Ne güzel olmuş! Sen bunu kimden öğrendin ustam?"

Ayakkabıcı, "Ustam bir Ermeniydi, çok iyi bir ustaydı, ondan öğrendim" dedi.

"Sonra ne oldu ustana?" sorusunun cevabı "Ne olacak, göç ettiler, çekip gittiler" olmuştur.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantev.org>

Giden ayakkabı ustaları yaşamlarını sürdürülebilmek ve bir başkayere daha iyi ayakkabı yapılabilmek için göç et mek ve belki de göç yollarında hayatlarını kaybetmek zorunda kalmışlardır.

Ankara ve kasabalarında uzun yıllar hekimlik yaptıktan sonra 1990 yılında İstanbul'a göçtüm. Daha iyi yaşamak, istediğim gibi hekimlik yapmak ya da iyi bir sinemacı olmaktı hayalim. Senaryolar yazıp filmler çekmek istiyordum. Hekimdim, işsizlik diye bir problemim yoktu belki ama daha iyi yaşam koşulları için gelmişim İstanbul'a. Hastalarım da benim gibi Anadolu'dan ekme parası için, çocukları için, geçim derdiyle gelmişlerdi. İstanbul'un etrafında küçük Anadolu kentleri örülüyordu ve adına iç göç denilen bu hareketin bir tek amacı vardı: Yaşamak... Daha iyi yaşamak...

İstanbul'un kenarına konuşlanımış Anadolu'dan göçmüş hemşehrilimle buluştum. Onların evlerine, derneklerine, duhünlerine, cenazelerine gittim. Poliklinikler, sağlık merkezleri ve hastane kurdum. Öyle ya da böyle, hepimiz de İstanbul'un yeni göçmenleri olarak kendimize yer yurt edinip, güç sahibi olup bir biçimde ayakta kalmaya çalışıyorduk.

1995 yılında tüm bunlardan vazgeçip sinema için Fransa'ya göçmeye karar verdim. Sadece yapmak istediğim bir işi en iyi burada yapabileceğimi inancı değildi, hayallerimin arzularının da dayatmasıydı bu. Sorbonne'a dil eğitimi için kayıt yaptırmıştım. Okula başladım. Paris'te yaklaşık bir yıl yaşadım.

Burada bulunduğum sürece 1980 faşist askeri darbesinden kaçıp gelmiş, yani zorunlu göç etmiş mülteci bir arkadaşımın evinde kaldım. Uzun yılların Türkiye hasretli belki benim Fransızca öğrenmemi engelliyordu ama en azından memleketten getirdiğim rakının yanında olmazsa olmaz beyaz peynirleevin yanındaki Ermeni bakkaldan alabileceğimi hemen öğrenmiştim. Bizden daha önce göç etmek zorunda kalmış Anadolu'lu bir Ermeni'yle yine ortak bir kültürde buluşmuştuk. Renkli Paskalya yumurtalarına beyaz Ezine peyniri de eklenmişti.

Artık İstanbul'dayım. Yaklaşık dört beş sene önce İstanbul'a yeni göçmenler geldi. Bu kez yaşadığımız dış göçtü. Savaşın dehşetinden kaçan Suriyeliler çocukları ile birlikte ya da başımıza kadar göç edip gelmişlerdi.

Bir akşam hastanenin önünden yüzlerce çocuğun geçip gittiğini gördüm. Bu kadar çocuk nerden çıkmıştı, çok şaşırmıştım.

Yakınımızda eski bir apartmanın Suriyeli göçmenlerin kurduğu bir dernek tarafından çocuklar için okul haline getirildiği

söylediler. O bina epey önce yine bir iç göçle Doğu illerimizden gelen Türk vatandaşlarımız tarafından çalıştırılan bir tekstil atölyesiydi. İşleri kötü gidince bırakıp gitmişlerdi. Eski tekstil atölyesi Suriyeli çocukların yeni okulu olmuş. Merak edip gittim okula. Bir Türk rehber yardımcı oldu konuşmamıza. Okulun idarecisi olan öğretmenlere "bir ihtiyaçları olup olmadığını" sordum, "hastane olarak, hekim olarak yardıma hazır olduğumuzu" da söyledim. Önce kuşkuyla karşıladılar beni.

"Neye ihtiyacınız var?" diye ısrar ettim. Para, sağlık hizmetleri.

Bir süre sustuktan sonra içlerindeki en yaşlısı konuştu: "Bizim güvene ihtiyacımız var" dedi. Güven... Anlayamamıştım. Alınır, satılır somut bir şey değildi çünkü istedikleri.

'Neden' der gibi baktım yüzüne.

"Buraya geldikten sonra, bugüne kadar beş küçük kızımı çaıldılar" dedi. Bir eşya gibi, bir paket gibi, bir nesneden söz eder gibi ama derin bir acıyla konuşuyordu.

Çocukların çalındığı, alınıp satıldığı bir dünya bize artık cehennem değilse nedir? Bu cehennem hepimizin. Böylesi bir cehennemde sayıların ya da paranın ne önemi olabilir?

Şu kısacık yazıda bile göç kelimesini ne kadar çok kullanmak zorunda kaldığımı fark ettim, ne yazık!

L. Strauss'tan ödünç alacağım bazı kavramlar olacak şimdi: "Kültür belli bir uygarlıktaki insanların dünyayla kurduğu ilişkilerin toplamıdır. Toplumsa bu insanların birbiriyle kurduğu ilişkilerdir. Kültür düzen yaratır. Toprağı ekip biçer, yollar, şehirler yaparız. Nesneler icat eder, imal ederiz. İnsanların yeryüzüyle kurduğu ilişkiden kültür doğar. Böylelikle bir düzen yaratılır, birikim olur ya hafıza oluşur".

Hafızanın beyinle bir ilgisi yoktur. Belleğin evi insanın kalbidir. Hafızasız bir toplum kalpsiz bir toplumdur. Hafıza vicdan demektir ve galiba vicdansız olmakla malulüz artık.

"Toplumlar ise entropi üretirler. Güçlerini dağıtır, toplumsal çatışmalar, siyasi mücadeleler ve bir yerlerde yaratıldığı ruhsal gerilimleri kendi kendilerini tüketirler. Başta temel alınan değerler yozlaşır. Toplumlar çatırlarını git gide kaybeder, darmağadın olur ve bireylerin yerini kimliksiz atomlar alır."

Bugünlerde tüm dünyanın yaşadığı gibi.

Tekrarı ve provası olmayan bir hayatı hakıyla yaşayıp gitmekten başka bir seçeneğimiz yok, bundan eminim. Dünyanın ömrü bizim kaderimizden uzundur çünkü!

"Yaşam, var olmak için kendine koymuş hedeflere uygun bir ruh geliştirmesi için insana tanınmış bir süreden başka bir şey değildir. İnsan bu gelişimi gerçekleştirmek zorundadır."

Bu yaşam denilen bilinmez yolculukta kendimize ve diğer insanlara olan sorumluluğumuzu yerine getirmeliyiz. İnsanın vicdanı buna bağlıdır ve onunla var olur.

Hepimiz insan kalabalığının bir parçasıyız. Ama Kabil ya da Habil olmak bizim tercihimiz.

Devletlerin ve politikacıların büyük ve süslü cümlelerin arkasına saklayarak yarattıkları insan trajedilerinin suç ortağı olmamalıyız. Onlar için basit sayılar gibi telifaz edilen insanların, kadın, erkek ve çocukların bir parçası da bizim çünkü.

Yeryüzü bizden önce de vardı, bizden sonra da var olmaya devam edecek. Bir büyük sofranın tesadüfen bu çağda yerini almış misafirlerinden başkası değiliz. Sadece yaptıklarımızdan değil yapmadıklarımızdan, olan biten sessiz kaldıklarımızdan da sorumluuz. Birbirimizi, bizi sayılar olarak gören yöneticilerin gözleriyle görmekten vazgeçmeliyiz.

Biz bir aileyiz.

Hiçbirimizin göçmen kuşlardan bir farkı yoktur. Göçmen kuşlar binlerce yıldır ordan oraya göç ediyorlar, onlara soruyor musunuz nereye ve niye göç ediyorsunuz, eviniz neresi diyor!

Çünkü, tüm dünya evimiz bizim...

(Bu yazı 13 Kasım 2019 tarihinde Paris/ Sorbonne'da düzenlenen "migrations et langues" başlıklı toplantıda yaptığım konuşmanın kısaltılmış halidir.)

yumurruğu masaya indirmediyi de bilecektim" falan diye sıkıp duruyordun. Biz de 'hee gülmün hee' diyemeyeceğimizi için elimizde tepsiyle başında dikilip 'vay be, patron haklı' cümleleri çekiyorduk. O gaza gelip iyice anladık. Evde şöyle oldu, böyle dedim, yengen şunu istedi, olmaz dedim, bana sayda asla kusur etmez, ben dersem o olur falan döşüyordu hayallerini. Biz de dinliyorduk. Zaten ben iyi dinleyiciydim, dinditlediğim aklımda kalır, kessen unuttum. Ama ne kadar iyi dinleyiciydim, bir o kadar da iyi konuşmacıyım, olmadık yerde olmadık şeyler söylemeye, gevezeliğe, akşam vuku bulan bir olayı anlatırken konuyu bir sene öncesinden alıp da anlatmaya falan bayılırım. Annemin 'çenen kopsun' diyerek ettiği hayır dualarının kabul olmaması bu huyumu daimi kılmış olacak ki, hayatımın dönüm noktasını kopmamış çenem sayesinde yaşadım.

Nasıl oldu bilmem, yenge beni sevdi. Diğer garsonlara bu masa böyle mi silindir, sipariş öyle mi alınır, çay öyle mi verilir gibi bin çeşit eleştiri fırlatırken beni çağırıyor, usulca 'şekerim kahvemizi soğutmadan getir', 'arabadan benim gözlüğümü getiriver' falan diyor. Emir cümlesini rica olarak algılıyor, dili dışarda bir köpek gibi koşu koşu dediklerini yapmaya gidiyor. İstediklerini eksiksiz yapmayı başardığım için, yenge misafirlerine benim servis yapmamı istiyordu. Yengenin misafirlerinin havaya bıraktığı şekerimler, tatlılar, cannılar, ahahahhaalar, olur mu hiç öyle şey ayollar; parmaklarındaki ışıltılı yüzükler, kulaklarındaki salkımlı saçak küpeler, sarı buketler, parfüm kokuları ve o dakika orada bulunan bütün yengelerin paçalarından dökülen mutsuzluk aralarında servis yapmak hoşuma gidiyordu. Masayı donattığınızda fotoğrafı almasını çekmemi istiyorlardı. Güzel fotoğraf çekiyordum, çünkü okulda fotoğrafçılık dersi de almıştım. Bunlar da 'ay bu Mert çok güzel fotoğraf çekiyor vallahi, baksana ne güzel çıkmışım' diyip kendilerine bakıyorlardı. Yengenin bakışlarından aferinler topluyordum. Takdir edilmeye aç bir insan olarak ben de yengenin etrafında dolanıyordum dedi gibi.

Bir gelişlerinde kahve servislerini toplayan kadınlardan biri yengeye "Eee siz haftasonu Paris'e gitti miyosunuz?" diye sordu. Nasıl olduysa benim kopmayan çenem yengeden önce açıldı ve "Yooooo" dedim. Günderir bu konuyu anlatıyordu patron. Yenge gitmek istemi, ama tam da o haftasonu patronun annesinin doğum günümüş, yenge gidelim ne olacak demiş, ama patron annemin doğum gününü, benim bir tane annem var, Paris kaçmıyor ya gider dururuz demiş, elini masaya vurmuş falan... Ama hepimiz böyleydik ki yenge gidelim diyorsa gidecektirdi. Fakat öyle bir yoooooo demiştik ki, yenge patronu çiğ çiğ yerd.

"Sen nereden biliyorsun bizim Paris'e "

gideceğimizi?" dedi yenge, benim yoooooo'ya müteakiben.

Kaldım öyle. Seninki sabahdan akşama bile evde olanları anlatıyor, yedin adamın başını bık bık bık, o da olamadığı bir kocayı bize canlandırıyor, ordan biliyoruz, mu diyecektim. Yenge dik dik yüzüme bakıyordu. Elimde yengenin kahve fincanı duruyordu.

"Burda gördüm," dedim, fincanı gösterdim. "Burda uçak kazası var Allah korusun, ama bakin, bir yere gitmeye niyet ediyorsunuz, ama bir kaza oluyor, gidemiyorsunuz. Ondan dedim ben," dedim.

Yenge de, arkadaşları da dikkat kesildi. Allah korusun diye okuyup üflediler yengeyi.

"Ama," dedim "bir ev meselesi gibi bir şey var. O çözülüyor. Bak çatı çıkmış falınızda."

Hakikaten de çatıya benzer bir şey vardı. Yenge de bakınca gördü. Görünce inandı. Görmese inanmazdı belki ama kabak gibi çatı duruyordu fincanın içinde. Zaten sahiden de bir ev meselesi vardı, patron anlatıyordu. Sonra nasıl olduysa, bir anda, hepsi birden 'ay bize de bak', 'bana da bak' diye atıldılar. Allah'tan çenem düşük ama kafam hızlı çalışıyor. "Bugün pek havamda değilim, öyle her fincana bakmıyorum, ben öyle geçenken gördüm de söyledim" dedim. Sanıyordum ki tamam deyip geçerler. Hepsinin iyi şeyler duymaya, bütün gün koca parası yiyip süslenip püslenip gezerek geçirdikleri berbat hayatlarının düzeleceğini bilmeye ne çok ihtiyaçları varmış biliyordum tabii. Paralayacaklardı beni. Ertesi gün geleceklerini ve bana fal baktracaklarını söylediler. Yenge söz verdi. Fala ben bakacaktım, ama sözü veren yengeydi. Patronluk ve yengelik böyle bir şeydi.

Akşam düşündüm. Ya ertesi gün işe gitmeyecek ve meselenden yırtacaktım ya da paşa paşa oturup hanımlara fal bakacaktım. Kişisel tercihim fal bakmaktan yana çıktı. Bütün gece oturup internetten fal araştırması yaptım. Güneş görürsen, açk. de. Ateş görürsen yeni bir yuva de, at murat, balık para, köpek düşman, çatı ev iste, cigizler yıl, kabarcıklar hayal, hanenize ay doğmuş, için kabarmış falan... Güzel işmiş haaa, sevdim. İyi şekilleri görebilmekteydi. O da şekil çıkarsa tabii. Yenge çatıyı gördüğü için inanmıştı, çatı olmasaydı iş nanaydı.

Bütün gece oturup bilgisayarda fal baktım. Fal videoları izledim. Repertuarıma birkaç da şa ma ritüel ekledim. Ertesi sabah tam donanımlı bir falcı olarak kafedem içeriye girdim. Yarın saat

sonra hepsi yüzü gözü şiş damladılar kafeye. On birden önce gelmeyen yengeler kafesi, dokuzda kafede aldılar soluğu. Hepsini masaya oturtur olmaz kahve şöyledi. "Kahvaltıncılar hazırlataym" dedim. "Yok yok, kahve içelim, sonra yaparız kahvaltı" dediler. Kadınlardan iyi bir fal için neler verebileceğini o an anladım. Yenge bana bir başka bakıyordu. Benimle nasıl gurur duyduğunu bakışlarından anlayabiliyordum. Onun için orada bir sirk hayvanı gibiydim. Beni o keşfetmişti.

Kahvelerini yüzlerini buruşturarak içtiler. İçmek denemez aslında, diktiler kafalarına. Fincanın soğumasına tahammülleri yoktu, kolumdan tuttu oturttu masaya. Stresim boğazımda koca bir düğüm oldu. Esfoman satmayı hiç bu kadar istememişim. Koşup babamın ayaklarına kapanmak istidim. Masanın üstündeki kapalı fincanları bakışırken okulda düzenlenen marka konferansı hatırladım. Hoca zorunlu tutmuştu da öyle gitmişti. Yoksa ona da gitmezdim.

Bütün bir cesaretim ve ciddiyetimle yengeye bakıp "Buranın bir itibarı var, fal kafe mi burası, ulu orta bakamam, ben şimdi fincanları toplayıp arkaya geçeyim, sonra herkes tek tek gelsin, içerde bakayım" dedim. O kadar ciddiydim ki, yenge itiraz edemedi. Küçük kâğıtlara isimlerini yazıp fincanların üstüne koydum, sonra toplayıp içeriye geçtim. "Ben sizi çağıracağım" dedim yanlarındandır ayrılırken.

Hepsinin hayalini, derdini, beklediğini, istediğini aç kö biliyordum. Çok konuşuyorlardı. Servis yaparken hepsini dinliyordum. Kadınlara konuşurken onları anlamak kolaydır; öfkesi, gülüşü, bakışı, sesi, kelimeleri onun anlatmak istediğinin de ötesindekini anlatır. Anlamadığımız, susan kadindir. Bunlarda da maşallah bir cene, başka bir şey yok.

Bütün gece oturdum bilgisayarda fal baktım. Fal videoları izledim. Repertuarıma birkaç da şa ma ritüel ekledim. Ertesi sabah tam donanımlı bir falcı olarak kafedem içeriye girdim.

On dakika sonra masaya haber gönderdim, "Özlem gelsin" dedim. Allah'ım havalardan bin şey yüzdü. Patronluk ne güzel bir şeymiş, oturursun içeriye, müsteriyi ayağına çağırıyorsun, o da koşarak geliyor. Kocasının boşanma davası açtığı, ama mal paylaşımında anlaşamadıkları için boşlanamayan Özlem Hanım'ın sol elini istidim, sol elini avcumuna içine koyup öyle açtım fincanı. Özlem Hanım da 'ne alaka' demedi. Ritüelini buydu, kime ne? Bacaklarımı kucağına uzatıp öyle bakacağımı falına desem, ayağıni kafama koy öyle bakacağım desem yine yaparlar, diz çok desem çökerlerdi. Öyle bir muhtaçlık vardı fal karşısında. Özlem Hanım'ın falında üç çatı çıktı. Çatılar yanı yana, site çıkmış resmen falda, ortasında bir şimşek, ama altında uzun yukruklu bir balık. Fal kendini anlatıyor zaten, benim bir

şey anlatmama gerek yok. Ama ben yine de fincanı gösterip "Sizin bir mal işiniz var. Evler, arsalar, arabalar falan. Bölünecek onlar. Ama bakın baltık var altında, sizin menfaatinize olacak bu" falan dedikçe, o, inşallahları dökmeye başladı. Bir profesörü dinlermiş gibi dinliyordum beni. Sanki üç aylık ömrü kalmış da doktor onu hayata döndürecek mucizevi tedavi yöntemini anlatıyormuş gibi dinliyordum. Kendimi inanılmaz iyi hissediyordum. Birkaç bir şey daha söyledim, gönderdim Özlem'i. Sonra Tuğba geldi, onda yüzük ve ayakkabı çıktı. Evlenecekti sonunda o adamla. Daha ne diyeyim? Ebru'nun kayınvalidesini öldürdüm, koca bir mezar taşı duruyordu falda, Hüllya'yı hamile bıraktım, fincanın içindeki emziğe bakarken ağladı. O ağlayınca içimden 'Allah'ım beni affet' dedim ve içimden annemin sesiydu "Tuuu Allah belanı vermesin senin!" Bütün yengelerin tam da ihtiyacı olan şeyi söylemiştim, hepsi odadan çıkarken masaya para bıraktı. Yarım ağız "Ne gerek var?" dedim ama o kadar yarım ağzı ki ben bile duymadım. Bir anda on beş günlük maaşımı kazandım. Nasıl ferahladım anlatamam, masanın üstünde biriken fincanları öptüm diyeyim, siz sevincimi anlamaya çalışın.

Birinci yılın sonunda yengeyle ortak bir fal kafe açtık, paraya para demediğimiz zamanlardı. İkinci yıl yengeden ayrıldım, çünkü artık evden çıkıp fal kafeye gitmemi gerektirecek bir durumum kalmamıştı. Miskinliğimle anladığım zaten söylemiştim, öğlene kadar uyumak, öğleden sonra eve fal için gelen mutsuz kadınların falına bakmak

ve karşılığında hayli yüklü bir mblağ almak, sadece özel davetlere gitmek ve fincanın üzerine eğilen meraklı bakişlara 'bakın işte ayan beyan ortada' demek yetip de artıyordu. İkinci yılın sonunda araba aldım. Üçüncü yıl, işler iyice ilerledi, gelenlere yetişiyordum. Cep telefonuyla hizmet vereyim dedim, o bile tuttu. İnsanlar EFT'yle gönderdiler parayı. Dördüncü yılın sonunda fal işini tat diye bıraktım. Telefon numarımı değiştirdim. Evimi, kılığımı, kıyafetimi, arabamı değiştirdim. Saçlarımı, sakallarımı kestirdim. Yenge bile görse benim ben olduğumu bilemezdi. Beşinci yıla, deneyimsiz gençlere de iş imkanı sağlayabilen yeni bir reklam ajansının patronu olarak başladım. Ajansın toplantı odasındaki 3 metreye 2 metrelik devasa panonun ortasında duran tek bir kıl fırçanın ne manaya geldiğini merak ediyorlar. Soranlara 'cin' diyor ve altındaki sloganı okuyorum. 'Creativity is in a cup of coffee.' Aslında 'valle sen işini bildikten sonra, kahve fincanının içinde de tasarım yapar, ürünü satarsın, markanı yaratar, köşeyi' demek istiyordum ama İngilizce yazıp cümleyi okurken uzaklara bakınca insanlar daha çok etkileniyor, hep ondan...

Sonrası çok hızlı ve asla tahmin edemeyeceğim şekilde gelişti. Yenge kolundan tuttuğunu getirdi kafeye. Artık servise çıkmıyordum, arka masada oturuyordum. Yengenin getirdiklerinin adını soyadını soruyor, onlar kahvelerini içerken sosyal medyada kadın hakkındaki kızı yapıyordum. İki üç gönderisini gezince kadın yapıyordum zaten nasıl biri olduğunu, neye ihtiyacı olduğunu. Genelde tutuyordu. Tutunca da fincanında o çıkıyordu. Efsane bir düzen kurmuşum, patlamasından korkuyor, yine de yapıyordum. Bütün yaşamlarını ahlak ve dürüstlük üzerine kurmuş bir anne babanın çocuğuydum, ama üçkağıtçılıkta sınır tanımıyordum. Kişisel bilgilerin ihlali, yalan, dolan, umut tacirliği yetmiyormuş gibi, annemden duyduğum 'fala bakmak da, baktırmak da günahtır' bilgisini her gün ümüğümü sıkıyordu. Ama yine de bırakamıyordum. Çünkü para tatlı geliyor ve hem yapmadığım garsonluğun maaşını, hem de falın yüksek bahşışını alıyordum. Böyle bir kazanç olamaz. Ajanstaki sanat yönetmeni arkadaşım benim vurduğum paranın yarısını kazanıyordu. Harcamaya da yetiyordu para, bırakırmıyede de. Fal bakarken saçlarımı salıyor, uçlarına boncuklar takıyordum. Annem-

görse inme iner, gözlerimin altına sürme de çekiyordum.

Kadınlar hakkımda altıncı hissi çok kuvvetli diyorlardı. Cinleri var diyorlardı. Kendi kendine konuşuyor, gömleğinin yakasının içine doğru konuşuyor, dedikleri birbir çıkarıyor, fincanda ayan beyan çıkıyor şekiller, şekilleri fincana cinleri çiziyor, diyorlardı. Hepsine he dedim. Kim neye inanmaya hazırna o an insanın... Üçkağıtçılık da böyle bir şeydi zaten, onu yaptırısam bunu yapmamın da bir mahsuru yok diyor ve ahlak bayırından yokuşa aşağı kayırırsun. Bir de kendini kandırmak gibi tatlı bir kaşintın oluyor. Yapıyorum ama insanları mutlu etmek için yapıyorum, nasıl mutlu oluyor kadınlar, nasıl umut doluyorlar yanımdan ayrılırken, bu ila ki iyi bir şey, her insan evladına nasip olmaz böyle bir şey diyor; neredeyse yılın umut veren insanı ödülünün bana verilmesini bekliyordum.

GÜL ÇETİN

**BAVULUMDA
EVVELKİ
MÜHİM
SÖYLENİMLİKLER**

NE ZAMAN KARIN YAĞIŞINI GÖRSEM AKILMA
"KIBRITÇIKIZ" GELİR. KİŞİN SOĞUKLUĞU, O ACIKLI
SONLA HAYATIN SOĞUKLUĞU, SOBALI EVLER,
SOĞUKTAN MORARMİŞ ELLER, AL YANAKLAR, KAR
TOPUSAVASLAR, SICACIK KESTANELER, BOZA..
HAVALAR MI DEĞİŞTİ YOKSA İNSANLAR MI
BİLEMİYORUM. AMA BEN UMUTLA BAHARI
BEKLİYORUM. YİNE DE BELLİ OLMAZ VAKİTSİZ YİNE
GELİR MART, KAPIDAN BAKTIYOR, KAZMA KÜREK
YAKTIRIR VE MATIRILATIR BELKİ MIZIL,
ÇOCUKLUK ANILARIMIZ!

ÖNDER ABAY

Zamanı duvara asan usta

Herkesin bir göç hikâyesi vardır. Kimi açlıktan göç eder, kimi savaştan kimi ise aşktan. Mustafa amcaların göç hikâyesi iş için 60 yıl öncesinden başlamış. Önce dedesi, Kastamonu'dan mevsimlik işçiler olarak gelmiş İstanbul'a, sonra babası gelip gitmeye başlamış ve en son kendisi taşı toprağı altın olan bu İstanbul'a taşınmış. Dededen marangoz bir ailede yetişmiş; kendisinin de bildiği en iyi iş ağaçları işlemek. Mesleğini çok sevmiş, genç yaşında hızar makinesine bir parmağını kaptırsa da vazgeçmemiş bu işten. Mustafa ilgaz'ı diğer marangozlardan ayıran ise saat tutkusudur. Mobilya yapmak yerine ithal saatlerin ahashıp çerçevelerini yaparak geçiyor. İş zamanla bir tutkuya dönüşen Mustafa Usta, atölyesinde binlerce saatini sergiliyor. Eskiden her evde bulunan, evler tek tipleşince yavaş yavaş kaybolan ahashıp duvar saatlerinin son ustası diyebiliriz. Kendisinden saatin ve ahashabın yolculuğunu dinledik.

Ben saatlere ahashıp kutu yapmayı muhacir ustalarından öğrendim. Bizim hemşerilerimizin birçoğu ormandadır ve ağaçtan iyi anlar ama muhacirler ağacı işlemeyi ona şekil vermeyi çok daha iyi bilirler. Ben düz mobilyacı olmaya hiç istemedim; daha dekoratif bulduğum için bu işe yöneldim. Eskiden duvar saatleri genelde ahashaplarıyla ithal edilmezdi. Yalnızca mekanizması İsviçre, Almanya, Rusya gibi ülkelerden gelir, diğ ahashapları buradaki mobilya atölyelerinde yapılırdı.

Biz bu saat kutuları için genelde kayın veya ceviz ağacı kullanıyoruz. Daha sonraları ağaçlar tükenmeye ve pahalılaşmaya başlayınca MDF, sunta gibi sıkıştırılmış ağaçlar kullanılmaya başlandı. Şimdi özel ağaçtan yapılan saatler çok pahalıya geliyor. İnsanların eskiden estetik bir zevki ve bu zevke harcaacakları belli bütçeleri olurdu.

Evlerin içi birbirine benzemeye başladı

Şimdi öyle değil, bir mağazadan bir evin ihtiyaçlarını karşılayabiliyorsunuz. İşin ustalığı, ince işçiliği, el emeği gibi şeylerin

önemi kalmadı. Birbirinin aynısı evler oluşmaya başladı. Eskiden insanlar ev düzenine göre özel renklerde saatler isterken şimdi en basit ve ucuz şeyleri almayı tercih ediyor. Bu işin bir tarafı alım gücünün düşmesiyle diğer bir tarafı da Çin sanayisinin piyasaya sunduğu ucuz ve kalitesiz ürünler oldu.

Çin sanayisi yalnızca bizim değil tüm zanaatkarların işini düşürdü. İnanın eskiden geceleri bile eve gidemezdik işin yoğunluğundan, gece gündüz çalışırdık, şimdi aydayıld da bir iş geliyor. Küçükpazar gibi bir semte onlarca atölye, yüzlerce ahashıp ustası bulunurdu. İnsanların evinde gerçek ahashıp kullanıldığı zamanlarda herkesin bize işi düşüyordu. Şimdi her şey ya plastiğe döndü ya da sıkıştırılmış ahashıp kullanılıyor. Ürünler artık kullan-at formatında. Bir malmecenin tamirini yaptırmak yenisini almaktan bile daha pahalıya geliyor. Eskinin hürmetini bilenler arada babasından dedesinden kalan saatlerin kutularını tamire getiriyor.

Saat bir işten çok tutkuya dönüştü

Önceleri iş olarak baktığım saat zamanla bende bir tutkuya dönüştü. Duvarsaatlerini yaparken masa saatlerini toplamaya başladım. Hurdacılar, bitpazarlarından, mezatlardan binlerce saat topladım. Hicbirini satmaya kıyamıyorum. Benden sonra ilandan bu işi devam ettirecek kimse

Zamanın ve saatlerin de kıymetini bilin, geçen zaman geri gelmiyor. Zamanı iyi değerlendirmek için eliniz işte, gözünüz saatte olsun.

olmadığı için bu saatleri ne yapacağımı da bilmiyorum. Ben öldükten sonra çocuklarıma kalır umarım onlar da benim gibi özenle saklar bu saatleri.

İnsanın severek yaptığı her iş onu mutlu eder. Ben bu işi hep severek yaptım. Bir gün bile şikâyet etmediğim için elli beş sene bu atölyenin içerisindeyim. Başarılı olmak için de işi sevmem gerekiyor. Şimdiki insanların meslek tercih etme şansları yok ne iş bulurlarsa giriyorlar o yüzden mutsuz olduklarını düşünüyorum. Ömrümün sonuna kadar ilk gün gibi heyecanlı işimi yapmaya devam edeceğim. Zamanın ve saatlerin de kıymetini bilin, geçen zaman geri gelmiyor. Zamanı iyi değerlendirmek için eliniz işte, gözünüz saatte olsun.

Mehmet Ali & Akşamsefası

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantev.org>

MURAT İRAT

İman ediyorum
devrime ve aşka, iman
ediyorum erkeklerin
gözyaşlarına,
kadınların
varoluşlarına, iman
ediyorum çocukların
düşlerine, büyüklerin
gülüşlerine.

İman ediyorum erkeklerin gözyaşlarına

Küçülen kazağımı attım. Büyüyen bir beni asla kabul etmediğimden. Çocukluğunun bittiğinin farkına varmak... (Bu üç nokta yan yana işaretini hiç sevmiyorum. Sevmediğimi size belirtmek için koydum. Yazı hiç masum bir şey değil görüyorsunuz. Seni, beni, sizi ve bizi kendi sınırları içerisinde dolaştırıyor. Üstelik saçma sapan kurallarıyla yapıyor bunu. Yazmanın en uç hali yazmamak. Oraya doğru taşıyor beni bu işaretler. Ve açtığım parantezi kapatmam için diyor şimdi de. Kapatmayacağım. Bu bir savaş ve bunu ben kazanacağım. O açılan parantezin kapatılmamasının verdiği huzursuzluk modern insanın büyük trajedisidir. Bir işaretin fazlalığı ya da eksikliğidir bütün dünyasını yerle bir edebilen ve tam da bu yerle bir edilmiş dünyanın içinde sinik, sünepe gözyaşlarıyla onu terk eden.

Kazağımı attım diyorum size, kazağımı. Bundan daha büyük bir travma yaşayabilir mi bir insan. Onunla beraber bir çocukluk kavgamı, bir baba sıcaklığını, bir kar tatilini, dahası annemin şefkatli bir görüntüsünü attım. Durdum ve anladım. İnsan en çok anılarında sevir annesini. Durdum ve anladım. Anne tipki Arkadaş'ın söyledikleri: "Önce anne doğurdu çocuğu acıya/Sonra çocuk acıya anneyi ve ölümü kattı/ Sonra her şey ve herkes çocuktan var oldu."

Ben kazağımı attım. Annem doğdu ve sonra her şey öldü içimde.

Kazağımı attıktan sonra birkaç gün eve girmedim. Ölen birisinin

cesedi gibi koksun istedim o ev de ("evde" de olur). Cürüyen değil unutulmanın koktuğuna iman ediyorum ben. Ben aslında sizin karşı olduğunuz, unutulmaya terk ettiğiniz her şeye iman ediyorum. Çünkü biliyorum ki sizin karşı olduğunuz şeyler yaratıyor beni. İman ediyorum devrime ve aşka, iman ediyorum erkeklerin gözyaşlarına, kadınların varoluşlarına, iman ediyorum çocukların düşlerine, büyüklerin gülüşlerine.

Kazağımı çöpe atarken öğrendiklerim hâlâ aklımda. Çürük kokusu geliyor her yanından modern toplumun. Sevdiklerimiz, özlediklerimiz, unutulmaya terk ettiklerimiz kokuyor. İnsan soyunun ikinci büyük trajedisidir bu. Hayatta olmanın kaçınılmazı. Özlediklerimizin kokuyu oluş. En kirlenmiş olanların en çok ihtiyacı olanlar olması. Bilmenin ve sadece biliyor olmanın getirdiği ihanet duygusuyla büyütüyorum kendimi.

Kazağımı çöpe atarken öğrendiklerim hâlâ aklımda. Oysa öğrendiklerimi unutmalıyım en kısa sürede. Unutmalı ve aynı şeyleri aynı hevesle yeniden öğrenmeliyim. Bilmeyi Tanrılaştıranların dünyasında işim çok zor biliyorum. Bilmeyi tercih edenlerin bilgileriyle zabitteği bir dünyada kokmaya başlamak kaçınılmaz. Kendi kokumdan kaçıyorum.

Kazağımı ve bir yanımi terk ettim ben. Ve ben, mümkün dünyaların en iyisinde sırf bu yüzden ağlıyorum).

Kadınlar Günü'müz kutlu OLMASIN!

AYDILGE

Geçen gün eşimle otururken bir korku kapladı içimizi. Oğlumuz olursa ne yaparız diye telaşlandık. İnsan endişeleniyor tabii. Erkek çocuğun namusunu korumak, ona göz kulak olmak, kızlara göre her zaman daha zor olmuştur. Oturmasını kalkmasını, elini ayağını nereye koymasını gerektiğini bilen, babasına mutfakta ve ev işlerinde yardım edebilen, eli işte gözü oynasta olmayan bir erkek evlat yetiştirmek her geçen gün zorlaşıyor. Oğlunu dövmeyen dizini döver diye boşuna dememişler. Tabii pek çok Türk ailesi gibi, namus konusu da bizim için ayrı bir önem taşıyor. Oğlumuz ergenlik çağına geldiğinde, ya kızlara gönlünü kapırtıp kendini kullandırırsa? Allah korusun orta malı haline gelirse? Konu komşuya ne deriz? Mahallelinin gözünün içine nasıl bakarız? Biz ne kadar iyi anne baba olsak da çocuğun içinde hoppalık varsa, ne yapsak ne desek boş. Açık saçık kıyafetler giyip, kaslarını falan gösterirse, kadınlar ona laf da atar, peşine de takılırlar. Erkek köpek kuyruk sallamazsa, dişi köpek bir şey yapmaz sonuçta.

Tezemin oğlu daha 16 yaşında ve bütün mahallede adı çıktı. Yarım akıllı bir kız kızı aşık olmuş, utanmadan orada burada sürtüyormuş kızla. Kız bunnu kullanıp atacak, haberi yok. Belki bekaretini de kaybetti. Bilmiyoruz. İlerde hangi kız evlenir bakır olmayan bir erkekle? Ama ergen işte, düşünemiyor bunları. Kadının elinin kiri... Oysa erkeğe yapışıp kalıyor bu lekeler.

Normalde bir geri kafalı bir çift değiliz aslında. Mesela oğlumuz okusun etsin isteriz. Öyle erkek kısmı okumaz, evinde dizini kırar oturur gibi bir bakış açımız asla olmaz. Aksine okusun ki bir işi olsun isteriz. Böylece maddi anlamda karısına yardım edebilir. Tabii karşı çalışmasını istemezse, orası ayrı. Karı koca arasına girilmez.

Bir saniye, yoksa söylediklerim garip mi geldi size? Bunların hepsi kadınlar için söylenirken garip değil de, erkekler için söylenince garip duyuluyor değil mi; çünkü bize böyle dayattılar

ve bizler genelde dayatılanı sorgulamak yerine uygulamayı tercih ederiz. Sürüden ayrılmak yerine sürünün parçası olmak her zaman daha zahmetsizdir. Sürüden ayrılsak kurt kapar değil mi? Yoksa o kurt bizi çoktan kaptı da habiremiz mi yok? Şu halimize baktarsak, biz gerçekten yaşıyor muyuz? Yoksa kurdun midesinde yaşar gibi mi yapıyoruz?

Cevabınızdan emin değilseniz size biraz istatistiksel bilgi vereyim. Ajans Press'in İngiltere merkezli 'Girls Not Brides' isimli sivil toplum örgütünün elde ettiği verilere göre, Avrupa'da kız çocuklarının evlendirildiği ülkeler arasında Türkiye ilk sırada yer alıyor. Bir de derler ki Avrupa'da hiçbir konuda öne çıkmıyor ve birincilik elde edemiyoruz. Etmisiz işte, ne güzel. Bu arada bizim toplu halde olanıyan tecavüzlerimiz de var. 12-13 yaşındaki çocuklara imam nikâhının arkasına sığınarak tecavüz edilmiyor mu? Yetmiyor bir de bu durum mahallece davul zurnayla, düğünle kutlanıyor mu? Böyle de neşeli, şen bir milletiz biz.

2019'da Türkiye'de, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'na göre 474 kadın öldürüldü. Bu, son 10 yıldaki en yüksek sayı. Aynı dönemde öldürülen kadınların sayısı 3 bine yaklaştı, yüzlerce çocuk annesiz kaldı. 2020'deki sayının da ne yazık ki daha az olması beklenmiyor. Neden beklenir ki? Sonuçta bizde erkekler, pazara kadar değil mezara kadar seviyor. Kadınlar ya onların, ya kara toprağın oluyor. Aşk için ölmeli çünkü aşk anca o zaman aşk oluyor. Bu kafa değişmedikçe, sayılar değişir mi size?

Şimdi gelelim bir de şu erkeği tahrik etme konusuna... Size bir haberim var. Bu dünya, erkeklerin tutamadığı cinsel eğilimleri aman ortaya çıkmasın ve her gördükleri dişi karşısında tahrik olmasınlar diye dönmüyor. Bu arada bu bakış açısı sadece kadına değil, erkeğe de büyük hakaret. Çünkü bu açıkça şu demek oluyor: Erkekler, en ufak bir kadın bacağı, göbeği gördü mü cinsel dürtülerini tutamayan aciz

yaratıklardır! Yani bu söylem, kadını cinsel objeye indirgerken, erkeği de cinsel sapığa indirgemekte. Pekî, erkekler uğradıkları hakaretin farkında mı?

Bütün bunları yazarken bile bir yanımda, Adem'i kandırın, ilk günaha sebep olan Havva anlayışının hâkim olduğu bir dünyada, bu düzen nasıl değişecek ki diye can çekişiyordum. Yine de diğer yanımda, durma Aydılgel, yazmaya devam diyor. 22 yaşında ilk romanım Bulimia Sokağı'nı yazarken de böyle hissetmiştim. Etrafımda, okumuş, aydın görünen pek çok kadının sırf sistemin dayattığı "güzel, fit, arzulanır" kadın normlarına uymak adına kendini nasıl yeme bozuklukları ve estetik bağımlılığına kapırdığını gördüğçe yazmıştım. Yazdıkça anlamıştım, sistemin "kadın" üzerinden nasıl kar ettiğini... Estetik, moda, diyet, sektörleri kadın bedenini bir sorun olarak inşa ediyor, sonra da bu sorunu gidererek ürünleri pazarlıyor. Yani aslında kadınların ihtiyacını gideren ürünler üretiyordu. Aksine sistem, ürünleri tüketen kadınları üretiyordu. Bu sektörler her yıl milyonlarca dolar kâr ediyor ve Anoreksia, bulimia gibi yeme bozuklukları yüzünden de milyonlarca kadın ölüyor. Bu sistemli bir cinayet değil de nedir? Gözle görülen; erkeğin kadını direkt öldürdüğü cinayetler yeterince korkunç zaten. Ama gözle görülmeyen bu sinsi cinayetler de var işte.

Legalleştirilmeye çalışılan çocuk gelinler, namus adı altında hafifletilmeye çalışılan cinayetler, normalleştirilmeye çalışılan çok eşlilik, çalışma koşulları ve gelirlerdeki eşitsizlik ve daha nice... Bütün bu sorunların yanında bir de Kadınlar Günü'ndeki "emekçi" kelimesine takılınlar var. Hiç takılmayın. Emekçi vurgusu olsun olmasın, bu ülkede kadın olmak ve ayakta kalabilmek bile başlı başına bir emek. O yüzden bu ülkede tüm kadınlar emekçi. Pekî kutlayalım mı? Bence ne zaman ki erkekler günü gibi kadınlar gününü kutlamaya gerek kalmaz, işte o zaman gerçekten ortada kutlanacak bir şey var demektir. 8 Mart Emekçi Kadınlar Günü'müz kutlu OLMASIN!

Who Wants To Live Forever*

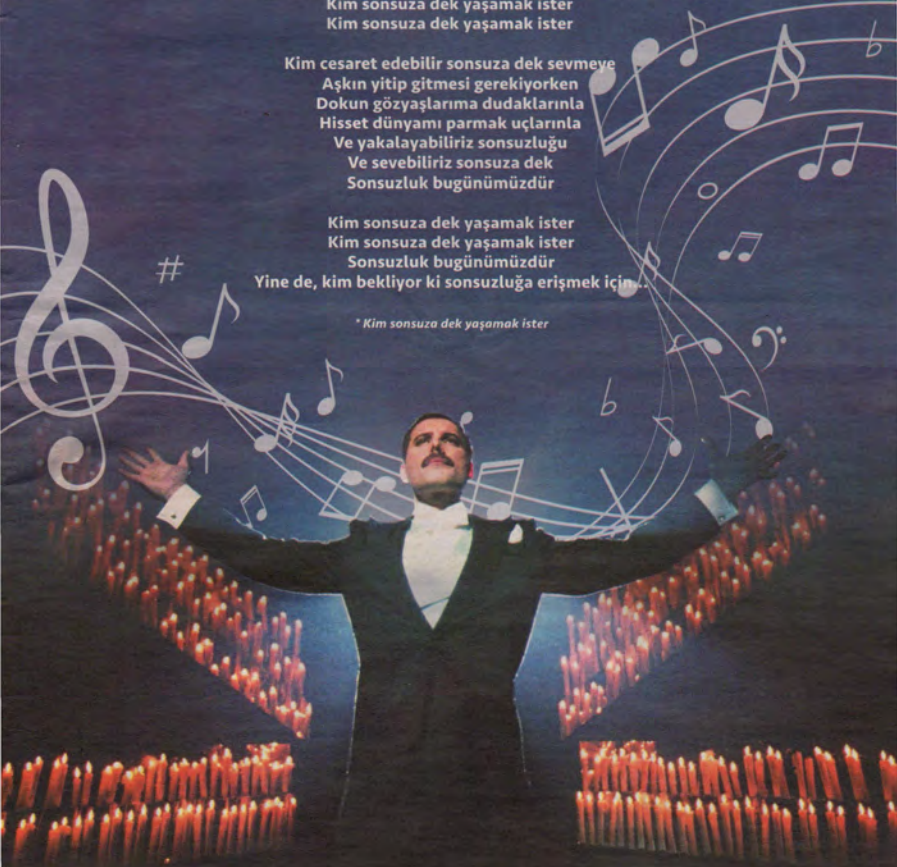
Zaman yok bizler için
Hiçbir yer de yok
Şimdiye kadarki düşlerimizi meydana getiren, fakat ellerimizden kayıp giden bu şey de ne
Kim sonsuza dek yaşamak ister
Kim sonsuza dek yaşamak ister

Tek bir ihtimal dahi yok bizim için
Herşey bizim adımıza belirlenmiş
Yalnızca tek bir tatlı an var bu dünyada bizlere ayrılmış olan
Kim sonsuza dek yaşamak ister
Kim sonsuza dek yaşamak ister

Kim cesaret edebilir sonsuza dek sevmeye
Aşkın yitip gitmesi gerekiyorken
Dokun gözyaşlarına dudaklarınla
Hisset dünyamı parmak uçlarınla
Ve yakalayabiliriz sonsuzluğu
Ve sevebiliriz sonsuza dek
Sonsuzluk bugünümüzdür

Kim sonsuza dek yaşamak ister
Kim sonsuza dek yaşamak ister
Sonsuzluk bugünümüzdür
Yine de, kim bekliyor ki sonsuzluğa erişmek için...

* Kim sonsuza dek yaşamak ister

The Show Must Go On!

5 Eylül 1946'da, Tanzanya Zanzibar Adası'nda dünyaya geldi. 8 yaşındayken Bombay'daki St. Peter's School'a girdi ve burada ilk grubu The Hectics'e katıldı.

1964'teki Zanzibar Devrimi'nin ardından ailesiyle İngiltere'ye taşındı. Ealing College of Art'a kayıt oldu ve burada birçok müzisyenle dostluk kurdu.

1969'da Ibex adlı gruba vokalist olarak katıldı.

1971'de, basçı John Deacon'un da katılmasıyla, davulcu Roger Taylor ve gitarist Brian May ile Freddie Mercury'den oluşan Queen grubu bir araya gelmiş oldu. İlk konserlerini haziran ayında verdiler.

Doğum adı Farrokh Bulsara'dır.

St. Peter's School yıllarında kendisine "Freddie" denilmiştir, bu ismi fazlasıyla benimsediği için imzasında "Freddie"yi kullanmaya başlamıştır.

Vokal eğitimi almadığı halde sesini çok etkili kullanmayı başarmıştır.

Doğuştan 4 fazla dişe sahiptir. "Bucktooth" yani "dişlek" ya da "çıkık diş" biçimli ağız yapısından dolayı takma adı "Bucky" dir.

1973'te Queen ilk albümünü çıkardı. 1974'te ise çok kısa bir sürede hazırladıkları ikinci albüm Queen II müzikseverlerle buluştu.

Queen, 1974'teki üçüncü kayıtları Sheer Heart Attack'la büyük bir ivme kazandı.

1975'te yayınlanan dördüncü albümleri A Night at the Opera ile hit olan grubun popülaritesi her geçen gün arttı.

1984'te satışlar etkisini yitirmeye başlasa da müziğin "kraliçesi" tahtını korumayı sürdürdü ve konserleri büyük ilgi görmeyi sürdürdü.

1987'de HIV pozitif teşhisi konulduğuna yönelik iddialar olsa da yaşamının son günlerine kadar bu durumu kamuoyuyla paylaşmadı.

Partileri ve şovları seven Freddie Mercury, 1989'da kendini büyük ölçüde kamusal yaşamdan çekti.

1991 yılında sağlık sorunları giderek şiddetlendi. 24 Kasım'da, 45 yaşındayken, dönemin tedavi şartlarının elverişsizliği nedeniyle HIV pozitif statüsünün AIDS'e dönüşmesi nedeniyle yakalandığı bronşiyal promeni sebebiyle yaşamını yitirdi.

Bohemian Rhapsody, We Are the Champions, We Will Rock You, The Show Must Go On gibi müzik tarihine damga vurmuş, aradan on yıllar geçmesine rağmen dinlenen ve dinlenecek olan başyapıtlar bıraktı.

BARİŞ AKPOLAT

Kendini öldürüp yola devam etmek

Günlük hayat ve sahne üzerindeki deneyim farklı şeylerdir. İkisinde de maske sahibi olmak çok mümkün, ancak bu ikisi genelde aynı maske olmaz. Herkesin taktığı bazı maskeler vardır fakat eğer sahneye çıkıyorsanız ve bu sadece dünyanın en büyük gruplarının çıktığı sahnelerinden biriyse, maskeniz farklı olmalıdır. Modern müzik sahnesinin en büyüğü olmak istiyorsanız herhangi bir gün taktığınız maskeyi çıkarmalı, her gün uyardığınızda gördüğünüz insanı en azından sahnede yok etmelisiniz. Freddie Mercury ise çoğunlukla bir adım öndeydi. Belki fazla önde. O, kendine güvensiz, ezilen ve gençliği boyunca etrafı tarafından alay konusu olan Zanzibar doğumlu Farrokh Bulsara'yı öldürmeliydi. Fikrini hayata geçirdi ve kendini öldürdü. Bunu da "Bohemian Rhapsody" şarkısında "Mama just killed a man" yani "Anne, ben bir adam öldürdüm" diyerek anlatmayı tercih etti. Adını Freddie Mercury'ye yasal olarak dönüştürdüğü yıl 1970'ti.

Dişia dönük olmanın kitabını yazdı. Muthiş bir rock yıldızı örneği oldu. Cücelerini kafasında tepsiyle uyuşturucu gezirdiği partiler düzenledi, Lady Diana'yı gay bara gizlice soktu. Rave partilerden dışarı çıkmadı. Çok zeki ve konuşkandı. İnanılmaz dominant bir duruşu vardı. Bu baskınlık sahnede bir efsane yaratmasına sebebiyet verdi. Fakat... Sahne üstündeki Freddie ile sahneden indikten sonraki adam bambaşkaıydı. Röportaj vermeyi sevmemesinin sebebi biraz da buydu. Kendinden bahsetmeyi sevmeyecek kadar utangaç, içine kapanıktı. Queen'in davulcusu Roger Taylor, Mercury hakkında "Çok utangaç ve nazikti. Sahne üstündeki adamla hiç alakası yoktu" diye anlatıyor gündelik hayatını yaşayan Freddie için.

Queen, 'Bohemian Rhapsody' yüzünden müzik tarihinin en pahalı albümlerinden birine imza attı. 1975 tarihli "A Night At The Opera", 6 stüdyoda kaydedilen bu şarkı yüzünden 40 bin Pound'a mal oldu. 40 bin bugün yaklaşık 500 bin Pound'a denk geliyor. Şarkının sadece nakarat kısmındaki vokal katmanları günde 12 saatlik çalışmalarla, haftalar sürmüştü. Fakat şarkının müzik tarihindeki yerine bakacak olursak bu kursunun boşuna atılmadığını da görebiliyoruz. Şarkı ilk yayınlandığında bugüne geçen 70'lerde, '80'lerde ve '90'larda "En iyi 40" listelerine girebilirdi. Bunu Queen'den başka yapabilen tek sanatçıysa "1999"

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Mehmet Ali & Akşamsefası

albümüyle Prince olmuştu.

'Bohemian Rhapsody' sembolizme dayanan sözleri ve içindeki ilginç seslerle hem ilgi gördü hem de garipsendi ilk yayınlandığında. The Rolling Stone dergisinden Kris Nicholson 1976'da yazdığı eleştiride grubun abstrakt sözlerle olan ilgisini "rahatsız edici yarıfık" olarak değerlendirmiş ve albümün en iyi şarkısı olarak 'The Prophet's Song'u göstermişti. Ve yazıda bahsettiği şarkılardan biriydi Bohemian Rhapsody. Nicholson bu şarkıyı atladiğı için sonradan pişman olmuş mudur bilmiyorum, ama aynı yazıda "başarısız olsalar da denemeye devam etmeleri onları ilginç kılyor" gibi bir cümle de kurmuştu. Bu yazı hâlâ derginin sitesinde duruyor. Dergi daha sonra bu şarkıya, "Gelmiş Geçmiş En Büyük 500 şarkı" listesinde 166. sıradan yer vermişti.

Şarkının sözleriçoğu açıdan bir muamma. Pek çok sembolden bahsediliyor ve işin güzel tarafı bu sembollerin çoğu hayranlar tarafından farklı şekillerde yorumlanıyor. Grup üyeleri şarkının sözleri konusunda genellikle ketum bir tavır takınıyor. Hele ki Freddie Mercury... Şarkıda tam olarak neden bahsettiğine dair hiçbir şey açıklamadı neredeyse. Belki de 'Bohemian Rhapsody' yı efsaneleştiren şeylerden biri de bu gizemli tarafıdır. Bu yüzden şarkı sözlerini derinlemesine inceleyerek, büyüünü çözmeye çalışmayacağım. Fakat 'Bohemian Rhapsody', Freddie Mercury'nin karmaşık kişiliğini anlayabilmek için iyi bir kılavuz gibi geliyor bana. Şarkının sözlerini ben de incelemeye çalışmayacağım, sadece Mercury'nin karakterini anlatmak için iyi bir yol olduğunu düşünüyorum.

MURAT TIRPAN

Queen'in tüm şarkılarında
liseli hallerimizle
anlayamadığımız, ancak
zamanla ruhumuza zerk
olunan bir şeyler var.
Kıyafetlerimiz,
çantalarımız,
okuduklarımız sürekli
değişiyor ama biz
"kurtulmak istemeye"
devam ediyoruz.

Sırt çantalı çocukların şarkıcısı

25 Kasım 1991. İzmir'in kıyıda kalmış semtlerinden birinde, bir lisede tören yapılıyor. Okullardaki pazartesi sabahı törenleri, cuma akşamı yapılanların tersine son derece sıkıcı ve sinir bozucudur. Çünkü pazartesi töreni derlerin, ödevlerin başladığını, her sabah erken kalkılacağına işaretlerse, cuma töreni oyundur, uykudur. Müdür her zamanki gibi okulun balkonuna çıkmış yukarıdan bize bakarak bir şeyler anlatırken herkesin yüzünde aynı sıkıntı ve uykulu ifade var. Göz önünde olmamak için geçtiğim arkadaki yerimden etrafıma bakıyorum. Sınıfın havalı çocuklarından biri olan Nazım'ı görüyorum. Uzun boyluyla hemen fark ediliyor. Her zamanki cool ifadesi yok yüzünde, aksine hüzünlü hatta ağlamaklı bir ifade var. Müdüren uzun ve sıkıcı konuşması bittiğinde öğreniyorum nedenini, "Noldu Nazım neyin var?" diye soruyorum. Kısık bir sesle cevap veriyor: "Olum Freddie Mercury ölmüş dün!"

Freddie Mercury kim hiçbir fikrim yok. Nazım bu kadar üzüldüğüne göre önemli biri olmalı. Okul çıkışında o gün, her zamanki gibi deliller gibi aşık olduğumu Ayşe'yle yürümek yerine Nazım'a takılıyorum. Uzun bir yolumuz var evlere kadar. Benim elimden fırından aldığım tahinli çörek var, ne kadar ısrar ettiyssem de Nazım tenezzül etmiyor. "Nasıl tanımazsın oğlum Freddie'yi?" diyor. "Bilmiyorum ama işte duymadım hiç." Ben o zamanlar evde babamın 45'liklerini keşfettiğim için bir Zeki Müren fanıyım. Bir de babamın hiç hoşlanmadığı komünist dayım (babam aynen böyle derdi arkasından; hatta aneme "Çağırma eve o komünisti!" diye de çatırdı) bir gelişinde kaseni getirdiği için Ahmet Kaya'dan hoşlanmaya başlamışım. Ama Freddie diye bir şarkıcıdan haberi yok. Belki olsaydı o zamanlar Ayşe'yle de beraber olabilirdim. Zeki Müren dinleyen, içi kitaplar ve Cumhuriyet gazetesiyle dolu Bond çantalı bir çocuktan elbette hoşlanmayacağımı ancak

çok sonra anlayabildim. Babamın o plaklarının arasında bir Queen olsaydı lisede aşk hayatım bambaşka olabilirdi.

Nazım yolda Mercury'nin ne kadar büyük bir şarkıcı olduğunu, hayatını değiştirdiğini anlatıyor. Bana gelsene, diyor. Annem ve babam çalıştığı için eve gitmem gerek yok. Nazım'a gidiyoruz. Yere oturduğumuzu, Nazım'ın Queen kasetlerini çıkarıp halının üzerine yaydığını ve imrendiğini Sony teybine taktığını hatırlıyorum. Hayatımda ilk kez Freddie'nin tüm şarkılarını dinliyorum. I Want to Break Free çalıyor. Hani herkesin çok iyi bildiği bir resmi, bir müziği, bir kitabı, bir filmi çok geç keşfetmenin verdiği tuhaf bir hüzün vardır. Bir yandan artık fazlasıyla başkalarına ait olduğu için benimsemek istemezsiniz ama öte yandan gerçekten etkilendiğiniz için kayıtsız da kalmazsınız. Dinlediğim şey müthişti ama Freddie cool çocukların, isyankâr ergenlerin, dünyayı geniş, ufku açık insanların sevdiği biriydi. Nazım'a aitti o, bense Zeki Müren'in dünyasındaydım. Bond çantalı çocukla sırt çantalı arasındaki farktı bu o zamanlar.

I Want to Break Free bana önce Ayşe'yi hatırlatmıştı. Evet kabul, o aralar her şey Ayşe'yi hatırlatıyordu. Ama şarkı "İlk kez aşk oluyorum / Ve bu kez gerçek olduğunu biliyorum / Aşk oldum, evet / Tanrı biliyor, Tanrı biliyor, aşık oldum" derken sanki bana sesleniyordu. Ama arkasından da "Şu kapıdan çıp gittiğinde kurtulmak istiyorum, özgür olmayı istiyorum" diyordu. Tuhaftı, aşk sevdiğine sürekli birlikte olmayı istemek değil miydi? Oysa büyümlü sesli bu şarkıcı hem aşktan emin olmak hem de kapıdan çıp özgür olmak istiyordu. Nazım'a bu çelişkiyi soramazdım, sorsaydım da o liseli haliyle bir cevabı var mıydı, bilmiyordum. Dur durak bilmeden anlatmış Freddie'nin özel hayat hikâyeleri o sırada anlamsız birer fon gibiymiş düşüncelerimin arkasında. Bir kez daha kaldığıma hatırlıyorum şarkıcı, sonra bir kez daha

O günden sonra Zeki Müren'i, Ahmet Kaya'yı yıllar sonra ziyaret etmek üzere bir kenara bıraktım ve karşıma çıkan tüm Queen şarkılarını dinledim. Boş Raks marka kasetlere Nazım'ın tüm arşivini aktardım, Freddie'yi eve götürdüm. Bohemian'ın çığlığına, I am in Love With my Car'ın tuhafılığına, Love of My Life'nin romantizmine aşık oldum. Sonraları mesela The Miracle albümünü çıkarıp poplaştığında bile vazgeçmedim ondan. Freddie bana tüm rock dünyasının kapısını açmıştı, o kapıdan çok misafirim oldu sonraları. Elbette sırt çantam da oldu sonra, başka gazeteler de okumaya başladım. Bir sırt çantalı, uzun saçlı kıza aşık oldum, Alsancak'ın eski Rum evlerinin kapılarında ucuz şarap içip Queen dinledik.

Ayşe'ye beni hiç sevmedim. Tarihin uçsuz bucaksızlığında küçük bir anı şimdiki sadece. Ama yemek istediğini. Şarkıcının bütün o çığır hayatının, aşırıklarının, kendine güveninin nerden geldiğini. Aşk başkasıyla değil, bizimle ilgili bir şey. Ancak bunu yapabildiğimize emin olduğumuzda kapıdan çıp gitmiş, kurtulmuş olabiliriz. Akşamızdan ve sevdiğimizimizden emin olmadığımızda tutsağız aslında. Güvensizliğim tutsağız. Freddie bu tereddüden kurtulmak istiyordu şarkıda. Güçlü olmak istediğini anlatıyordu. Bir erkeğin yüksek sesle söylediği manifestosuydu aslında bu.

Queen'in tüm şarkılarında liseli hallerimizle anlayamadığımız, ancak zamanla ruhumuza zerk olunan bir şeyler var. Kıyafetlerimiz, çantalarımız, okuduklarımız sürekli değişiyor ama biz "kurtulmak istemeye" devam ediyoruz. Innuendo'daki gibi "o ince çizgiyi" izliyoruz. Bizi insan yapan da bu. Peki ya film? Bir sinemacı olmama rağmen hayır, gömeye gitmedim. Çünkü büyü bozulsun istemedim. Son Freddie şarkısından gibi tam da çünkü: "Those were the days of our lives."

Bu mart, bu dağların karı erimez

Kendime yeniden kurmaya çalıştığım bir dünyanın, küçücük evinden yazıyorum bu yazıyı. Lüksten uzak bir mahalleden. Evim hemen altında kasabım, karşısında Pakistanlı bakkalım ve hemen yanında günü kurtarmak için el işi ürünler satan yaşlı bir teyzenin dükkânı var. Dışarı her çıktığımda bildiğim birkaç kelimeyi kullanmaya çalışıyorum, aslında her zaman ne dediklerini anlamamak da işime geliyor, bunu düşünüyorum. Otuz beş yıldır dilini bildiğim bir ülkenin haberlerinden, gündeminden uzak kalmak iyi geliyor. Gitmek fikri ilk kez, kadın olarak, oyuncu olarak bir anne adayı olarak, birkaç yıl önceyer etti aktım, sanmayın çok kolay... Aynı kıraya gülememek, aynı türküde ağlamamak, aynı bayramı kutlamamak öyle kolay değil elbet. Ama biraz nadas, üretmek için ve kendime karşı unuttuğum her şeyi hatırlamak için.

Kadin olmak zor bizim coğrafyada, iki meme bir rahimden ötesini görmöylarsa...

Umudumu kaybetmedim hiçbir zaman. Hep dedim daha iyisi, daha ilerisi. Daha kadınlığı, analığı öğrenmeden ne yaparım kadınlar için diye düştüm yollara. Önce Mardin, sonra Diyarbakır'a... Köy köy dolaştım, çalıştım kadınlarla, bilen bilir bu yolculuğum. Hikâye gibi dinlemediğim toprakları, içimizi açtan yokluğu, töreyi, kan davasını gördüm. Bugün var, yarın yok insanları gördüm. Erkek çocuk doğduğunda babaların gere gere gezdiği göğsü, kızı olduğunda yüz sayan gözü gördüm. Her insan aynı değil elbet, ama bir kültürün kadınlığı nasıl erittiğini gördüm. Kadınlık, sever, çeker, affeder, doğurur, bakar, yaşadıklarını içine hapseder. Bütün çabam hapsolmuş o içlere bir damla su serpmek içindi. Hikâye bizim kırkzadeşler, doğuran da bir, büyüten de, toprağı sulayıp, vazgeçtiğimizde o çiçeği güneşte kurutup öldüren de... Bazen kendini yeniden doğurmak için öldürmenin gerek karşındakine beslediğin her şeyi. Nefret, keder, öfke bile bir his, öldürmek, unutmakla eş değer.

Sobayla ısıtmaya çalıştığımız küçük bir odada birazdan dersi başlayacağıız, hamuru yoğun peyniri aç poçağa getirmiş bizimkiler, çayın demlenmesine daha on dakika var, hava buz gibi olduğundan dersi her gün 15-20 dakika geç başlamaya alışmışık artık. Minibüs bekleyeler, yolda kalya düşünler, karda yürümenin pek mümkün olmadığını, güya içi kırklü ama altı plastik Çin malı botları. Yarı şartlar cetin, biz

pamuk, ikinci elden oturma için alıp, adam etmeye çalıştığımız sandalyeler yamuk yumuk. İnsan, bir şeyi kaybedince anlıyor, her seferinde imkân bol, ısısı yüksek, en kötü içeriye güneş giren sınıflarda ders vermişim ben meğer. Bazen üçümekten dikkatim dağılıyor ama karşında ağzından çıkan tek söze gönül gözüyle bakan canım kadınlar. Herkes, artık olarak kalmış iplerden ördüğü patikler çıkarıyor ders öncesi, beni de unutmuyorlar sağ olsunlar, en kalınını seçiyorlar, bu hocaya diye. Neyse, kapı açıldı, Mizgin girdi içeri, gözünde bir morluk var. Panikledim hemen dedim, ne oldu sana? Dedi, hocam boşver. Herkesin içinde de ısrarcı davranıyorum ne olduğunu öğrenmek için, peki dedim. O haftanın konusu da, farkındalık. Bencil olmak değil ama önce ben deyim, birinci olabilmek, az da olsa. Hep söylenilen bir şey var ya, sen mutlu olamazsan, nasıl mutlu edeceksin?

"Mutluluk ne ki?", "Mutlu olmak, kime göre, neye göre?" sor sor bitmez. Ders bitti gittim yanına, bir kez daha sordum. Çocuk olsun büyük olsun derslerdeki tutumum, davranışım, kurdüğüm cümleye kadar öyle önemliymiş ki meğer, nereye gider bilemiyorum bazen. Dedim, ne oldu? "Hocam sen dün dedin ya, sevmeyi de sevimliyi de biz öğreteceğiz, şikâyet etmek yerine öğretin, bir kez deyin ki, ben çok yorunum yemek yaptım, sen de buluşakları yıka, ben de kocama öyle dedim, sonuc bu." Ne diyeceğimi şaşırđım, sınıfta karşılıklı konuşulan ayaküstü verilen bir örnekti bu sadece. Bir kez daha bir gerçek çarpı yüzüme. Dünyayı değiştirmek istiyor herkes kendini değiştirmeden, değişim ilk önce bizden sonra en yakınımızdakinden, ama yakınımız hangi sınırın, hangi ülkenin? Bu ataerkillik mereti sadece bizde değil dünyanın birer köşerinden...

"Toz pembe değil o gülüm, toz duman!"

Bir gün dedim ki, bana sormak istediğiniz şeyleri sorun hadi. Beni merak ettikleri o kadar belliydi ki, onlara göre okumuş kadını, üstüne televizyonu çıkıyorum, onlara bir şey öğretiliyor ve dahası... Ne güzeldi hayatım onlara göre, zorunluluk yoktu, aldığım kadar sorumluluk vardı, şiddet görmüyordum, büyük eshir de yapsaydım, kıyafetime karşan yoktu.

Hatta kedilerime erkek arkadaşım bakıyor dediğim ilk kez, hepsi aynı tepkiyi verdi, "Oooo sen yalnız mı yaşıyorsun hocam?" Başta tuhaf geldi de sonra hak gördüler galiba. Hani derler ya Allah dağınla göre kar verimisi... Sizin dağdaki karla bizimki çok farklı değil canım kadınlar, belki bize imkânlar dan dolayı daha erken güneş açıyor da eritiyor o karları, o kadar. Yazının devamı şiddetin sadece moran göz, çekilen saç olmadığını anlatmak için. Daha da fenalarını gördük, görmedik değil ama yazmak gelmiyor içimden unutmak istediğimiz anları artık.

Sizi size sevdirmeyen erkek, kadın kim varsa silin hayatınızdan. Hiçbir şey, hiç kimse değmiyor ağlamaya da affetmeye de... Senden benden bir tane! Sar sarmala büyüt kendini, kendi şefkatine...

Yeşil koltuğun köşesinde, açık televizyona bakıyorum boşboş, dizi yirminci dakikasına gelmiş, hâlâ ilk sahneyi hatırlıyorum, devamı yok. Yazın sıcak ayayım battaniyenin altında.

Sen yılarsın verir kendinden bir insan yaratırsın. O güne kadar sarıp sarmaladığın bütün kimliklerini bir yana koyup sorarsın, her şey bunum için mi? Almadan vermiye, sevilmenden sevmeyi öğretilmiş yetiştirenler. Erkek yapar, kadın saklar, erkek gider, kadın bekler. Ne hakla anam babam, ne hakla BEYLER! Zamanını kaçırdığımız her şey bizi pusuda bekler, bir cinnet bir vazgeçiş, olan senelere olur geçer gider. Yazın sıcak ayayım battaniyenin altında. Yüreğimin en iyi tarafıyla büyüttüğüm bir evin bir adamın, bana bıraktıkları, daha ayrılmı bir ay olmadan kirlitlen hatıralar, sana yapılmayan başkasına yapılması, sonra artılar, eksiler, getirdiklerine götürdükleri. Dersin ki gelmeden gitmiş her bende ne kaldı şimdi? Ayayım hâlâ battaniyenin altında. Sevmeyenin bahanesi çok olurmuş. Unutmayım. Size küsen kaşınızın, dökülen saçınızın, streslen yediğiniz tatlıların hediyesi koca kalçanızın ve hatta yaşla birlikte biraz kemik çıkan ayayınızın, hepsini içimize oturtturmuş. Yani sevmeyenin bahanesi çok olurmuş. "Hiçbir zaman geç değildin" yalan bir cümle, psikolojik şiddetle insan kör olurmuş. Geç canım kadınlar geç, sizi size sevdirmeyen erkek, kadın kim varsa silin hayatınızdan. Hiçbir şey, hiç kimse değmiyor ağlamaya da affetmeye de... Senden benden bir tane! Sar sarmala büyüt kendini, kendi şefkatine...

Emeğine yüreğine sarıldığın tüm kadınlara, hürmetle!

ESİN IRIS

Çok şampiyonluklar görecekiz

Yetişmeye çalışıyorum. Sabah vaktinde uyanıp, vaktinde giyinip, yüzümü yıkayıp, dişimi fırçalayıp işe yetişmeye çalışıyorum. Metroda itile kakıla, meydan muharebesinden geçerken "Bu insanlar şimdi böyleyse, deprem olduğunda ne kadar saldırganlaşacak?" diye düşünerek kapıya yetişmeye çalışıyorum. İndiğimi durakta, merdivene giden sırada sağdan soldan önümü kesenleri engelleyip çıkışa yetişmeye çalışıyorum. İki sigaralık yürüme mesafesini bir sigarada bitirmeye çalışarak ofise yetişmeye çalışıyorum.

Yetişmeye çalışıyorum. Dünyanın bana "buyurduğun çift standartları üzerinden atıp güçlü bir kadın olarak yetişmeye çalışıyorum. Toplumun bana layık görüldüğü çirkin sıfatları, bana uygun görüldüğü yaşam biçimini ve bana biçtiği rolleri reddedip özgür bir kadın olarak yetişmeye çalışıyorum. Önüme konan engellere, beni yönetmeye çalışan aşıklara, istediği gibi davranmadığımda benimle çalışmayı yokuşa süren ortaklara, kestirme yolları seçmediğim için tırmakmak zorunda kaldığım bir kadınla direnin dayanıklı bir kadın olarak yetişmeye çalışıyorum.

Yetişmeye çalışıyorum. Duygusal şiddet mağduru olduğunun farkında bile olmayan arkadaşlarının desteğine yetişmeye çalışıyorum. Fiziksel şiddet mağduru kadınların seslerini duyurmaya yetişmeye çalışıyorum. Her gün yeni bir kadın cinayetinin davasını konuşarak kamuoyunda yankılanan bir çığlığa dönüştürmeye yetişmeye çalışıyorum. Özgecan Arslan'a, Şule Çet'e, Ceren Damar'a, Nazlı Sinem Erköseoğlu'na ve daha nicelerine yetişmeye çalışıyorum. Çocuklara tecavüz edenlerin, çocukları öldürenlerin hak ettikleri ceza verilmesi için vicdanen her davanın takibine yetişmeye çalışıyorum. Bedenen orada olamasam da zihnen her birine yetişmeye çalışıyorum.

Bir tarafta, iklimi soğuk bir ülkenin herhangi bir kasabasında doğan bir kadın, "Ben fotoğraf makinemi alıp bir yıl boyunca dünyayı gezmek istiyordum" dediğinde, ailesinin, kasaba ahalisinin ve devletin ona tanıdığı özgürlüğe, verdiği desteğe yetişmeye çalışıyorum. "Böcekmaral" artıyıp, aile kurumu zedeleniyor" demek yerine Boşanım kadının manevi haklarına kadar, en ince ayrıntısıyla tüm haklarını koruyan kanunlarınsunduğu mental

rahatlığa yetişmeye çalışıyorum. "Kadınlar eğitim alınca evlenmiyorlar" demek yerine kız çocukları ile erkek çocukları arasında hiçbir fark gözetmeden, tüm öğrencilerin en iyi eğitimi alması için adil, en faydalı sistemi kuran bilrkişilerin verdiği geleceğe güven duygusuna yetişmeye çalışıyorum. "Çalışan kadın, iyi anne değildir" demek yerine, bir kadın çalışanın, aynı kalifikasyonlara sahip olduğu bir erkek çalışandan daha az kazanmasının yanlış olduğunu bilen şirketlerin insan kaynakları yaklaşımına yetişmeye çalışıyorum. Bir katilin açık ve net bir şekilde katil olduğu, "namus", "tahrik", "kıskançlık", "erkeklik onuru" gibi aşâşılık bahanelerle daha az katil olunamayacağıının, kanunla ve uygulamayla sabit olduğu mahkeme salonlarının adaletine yetişmeye çalışıyorum. Gerçekliğinden şüphe etmediğim, ve hatta bir yerlerde hayata geçirelin doğrulara uyanıyor elim sürekli. Beni belimden tutup bir kuyuya geri çekmeye çalışanlara rağmen, o doğrulara yetişmeye çalışıyorum.

Yetişmeye çalışıyorum. Bedenimi istediğim kadar sevip istediğim kadar kumaşla örtmeyi, istediğim imaja sahip olup istediğim kadar değişmeyi, aklıma istediğim kadar sivil tilip istediğim kişiyi, istediğim kriterlere göre seçmeyi ve cinsel hayatımın ne yöne evrileceğine kendim karar vermediği seçtiğim bir hayatı kendi tırnaklarımla yarat ım. Bu hayata varmayayım diye ayağıma atılan her çelmeye, önüme konulan her tabuya, sura tıma çarpan her kapıya rağmen var gücümle koşarak, özgür irademle özgür dünyasına yetişmeye çalışıyorum.

Vahşi ve korkunç bir cehaletle adından korkulan feminizm, altı üstü yetişmeye çalışmaktır, biliyor muydunuz? Cinsiyet ayrımının olmadığı bir dünya hayal edip, o hayale yetişmeye çalışmaktır. Ağzının alışığı söylemleri, aklının alışığı "Ama..."ları, sana başkalarının buluşturduğu beklentileri, kemikleşmiş yanlış düşünceleri tek tek, özenle kırmak, kendini yetiştirmeye çalışmaktır.

1857'de haklarını savunurken yarınarak ölen işçi kadınların kahrmanlığını, 1910 yılında kabul edilmesi, 2020 yılında hâlâ kutlanmasdır feminizm. Dünyanın bugün

değişmeyeceğini bilsen de inatla sesini duyurarak, geleceğin güzel günlerine yetişmeye çalışmaktır.

Erkeklerle, erkeklerin isteklerine, cinselliğe düşman olmak değildir, aptalların sandığı gibi... Erkeklerin koyduğu kurallarla yönetilen dünyanın, erkeklerle geçtiği kıyaklardan rahatsız olmak, tüm insanlar için insan haklarının eşit şekilde işlenmesi

gerekliğini, artık yeni ve adil bir denge kurulması gerektiğini savunmaktır. Terazinin eşit durduğu ağırlığa, her gün bir dava ile, her gün bir değişim ile yetişmeye çalışmaktır.

Yetişmeye çalışıyorum. Yetişene kadar da koşmaya devam edeceğiz. İyi ki kondisyonumuz sağlam. İnanın, çok şampiyonluklar görecekiz.

dünya yerinden oynar...

Ey, iki adımlık yerküre
Senin bütün arka bahçelerini
gördüm ben!
Nilgün Marmara

Ama ben her zaman
güzelliklerin değil de güçlük,
terslik, acı ve öfkelerin
peşinden koşan bir insanım.
Tezer Özlü

Nergisten ben sorumluydum,
ışığından ve çocuklardan.
Yanlış mı belledim insan
sorumluluktur.
Gülden Akın

Dünyaya bir kadının
eli değse Zeyna!
Şöyle ağır bir halı
gibi çırpılsa
Tozlar havalansa...
Didem Madak

İhanet bir düşünceye karşı
işlenmiş bir suç değildir
yalnızca, geçmişe, geçmişteki
arkadaşlara ve kişinin kendine
yayılır, daha doğrusu bulaşır

Tömris Uyar

Mutluluktan vazgeçmeye karar
verdiysem, bunun nedeni,
mutluluğun benden her zaman
esirgeneceği inancıydı.

Simone de Beauvoir

İnsanları sevmemeye
başladı mı insan, insan gibi
yaşamayı da sevmemeye
başlıyor, insan gibi
çalışmayı, kazanmayı,
yemeyi, içmeyi, sevişmeyi,
ölmeyi.

Sevgi Soysal

Sarılayım diye sana geldim
oysa gördüm yapraksız
bir dalsın
umudumun gözünde sen
ölümün gülümsemesisin

Füruğ Ferruhzad

Bizi bir araya getiren şey,
acı çekmemizdir. Sevgi değil.
Sevgi akla boyun eğmez,
zorlandığında da nefrete
dönüşür. Bizi birleştiren bağ
seçilebilir bir şey değil. Biz
kardeşiz.

Ursula K. Le Guin

Çünkü nerede olursam
olayım -bir gemi
güvertesinde, Paris'te bir
sokak kafesinde ya da
Bangkok'ta- hep aynı sırça
fanusun içinde,
kendi
ekşimiş havamda
bunahyor olacaktım.

Sylvia Plath

Bir kadın olarak benim
aslında bir ülkem yok.
Bir kadın olarak ülke
istemiyorum. Bir kadın
olarak benim ülkem tüm
dünyadır.

Virginia Woolf

CAN BINALI AYDIN

Sonradan kardeşim

Göğeden güneşe iki adımda mevsim değiştiren, hırkayı ceketi elde gezdiren sonbahardayız. Kedi köpek tüy döker, güvercin racon kesen kabadayı gibi kabarı kur yapar eşine. Karmaşık mevsimdir çişi sık gelir insanın. Cevizli ışıklarda kırmızıda duran meyve yüklü kamyonun kasasına asılmış gidiyoruz. Hem göz hakkıdır nasibimizi alalım hem açık hava taksiyi varken bedavadan da diye tabanları yağlalıyor, mahalleyle varınca atlarız. Yakamızdan girip derimizi çizen rüzgâr dışında keyfimiz yerinde. Amasya elması yerini deveci armuduna, Erzincan üzümü yerini mürdüm eriğine bırakıyor. Yedik içtik mahalleyle de yaklaştık der demeyi bilmi. Samet atlayalım oğlum diyor namı, doymak bilmeyi ki gözü aç pezevenğin. Korktuğum başıma geldii

Yol kenarında duvarda oturan veletlerden biri Selimieyi itfaiyesi misali yer gücüyü zılgıttı: "Arkaya takılan vaar!" Daha çocuğun avazı bitmeden şoför yarasına tuz basılmış gibi gözlerini dikiz aynasına daktı. Göz göze geldiğimizde yaktım graniye dercesine kafasını aşağı yukarı salladı. Işık, kavşak dinleniyor bastıkça basıyor gaza. Bir virajda yavaşla da atlayalım insafsız, nafile, herif başımızca rallici kesildi. Aklinca ceza kesmiş, bizi düşürecek kamyon. Lan biz bu zamana kadar ne Dodge'lar ne Bedford'lar gördük, sen mi düşüreceksin? Görelim bakalım el mi yaman bey mi? Işıklara yaklaşıyoruz şansımız yaver gidiyor kırmızı yandı, kamyon mecbur duracak biz de toprak sahanın oradan ufak ufak mahalleyle yayanacağız. Birden çevre volana döndü namussuz. Kan davası mı ulan bu, yediğimiz iki meyve. Durmadan hız alıyor, E-5'e çıktı çıkacağı. Şoför ağzına kadar meyve yüklü olduğundan kasanın içine atıyoruz kendimizi. Samet'le biribirimize atla diye bağırıyoruz. Ankara yoluna çkarsak parçamızı bulamazlar. Yolu otobüsleri üç kere mola veriyor Ankara'ya varana kadar ne kadar dayanırız Allah bilir.

Samet cesur çocuktur atlamaya atlar ama sonra bir başıma atlamayacağımı bildiğinden beni bırakıyor.

Zaten dal gibidir, belki yere bile düşmez.

rüzgârda savrulu, kuş gibi gider bir dal konar şerefisz. Şeytan tüyü var derler ya bunun şeytandı tüyü var. Bir iki atlamaya niyetleniyorum olmuyor, iyice hız aldı piç. Şoför, Yeşilçam filmlerinde açlar karşısında tavuk yiyen Erol Taş gibi aynadan gülüyor bile. Yapacak bir şey yok en azından birimiz kurtulmalı. Elimle, bir gün intikamımızı aldığımızda zalimlerin yakasına yapışacağımız gibi sımsıkı demire tutunmuş ellerine vuruyorum; gücü tükenisin, bıraksın, kurtulsun diye. Bazen yalnız mecbur kalırsın kurtulursun. Kurtulsun ki sonra gidip baştan başa boyasını çizsin, lastiklerini yarsın, hıncımızı alsın kamyon. Samet terstir, başı diktir. Dayak yiyeceğini bilir yine de sözünü esirgemez. Dayak yiyeceğini bilir kavgadan kaçınmaz, sıkı dayak yer yanı. Sayesinde ben de antrenmanlıyım, hey yavrum her. Çoktur yorulup da bizi dövmeyi bırakan. İnsan dayak yiye yiye, iyi dayak yemesini öğreniyor. Sen misin bize kırık kırık gülen şoför efendi. Dayak yer, ağaçtan, kamyon. Düşür az gözden düşmeyiz. Kimse bizi alaya alamaz.

Samet avcuyla kamyonun yanını dövüp şoföre bakarak deh oğlum dedi diyor. Şoför mahalinde paşa paşa otururken birden atla, eşeğe kesti namussuz. Rüzgârden ve sıkı sıkıya tutduğumuz demirden buz tutmuş ellerimiz nefessiz güldüğe mora kesiyor. Keyfimizi bulduk ya, canımız sağ olsun düşersek düşelim; yara dediğin zamanla iyileşiyor. E-5'e çıktık

eglenenin sonu artık. Benim durumum malum, Samet'in gözlerine de korku sis gibi köküyor. Ya şimdi atlayacak ya yolda benimle birlikte düşecek. Ayp değil oğlum kendin için değilse intikamımız için atla. Hızımız arttıkça artıyor. Kendi kendime ulan dedim inmeyemiyorum ya nasip belki uçarım. Samet, Uludağ'da kayak yapanlar gibi hafifçe dizlerini kirdi.

Kamyon, tren gibi değil, atlar ken koşup haz almadığından dizlerini kırar amortisör gibi düşüşü yumuşatır. Samet dizlerini kirdi, gözlerini asfaltta daktı atlamak için gücünü toplayıp doğru amı kolluyor. Ona güc vermek için sayalım, diyoruz, birlikte üçe kadar sayalım. Sayıyoruz; bir, iki, üç... Bakamıyoruz atlaşa ila ses gelirdi. Bir ses geliyor sonra, şak diye enseme biten tokatın sesi. Samet atlamamış, bırakmamış beni, hınzır hınzır güllüyor. Dokuz kişi kalmış takimken aniden bir stoper beliriyor yanımızda. Doğum gününde pastayı tek başıma yiyecektik ben tribün insan kıyıyor mutfaktan. Veda partisinde sınıfın en güzel kız benimle de dans ediyor. Dayanmaktan başka yol kalmıyor bana. Kendimizi pantolonlarımızın kemer köprüleriyle asıyoruz kamyon kancalarına. İki el de içimizden kıyıyor sanki dört elle sarılıyoruz kamyon kasasına. Rüzgâr gözümüzü tuzla pişiriyor, hakiki façalar atıyor göğsümüzde. Pendik Köprüsü'ne vardık, Gebze Hal'i'ne kaldı, düşsek de olur artık.

ZEHRA ÇELENK

Çok güzel bir bebektin sen

A bım gözlerinin en ela haliyle bakıyor. Durdugu yeri, işığı mı ayarlıyor, şansına denk mi geliyor bilmiyorum ki, her defasında nasıl beceriyorsa bunu... Bu bakışını çok iyi biliyorum. Böyle bakarak istediği hemen hemen her şeyi yapabilir. Gözlerine değil sandaletinin ucuna bakarak "neee?" diyor. On yanında olduğum için sinirimden ciddiye alınmadığını bilmek ayrıca sinirime dokunuyor.

Hiçbir zaman yeterince asık suratlı görünemiyorum. Annemden daha o yaştan en sık duyduğum söz, "çok güzel bir bebektin." Geçmiş zaman. Bir daha asla bebeliğimdiki güzelliğimi yakalayamadığım besbelli. Büyüdükçe aşama aşama sevimleşip en sonunda şimdi olduğum komik kıza dönüştüm. Kaderim çoğu çocuk yıldızinkiyle aynı, yıldız olmaman haricinde. Aile albümleri polisiye bir kanıt niteliğinde bu konuda. Her yıl aleyhimde işlemiş. Pastadaki mumları her üflüyorşime güzelliğin sevimliliğe doğru bir adım atmışım.

18 yıl önce hayatımızdan defetmeyi bir biçimde başardığım Füsün girmek için aylarca yitirdiğim hukuk bürosunda kidekli bir avukat olarak karşıya tekerr çıkmasaydım halimden gayet memnun olabiliirdim yine de.

İki aydır her gün zamanı geri sarıp o meşum gününümü. O gün o günahı işlememiş olsaydım yıllar sonra Füsün'la böyle bir pozisyonda karşılaşmazdım belki. Yaptıysa gereken her şeyi olabilecekti. İyi şekil de yaptığım zamanlar hayatın beni ödüllendirdiğine pek rastlamadığım için bu karma işlerine çok kulak asmıyordum. Tersinden iyi çalışıyormuş belli ki.

Füsün büyük ihtimalle ailemle ikisinin hayatını sonsuza dek değiştiren kişinin ben olduğumu biliyor. Daha iş görüşmesinde

karşılaştığımız anda o pırıl pırıl gülümsemesinin altında bir an yanıp sönen şeyden anladım bunu. İşe alınmama engel olmadığı gibi haklarında çok olumlu şeyler söylemiş, sonradan öğrendim. Çocukken bile çok düzenli, disiplinliydim. Verilen her görevi eksiksiz biçimde yerine getiren sorumluluk sahibi bir çocukmuşum. Bunları duymasaydım o meseleyi unutup gittiğini düşünebilirdim. Ama besbelli işte, kadın benimle oyun oynuyor.

Şimdi elinin altındayım. İsterse bir iş yemeğinde masa altından ayakkabısının topuğuyla ayağımı ezebilir ve gıkımı bile çıkaramam çünkü bunu hak ettiğimi kimiz de biliyoruz. Çanaklarını bana başışladığı her günün sonunda topluları biraz daha sivilrilip uzuyor ya da bana öyle geliyor. Kabul edelim, yaratıcı bir işkence yöntemi.

Tek bir hareketimle iki insanın hayatını değiştirmiş olabilirim ama sadece on yaşıyordum ya, Allah aşkına! Füsün'u kıskanmış olmam normal değil mi? Abim benim kahramanımdı. Füsün beline kadar uzanan kumral saçlarını savura savura yazıkta yarı daireye taşınana kadar ben de onun biricigiydim. O kızdan sonra gözü kimseleri görmez oldu. Abim yirmi yaşındaydı, çekici olmakla kalmayıp güzeldi, gerçekten güzel. Yüzüne baktığınızda sadece yarıklı bir adam olmazdı gördüğünüz, gerçek bir sanat eseri karşındakı yücelik duygusuna benzer bir şey yaşırdınız. Elbette o yaşı kadar en az birkaç sevgilisi olmuştu, kızlar etrafından hiç eksik olmazdı. Ama âşik olduğu ilk kız Füsün'du.

Abim, Füsün'a vurulmuştu. İkisini aşip esintiyile yayılan hanımelî kokusu gibi tüm yazlığı dolduran, görmezden gelimesi imkânsız bir aşkı bu. Bu yüzden, abime duyduğum masumane hayranlığı saymazsak hakkındaki hiçbir şey bilmediğim aşktan nefret ediyordum. Ruhı ele geçiren lüzumsuz bir konsantrasyon hâliyle ve hayatındaki gerçekten değerli kişilerin (mesela benim) varlığını unutturabiliyordu demek insana. Zahmetisizce her şeyi ve herkesi düşünbilme niteliğine sahip abim o yaz ayları boyunca benim doğum günümü, annemlerin evlilik yıldönümünü, Füsün'la uzan aşkım gezintilerinden eve dönerken bana dondurma almayı ve pek çok sabah beni öperek uyandırmayı unuttu. Sadece on yaşıyordum, aşkın ne olduğunu biliyordum ama vazgeçilmenin nasıl bir his olduğunu bazı can yakıcı ayrıntılarıyla öğrenmiştim. Füsün'dan kurtulmamız gerekiyordu.

Füsün da abimi seviyordu hatta bence hâlâ seviyor olabilir. Çok gibi para kazanmak dışında tek özelliği arada sıkı espriler patlatmak olan o tombul, şakacı kocasının abimi unutturabilmesi pek inandırıcı gelmiyor. Bir araya geldiğimiz birkaç etkinlikte adama sevecen bakışlarını yakaladım. Abime hiç böyle bakmıyordu. Hatta sık sık bir şeyye gücünmiş de bunu sırf ikisi biliyormuş gibi bir tavrı içinde oluyordu ama sırlıksıkam âşık, anlayabiliyoruz.

Abimi sonsuza dek kaybetmekle Füsün'dan kurtulmak arasında bir seçim yapmak zorundaydım. Gözlerinin en ela hâliyle bakarak bana Füsün'a götürmem için o mektubu verdiğinde önce itiraz, sonra bu düşünceyle kabul etmiştim. Mektup olması iyice sınırlıme dokunmuştu, abim kendince romantik sayılırsa da öyle mektup tarzı bir adam değildir. Dayanamadım, plaja giden yolda yarınsa durdum. Mektubu minik ellerimle yırttım, okudum. Üç sayfalık aşk metninin sonunda artık emindim, o kız bu mektubu görmemeliydi.

Füsün'u o yaz boyu çok samimi olduğu iki gıcık kız arkadaşıyla plajda gazoz içerken buldum. Hiç de öyle bir hafta önce büyük aşkımdan ayrılmış gibi bir hali yoktu, neşeyle parlıyordu o an. Üstelik o akşam izmir'e döneceklerdi. O da abimi o kadar seviyor olsa benim bir lafım üstüne her şeyden vazgeçmezdi, değil mi? Sonuçta on yaşıda bir çocuktum ben.

Beni sevecenlikle karışık bir merakla yanlarına çağırır, bir şey içmek isteyip istemediğimi sordu. Manasızca kıkırdaşan kız arkadaşlarına bakıldıkça, vâliniz kalmak istediğimi anlad.

Abim, Füsün'a vurulmuştu. İkisini aşip esintiyile yayılan hanımelî kokusu gibi tüm yazlığı dolduran, görmezden gelimesi imkânsız bir aşkı bu. Bu yüzden, abime duyduğum masumane hayranlığı saymazsak hakkındaki hiçbir şey bilmediğim aşktan nefret ediyordum.

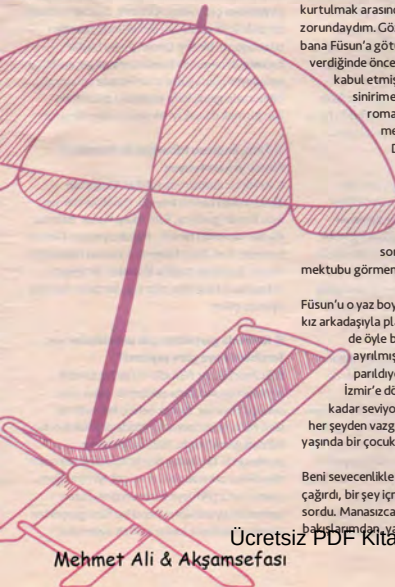
Bir kenara çekildik. Şortumun bir cebinde katlanmış mektup, öbüründe Füsün'un önceki hafta bizde unuttuğu saç tokası vardı. Bulduğum anda şortumun cebine koymuş, sonra da çıkarmayı unuttuğum tokayı, planlı bir hareket değildi.

Eline aldığımda yüzünden büyük bir hayal kırıklığı geçti. "Ne gerek vardı Burcu'cum, bir toka için buraya kadar yorulmuşsun," dedi. Sonuna kadar götürmek zorundaydım artık bu işi. "Abim gönderdi," dedim, "bizde kalmazın," dedi. Güzel gözleri boncuk boncuk oldu, "başka bir şey söyleyemedi mi" diye sormadan edemedi. "İyi yolculuklar diledi," dedim. Başını salladı, tokayı aldı. Plajdan koşça koşça ayrıldım, mektubu yolda çöp tenekesine attım.

Tombul eşinin esprileriyle şenlendirdiği uzun ve sıkıcı bir iş yemeğinde Füsün'da balkonda karşılaştık. "Sığıra içtiğini biliyordum," dedim şaşırarak. "Kimse biliyor zaten" diye güldü. "Ayda yılda bir tane işte." Onunla baş başa kaldığımda elimde olmadan kapıldığım gergin suçluluğu hissetmiş gibi, "Endişelenmene gerek yok, çok iyi gidiyorsun," dedi. Tarık Bey çok memnun sendem. Minnetle gülümsedim. İtiraf için muhteşem bir andı ama işte gerçek hayatta işler pek böyle yürümüyor. Konuyu kapatıp içeri gidecektim ki "abin nasıl," diye sordu.

"İyi..." dedim, "Çok iyi... Üniversiteden sonra Amerika'da kaldı işte, biliyosundur belki, iki çocuğu var, çok tatlı bıdıklar. Başlarda çok özlüyordum ama iyi ki döndü ya, hayatından memnun gayet." Bu son sözümün istemeden zalimce olabileceğini düşünerek düzelttim hemen, "yani işinden özellikle... iyi bir zamanda gitti, güzel bağlantılar yaptı, yılmadan devam etti." Füsün gülümsedi, "İyi, sevindim onun adına. Konuşursanız selamımı söyle."

Sigarasını ayakkabısının topuğuyla söndürüp içeri girdi. Hâlâ yakışıklı bir adam sayılabilirse de gözünün ferî gitmiş, haftada dört gün spora gidip her gece yatmadan yarım şişe viski içen, çocuklarını çok, eşini bir evliliği yürütebilecek düzeyde seven abimi düşündüm. İçeri dönen Füsün kocasının tombul yanaklarından öpüp "benim canım" deyince emin oldum. On yaşıyayken hiç de iyi biri değilmişim ben.

BURAK ABATAY

Gülmenin psikolojik etkisi var

Yönetmen Ezel Akay'ın yeni filmi 9 Kere Leyla bu ay seyircisiyle buluşuyor. Zengin iş insanı Adem'in (Haluk Bilginer) genç sevgilisi Nergis (Elçin Sangu) uğruna eşi Leyla (Demet Akbaş) ile olan evliliğini bitirmeye çalışmasının hikâyesinin masalsı, fantastik, gerçeküstü bir görsel komedi diline anlatıldığı filmde Demet Akbaş, Haluk Bilginer, Elçin Sangu, Fırat Tanış, Alican Yücesoy, Emre Kivilcim, Hakan Eke, İhsan Ceylan rol alıyor. Filmin vizyonu öncesinde filmin yönetmeni

Ezel Akay ve başrol oyuncularından Fırat Tanış ile bir araya geldik. Hem 9 Kere Leyla'yı hem de sinemacılığı konuştuk.

■ '9 Kere Leyla' projesi nasıl çıktı ortaya?

Ezel Akay: Bütün sinemacılar için geçerli birkaç tane neden var film yapmak için. İlki şu, ben elimdeki imkânlarla hemen hangi hikâyeyi çekersem para bulabilirim? Önce oradan başlıyorsun. Benim elimde 10-15 tane proje var. Bunların hiçbirini hemen yapmaya, hemen para bulmaya uygun değil çünkü nedenlerle. Bu yüzden ben küçük projeler tasarladım. Küçük derken, bütçesel açıdan küçük projeler tasarladım. Daha doğrusu hem araştırdım hem kendim çalıştım hem de yazarlarla çalıştım.

■ Fikir nasıl çıktı peki?

E.A.: Aslında çok eskiden yazılmış ünlü bir magazin gazetecisinin yazdığı bir vodvilden yola çıktım. Adı Dokuz Canlı. Çok ilginç bir yapıydı. Basit bir hikâye ama çok ilginç bir yapıydı. Birlikte çalıştığım arkadaşlarla dedim ki, bundan bir cıvr, garip, sürreal, gerçeküstü bir komedi çıkar. Aa nasıl çıkar dediler onlar önce. Düz bir vodvil aslında Dokuz Canlı bir hikâye.

■ Film bir kadın hikâyesini konu ediniyor...

E.A.: Eğer kadına gösterilen şiddetten bu kadar haberdar olduğumuz bir dönemde yaşamasaydık belki aklıma gelmezdi. Bütünyle bir kadın hikâyesi olarak gördüm. Bir erkeğin bir kadından boşanmak için cinayeti bile göze almasını anlatan bir hikâye ama bütünyle bir kadın hikâyesiydi o. Ve tabii garip bir atmosferde geçmesini sağladık hikâyenin. Sürprizini söylemeyim, finalinde anlatıyoruz neden böyle garip davranıyor oyuncular diye. Bunu, çok

acı aslında, çok çok çok katlanımsı zor bir konuyu, aslında bir şekerlemeye sarımsı olduk. Böylece yutulması kolay oldu. Bugün mesela Hitler üzerine bir film var Jojo Rabbit diye, herkes faşizmi böyle gülererek anlatmak çok ayıp diyenler oldu. Halbuki gülmek çok sağlıklı bir şey. Alay ettiğimiz şeye yaklaşıyoruz artık. Bir adam alay ediliyorsa bir filmde, gülüyorsa ona mutlu olmamaya çalışıyoruz içimizde. Gülmenin böyle bir psikolojik etkisi var. Bizi aslında zehirden uzaklaştıran bir şey. Onun için bu büyük katliam döneminde bununla dalga geçen, buna neredeyse güldüğümüz bir üslupla anlatmak bana cazip geldi, kafa karıştırıcı geldi. Kafa karıştırmak da çok iyi bir şey sinema filmi için.

■ Film, kadrosu itibarıyla de Neredesin

Firuze'yi hatırlatıyor.

E.A.: Hiçbir alakası yok tabii ki. Firuze'nin devamı olan benim aslında. Haluk ile Demet'i aynı filmde görünce, Ezel Akay, Haluk, baktılar giysiler de renkli renkli... Haluk oynuyor, Demet oynuyor, Ezel Akay tamam; o zaman Neredesin Firuze! Başka ne olabilir ki zaten? Bir insanın kafasında 3 tane film olur mu, bir tane olur hep aynısını çeker.

■ Kadroda gerçekten çok usta isimler var.

Tercihleri neye göre yaptınız?

E.A.: Aslında her film gibi bu da hiç tanıdık olmayan oyuncularla çekilebilir, yeter ki iyi oyuncu olsunlar. Ancak benim önümde bir sürer diye bu zamanın içinde prodüksiyonun bitmesi gerekiyordu. Hızlı çalışmamız gerektiği. O yüzden ben bütçenin büyümesini bile sineye çekerek çok iyi ve çok iyi tanıdığım oyuncularla çekmeye karar verdim. Zaten kadrodaki oyuncuların hepsi bu filmi gerçekten tavana çıkartacak kadar kaliteli oyuncular.

Tanıdığım ve beni de tanıyan oyuncularla daha hızlı iletişim kurabilecektim. Çünkü onlara çok az prova zamanı tanıdım ama o faza, kafaya gelebilecek oyuncularla çalışmak istedim. Hem Firat hem Haluk hem Demet hem Alican. Alican ile Elçin'i çok iyi tanıyordum ama Alican'ın oynadığı filmlere baktığımda, bu dedim bu da bizim kafadan. Elçin yeni bir katkı oldu. O da bu kadronun içinde geçmişte yaptıklarını unutarak oynamayı başardı. Çok yetenekli bir oyuncu o da. Ve her biri çok özel, zaten yine bir tür benzerlik var Firuze ile. O da karakterler birlikteliği olması filmin. Herkes çok kendine has karakterler yarattı. Ben çok garip bir film yapmak istiyordum dediğim de bütün oyuncular anladık da "Ne demek garip?" diye sordu. Valla garip, düşündüm de şimdi garip lafından fazla bir tanım yapamamışım. Filmi izlediğinizde göreceksiniz, en garip tip hangisi diye en iyi anlamış olan Firat'tır.

Firat Tanış: Garip çok ilginç bir sözcük. İçinde garibanlık da var, tuhaf da. Ne kadar garip?

E.A: Rastladığımızı benzemeyen şeyler

F.T: Rastladığımızı benzemeyen diyelim ama ama rastladığımız her şeyden de var gibi.

EA: Onu gripleştiren oyuncunun o karakterle ilgili yorumu. Ve bu yazılabilir bir şey değil. Yani oyuncuyu text'i ve kamerayı bir araya getiriyorsunuz. Sonra bakıyorsunuz ne çıkacak diye. Ben yönetmen olarak böyle bakıyorum. Ve oyuncu bazen onu kendisi de gerçek anlamda ne olduğunu bilmeden bir şey yapıyor. Yapınca yazılardan farklı bir şey görüyorsun, onu yakalaması lazım yönetmenin. Evet bu, demesi lazım. Bir kere evet bu dediniz mi bittir artık oyuncu öbüründe de benzer bir şey yapacak. Yani oyuncunun da evet bu denen şeyi hemen algılayıp hah burdan geldiyim deyip onun çeşitlilerini yapması lazım. Yani gerçekten filmi izlediğinizde göreceksiniz. Bunlar yazılmaz olamaz diyeceksiniz. Yani bunları bir senarist yazmış olamaz diyeceksiniz, gerçekten de öyle.

Ezel Akay: Gülmeç çok sağlıklı bir şey. Bizi aslında zehirden uzaklaştıran bir şey.

Sette yönetmenle ilişkisi sırasında ortaya çıkmış, beğenildiği için üzerine gidilmiş, süslenmiş ve yaratılmış bir şey. Set çok çok yaratıcı bir yer. Orda nesnelerle, oyuncularla, ışıkla diğer canlılarla girdiğin ilişki, yönetmenin sesiyse girdiği ilişki oyuncunun yaratıcılığı, tabii buna imkân tanımayan yönetmenler setler de var ama ben özellikle yorumun doğaçlama olmasını çok arzu ettim bunda. Ve öyle oldu.

■ Son yıllarda film üretimlerine ilişkin ne düşünüyorsunuz? Sayının azaldığı ve üretilen filmlerin birbirine benzediği yönündeki eleştirileri nasıl cevaplıyorsunuz?

F.T: Benim bir deneyimim oldu "Karınca Karınca"yı çektim. Orda gördüğüm şeydu: Film çekmek başından sonuna kadar zamanı örgütleme becerisi. Kazanılmış, edinilmiş bir beceri mi yetenek mi biliyorsunuz ama bence tamamen zamanı örgütlemele ilgili bir şey. Ama bunun içinde para da bunun içinde doğruhikâyen geldiği yer de var, zaman da var. Ve bütün bunların hepsi bir zamana tabi. Siz orada zamanı programlarken, aslında başka bir zamana da düzenlemeye çalışıyorsunuz. Sadece çok iyi öyküler gelmiş olaydı belki de çekilemeyecekti bunlar. Bence biraz bununla ilgili bir şey. Bizim bütçemiz 300 küsur bin lira bir bütçeydi, çok az. Sette Ezel abiyde de söylemişim, memleketçe bir şeyin hem ucuz hem kaliteli hem de hızlı olması bekleniyor.

E.A: Bütçe yüksek olsa da böyle. Bütçen çok yüksekse o zaman beklenti daha da kaliteli daha da ilginç. Hiçbir zaman bütçe bir filme prensip olarak yetmez.

F.T: Yetmiyor. Ezel abinin seti çok sade bir setti, süssüz sade.

E.A: Ama 300 bin lirası olan var mı cebinde? Çok büyük bir rakam bu, çok küçük bir rakam film için, eş dost çekmişler öyle dağıtabilmişler. Ama 300 bin lira bir sanat eseri yaratabilmek için toplumdaki ne kadar bir kaynak çekildiğini gösteriyor. Bir de bunun 5 milyon, 10 milyon, 20 milyon liraya çekilenleri düşün. Bundan bunu çekiyorsunuz yani. Senin paran var, ordan

alırıyorsun, ordan alırıyorsun. Sonra da bekliyorsun toplum sana o parayı geri versin diye bilete parasıyla. Bir kere yer yüzünde yapılabilecek pahalı sanat dalı, bir sanat eseri olarak en pahalıya mal olan şey. Bu yüzden de ahlaki problemleri halledilebilir bir sanat değil. Yani parayla ilişkisini ahlaki vicdani olarak kurabilmiş bir sanat değil. Etrafında o paranın bir sürü sahibi var o paranın. Bir kere bu büyük bir kabustu. Sinema sanatının üzerinde. Para ile ilişkisini kopartmıyor. Bütün dünyada böyle. Rusya'da da böyle, Sovyet döneminde de böyle. Orda devlet veriyor, ama devlet o zaman onun sahibi. Hep senin sanat eserini üretenin, üretkenin dışında da sahipleri var. Ve sürekli olarak, sürekli bir onlardan kurtulma ve istediğini yapma mücadelesinde bütün yaratıcıları sinemanın. Sadece yönetmen demiyorum, çünkü oyuncusu yazarı görüntü yönetmeni sanat yönetmeni ve müzisyenini de bu yaratı ekibinin içine dahil ediyorum. Hepsini sanatçı, ortaklaşarak üretiliyorlar. Bir de başlarında talepkâr pozisyonunda bir yönetmen var. Hepsini aynı pozisyonda.

Mehmet Ali & Akşamserası

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

EVİRİM KURAN

Zenginler, fakirlere Tanrı'dan başka bir şey bırakmadılar

2012'nin Mart'ında, Adana Seyhan'da, biri 6 yaşında, diğeri 6 aylık olan iki çocuğu olan Emine, hayatının en önemli kararını verdi. Tarım işçisi olarak çalışan Emine, doğumuna yakın günlerde işini bırakmak zorunda kalmıştı. Kocası da işsizdi. 8 aydır kirasını ödeyemiyordu. O gün, cebindeki son 6 lirayı alıp yakındaki oduncuya gitti ve yakacak almak istedi. Oduncu o paraya odun verilemeyeceğini söyledi, fakat daha sonra parasını almadan 10 kilo odunu çuvala doldurdu. Emine evine döndü. Isık ısık olan odunları yakamadı; dışarıda bulunan kamyon lastiğini yakmayı denedi; ancak başaramadı ve saç kurutma makinesiyle çocuklarını ısıtmaya çalıştı. Makineyi büyük çocuğunun eline verdikten sonra yan odaya geçti. Kendini asarak yaşamına son verdi. Isık odunlar, yanmayan lastik, saç kurutma makinesi, basının istihnini kabartan, kamuoyunun ilgisini çeken trajik metaforlardı. Bu acıklı son, medyada epey yer buldu. Gelin görün ki, yoksulluğun ardındaki nedenlerden, sosyal devlet gereksiniminden, toplumsal dayanışma ağlarının eksikliğinden pek de bahsedilen olmadı. Emine köyünde babasının yanına defnedildi. Bir mezar taşı hâlâ yok.

O günden bugüne, ne ekonomimizde ne de toplumsal dayanışma ekosistemimizde her şey daha iyi oldu. Geçtiğimiz kasım ayında İstanbul Fatih'te 48, 54, 56 ve 60 yaşlarındaki birlikte yaşayan dört kardeş siyanür içerek yaşamlarına son verdiler. Yoksul, maaşları hacizli, köşeye sıkışmış dört kardeşin cenazeleri kaldırılınca evin 2 aydır fatura ödenmediği gerekçeyle yetkililer gelip elektrigi de kestiler.

Aynı günlerde, Antalya'da bir evde bir aile benzer bir sonla yok oldu. Baba Selim ve anne Sultan, 9 ve 5 yaşındaki çocukları ile birlikte yaşamdan vazgeçtiler. Baba geride bıraktığı mektubunda maddi sıkıntı çektiğini, dokuz aydır çalışmadığını yazıyor ve şunları söylüyordu: "Herkesten özür diliyorum ama artık yapacak bir şeyim yok. Hayatımıza son veriyoruz."

Geçtiğimiz aralık ayında Çorum'da aynı mahallede aynı gün iki intihar vakası yaşandı. Bahçelievler Mahallesinde yaşayan 29

yaşındaki Gökhan ve 33 yaşındaki Oktay, maddi sorunları nedeniyle yaşamlarına son verdiler. Aynı günlerde Kocaeli Derince'de 54 yaşındaki emekli vatandaş, arkasında borçlarının yazılı olduğu bir mektup bırakarak hayatını sonlandırdı.

Şubat ayında uzun süredir işsiz olduğunu dile getiren Adem, Hatay Valiliği önünde kendini ateşe verdi; kaldırıldığı hastanede kalp krizi geçirerek hayatını kaybetti.

Bu satırları yazdığım saatlerde (a)sosyal medyaya bir haber daha düştü. Konya Selçuklu'da kamyon şoförlüğü yapan 37 yaşındaki evli ve iki çocuk babası genç adam, maddi sıkıntılara daha fazla dayanamayarak kendini kamyonuna asarak intihar etti.

2017-2018-2019 yıllarında atanamayan öğretmen intihar vakalarının sayısı 100'ü aştı. Eski Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı, atanamayan öğretmenlerin yaşadıkları bir tür "gösterişçi intihar eylemi sendromu" kapsamında değerlendirilebileceğini söylemiş olsa da, işsiz öğretmenlerin yaşadığı travmayı toplum olarak çok ciddiye almalyız.

İşsizlik verileri Cumhuriyet tarihinin

en acımasız günlerinde olduğumuza işaret ediyor. 4 milyon 650 bin işsizliğin cennet vatan, cinnet vatana dönüşüyor. Türkiye İstatistik Kurumuna göre, 2002 - 2018 dönemi kapsayan 17 yıllık dönemde 50 bin 378 kişi yaşamına son vermiş. Memlekette yaşanan ve medyaya yansıyan her intihar vakasında zaten kuşruğu da peşi sıra geliyor; zaten daha önce de denemiş, zaten psikolojik sorunları varmış, zaten karısı onu terk etmiş, zaten söyleymiş, zaten böyleymiş...

Zatenleri bir tarafa bırakıp, bu yaşamdan ayrılmaya karar vermek bir çare midir, çaresizlik midir, önlenemez midir anlamak gerek. Emile Durkheim sosyolojik açıdan intihar türlerini dört gruba toplar. Egoist (Bencil) intihar; yani bireyin toplumsal çevresi ile bütünleşememesi sonucu

olusan intihar. Altruist (Elcili) intihar; egoist intiharı tam tersi, kişinin topluma bağının çok güçlü olmasından kaynaklanan intihar. Misal, Japonların Hara-kiri geleneği. Fatalist (Kaderci) intihar; yani bireyin üzerinde baskı yapan kuralları katliğinden kaynaklanan intihar. Ve kırımca bu dertli çağda en çok anlamamız gereken tür olan Anomik (Kuralsızlık) intihar. Anomik intihar, toplumdaki normların çözüldüğünden kaynaklanan bir intihar türü. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde, toplumun bir arada tutan kuralları çözüldü; insanların davranışlarında kullanabilecekleri ölçütler bulmaları güçleşti. İyi ve kötünün ne olduğu konusundaki standartlar belirsizleşir ve geleneksel davranış kalıpları yol gösterici olmaktan çıkar; başarı ve başarısızlık arasındaki hat bulanıklaşır.

Öyle sanıyorum ki, sadece başarı ve başarısızlık arasındaki hat değil, iyilik ve kötülük, incelik ve nobranlık, etik ve ahlaksızlık arasındaki hat da bulanıklaşmaya başladı.

Komşusu açken tok yatabilen bir toplum olduk. Zorda olana yardım etmeye meylli bir avuç nahif insan da sosyal medyadaki yardım cetellerine kurban verdik.

Jean-Paul Sartre'a göre, "intihar bu dünyada var olmanın bir başka biçimidir." Bunun

Mukabele edilmesini bile beklemeden seveceğiz. Bizi dayanışma yaşatacak. Başka bir insana bahdiye edeceğiz. Derken, karanfil elden ele...

tersine Albert Camus ise "Kimi kez yaşamak için, intihar etmekten daha çok cesaret gerekiyor." der. Sartre için reddediş, Camus için kaçış olan intihar, bizim memleketimizde bu kararı verenler için her ikisidir de. Bizi yoksul kılan yağmacılara karşı bir reddediş; yoksulluğun çaresizliğinden kaçış.

Macar şiirinin büyük ustası Attila Jozsef, intihara karşı oluşunu şöyle açıklar: "bizi yoksul ve tutsak klanlara, bir zerresini bağışlamaya yaşama hakkının." Ne yazık ki 1937 yılında kendini bir trenin altına atarak intihar eder.

Tüm bu trajik hikâyeleri içittiğimde, gördüğümde, okuduğumda zihnimde aynı sorular sıralanıyor: Toplumsal dayanışma ile kaçını engelleyebilirlik? Sosyo-ekonomik düzendeki değişikliği beklemekten birerler olarak atabileceğimiz adımlar neler? Arkadaşlarımızın ellerinden tutarak, komşularımızın farkına vararak, güçlü dayanışma ağları öremez miyiz?

Sabahattin Ali bundan tam 85 sene önce eşi Aliye'ye yazdığı mektupta şöyle der:

"Herkeslerden Sevgili Aliye,

İnsanların hepsi bir değildir. Ben kendim iyi insan olmak isterim, fakat kötü olanlara da hayretle bakmam. Hatta kızmam bile, ancak kötülükleri bana taalluk ederse kendimi müda faa ederim. Şunu esas olarak kabul etmeliyiz ki, insanların hemen ekserisi yalnız kendilerini düşünür. Dünyadaki bütün felaketlerin, uygunsuzlukların, bağışlıkların sebebi işte bu her şeyden evvel kendini düşünmek illettir. İlk başta insana bir kurnazlık ve akıllığı gibi görünen bu hal hakikatte aptallıktır.

İnsan başkalarına yardım ettiği, başkalarını sevdiği kadar yükselir. Dünyada hayatın bir tek manası varsa o da sevmektir. Hatta mukabele edilmesini bile beklemeden sevmek. Başka bir insanı bahatiyar edebilmek, kendini bahatiyar edebilmekten daha güç fakat daha insancaadır. Bugün böyle düşünenlere saf, hatta enayi derler.

Fakat ne derlerse desinler, biz kalbimizin ve kafamızın doğru bulduğu şeyleri etrafına ne dedğine bakmadan yapmalıyız. Hayatta en büyük vaze, en büyük saadet olarak şunu almak lazımdır: Bize yakın ve uzak bütün insanlara yardım etmek, bütün insanların iyiliğine çalışmak."

Zor zamanlardan geçiyoruz. Daha da zor zamanlardan geçeceğiz belki de. Bizi sevmek kurtaracak. Mukabele edilmesini bile beklemeden seveceğiz. Bizi dayanışma yaşatacak. Başka bir insanı bahatiyar edeceğiz. Derken, karanfil elden ele...

ŞAFAK SALDA

Weltschmerz

Ben bu şehirde, ben bu ülkede, ben bu medeniyette yaya geçitlerinden başım dik, korkusuz ve güvenle geçebildiğim için yaşıyorum. Gerisi uzaktan görünen ışıklar. Gerisi gezegenin hiçbir yerinde değişmeyen dünya derterli. Gerisi Weltschmerz.

"İnsanın başı dik gezeceği tek yer vatanıdır," demişti babam. Çocuktum inanmıştım. Yer etmişti aklımda. Buna Berlin'in yaya geçitlerinden başım dik ve güvenle geçtiğim günlere kadar kalpten inanmıştım. Berlin güvercinlerinin bu şehrin insanlarından korkmadığını gözlemlediğimde İstanbul'un ürkük güvercinleri aklıma gelmiş üzülmüştüm o an kendime ve İstanbul'da yaşayan tüm insanlara içten içe öfkelenmiştim. Sonra babamın sözünü değiştirmiş bir çocuğum olursa ona "insanın başı dik gezeceği tek yer, vatanı bildiği yerdir," demeye karar vermiştim.

Babamın üzerimde vatan duygusunu pekiştirdiği anlarım bu sözden ibaret değildi. Doğduğum köyde oturduğumuz evin balkonundan uzaklarda bir tepenin eteğindeki ışıklar görünüyordu. Orayı İstanbul sanyor ve oraya gitmek istiyordum. Sonra bir gün babam ısrarla bana dayanamayarak beni o ışıkları olduğu yere götürdü. İnkeler ve duvarına tezek yapıstırılmış köy evleri vardı sadece. Büyük bir hayal kırıklığı yaşamıştım. Babam hiç unutmadığım bir söz daha söylemişti o anda; "uzaklar ışıklıdır, aldanma."

Doğduğum yerin vatanım olması duygusundan Moda'da vazeğitim ben. Moda o kadar güzel, Modatılar o kadar iyi insanlar olmasaydı aldatmazdım belki de köyümü. Ama çok sevmiştim. Çok basit bir nedeni vardı: mahallemedeydim ve güvendedim. Mart sayısına ne yazsam diye düşünürken bir dejavu yaşadım ve bu satırları yazmaya o duyguyla başladım. Bu akşam Berlin'de oturduğum sokağa girdiğimde daha çok soğuk olmasına rağmen bilinçsizce montumun şapkasını çıkardım. Halbuki daha evime yürüyerek birkaç dakika vardı. Ama insanı ısıtan sadece kapalı ve sıcak bir alan değil, güven duygusu bazen de. Sonra

aklıma çocukluğum geldi. Mahalleden çıkıp Kadıköy Halk Eğitim Merkezi'ni biraz geçince üşümeye başladığımı hatırladım. Köyümü aldatmış gibi mahalemi de aldatmıştım. Artık Moda sokaklarında üşüyen bir adamken Doğu Berlin'in yüz yıl önce inşa edilmiş bu sokağına gir diğimde isinoryordum. Ve yine aklımda o söz: "insanın başı dik gezeceği tek yer, vatanı bildiği yerdir."

Gallup'un yaptığı bir araştırmaya göre dünyada yüz yıldır değişmeyen bir istatistik var; dünya nüfusunun yüzde 97'si doğduğu yerde yaşıyor. Yani göçmenler yüzde 3'lük oranla dünyanın en büyük azınlıklarından birisi. Ancak halihazırda dünya nüfusunun yüzde 14'ü yaşadığı yerden göç etmek istiyor. Göç etme isteği benim de içime düştüğünde tam olarak ne için olduğunu bilmiyordum. Belki daha iyi bir hayat, belki Batı'da yaşama arzusu, belki de bir önceki yazıda konusunu ettiğim gibi sadece ekonomik beklentileri de beni bu maceraya iten. Ancak geride kalan saneler bana gösterdi ki; bugün memleketimden gelen birçok insanın ilk yıllarını alkolüsüz ya da antidepresansız geçiremediği bu şehirde mutluluk sebebinin değerli para birimleri, muhteşem arabaları ya da ihracat rekorları gibi büyük büyük şeyler değil. Ben bu şehirde, ben bu ülkede, ben bu medeniyette yaya geçitlerinden başım dik, korkusuz ve güvenle geçebildiğim için yaşıyorum. Ekme, tereyağı, veya bira fiyatlarına gelecek bir sentlik artışın o gün ulusal medyada en çok konuşulan haber olması nendenile burayı mahalleim biliyordum. Yayanın bisikletliye, bisikletlinin arabaya göre kanun önünde korunduğu bir yer olduğumda emin olduğum için bu sokağa girdiğimde ceketimin şapkasını çıkırıyorum. Gerisi uzaktan görünen ışıklar. Gerisi gezegenin hiçbir yerinde değişmeyen dünya derterli. Gerisi Weltschmerz.

Sarhoşun mektubu okunmaz, velev ki puluyla postaneden gönderilmemiş olsun!

AYŞEN ŞAHİN

Merhaba,

İlkokul öğretmenim görse mektubuma böyle başladığımı, kulağıma çekerdi. "Sevgili" diye yazacaksın göndereceğini kişinin isminin başına, derdi.

"Öğretmenim, sevgili mi değil mi bilemedim, ondan yazamadım" derim.

8 yaşında öğrettikleri, bir kompozisyonda ya da mektupta olması gereken giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini nasıl yazacağımı hiçbir fikrim yok. Belki de bu kâğıdı, daha tam dolmadan yırtar atarım.

Öncelikle sana ne yapmaya çalıştığımı anlatayım. Bu kısmı giriş bölümüne say.

Terapiste gittiğimorum, terapiste gidenlerin hikâyelerini dinliyorum. Biliyorsun; ruhumu, üzerine para verip birilerine açmaya değer bulamıyorum.

60 seçkin dakikayı, zaman zaman bol mendille gözyaşlarını silerek geçirip ancak dakikalar boşa geçmesin diye de çıkırkırkırını dayandığı yere, bazen eve bazen de ancak otobüse kadar erteleyip, içini terapiste dökenlerin çoğu "otur, içinden geçenleri yaz" tavsiyesi alıyorlar. Sonra aldıkları dersleri, tavsiyeyi, edindikleri tecrübeyi, kendilerinde keşsettikleri yenilikleri gelip bana anlatıyorlar. Ben iyi dinlerim, biliyorsun. Dakikalarını seçkin değilirdi, gelişine dinlerim, bitene kadar dinlerim, çıkırkarak ağlamak isteyenin başını omuz başıma dayar, sırtını ellerimle nazik nazik sıvazlarım. Asla saate bakmam.

İşte ben onların yancısıyım. Yazmak hep iyi geliyor diye anlatıyorlar, bedava nasihatın zarar gelmez. Dinlediklerimden öğrendiğim şeyler var. Biliyorum, sana mektup yazıyorum.

Artık gelişme kısmına geçmem lazım. Muhtemelen atacağım ya da yakacağım bu

mektupta bile kurala, kaideye uyma kaygım var. Kendimi soktuğum kalıplardan çıkamıyorum. Kalıplarımı ykamadığımdan genelde sözlerimi de içime atıyorum. Yüzüne diemediğimi buraya yazabilirim sanıyorum. Beceremeyeceğimi, biliyorum. Lafı dolandırıyorum.

Mart ayındayız. Bir mektupta sağ üst köşeye tarih atılır. Ancak bu satırları bir pazartesi mi yazdım yoksa bir perşembe mi, bilmeni istemediğimden oraya tarih atmadım. Kaidelere uymamaya niyet ettiğimde muhakkak böyle açıklama yapmak zorunda hissedirim. Neyse, belki en son gider sağ üste tarihi atarım. Kaideye uymak, açıklamaya yapmaktan daha kolay.

Mart ayındaki önemli günler, 7 Mart Telefonun İcadı, 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü, 12 Mart Gazi Olayları Yıldönümü, 16 Mart Halepçe Katliamı Yıldönümü, 21 Mart Newroz. Ezberimde bunlar kalmış.

Mart ayı, kutlamak ve acıyla anmak arasında gidip gelmekte yıllardır. Aradaki telefonun icadı detayı, ilkokuldaki bilgi yarışmasından beri ezberlerim içinde araya kaynadı, çıkmıyor.

Graham Bell'in annesinin sağır ve dilsiz olduğunu biliyor muydun? Bell'in babası ömrünü sağırlara okul açmaya adanmış, Graham da bu işi bir çita üste taşıyama niyetlenmiş. Graham Bell'in telefonu ilk icat ettiği ve ilk denediği gün, ilk sözü ne olmuş biliyor musun? "Mr. Watson Come Here I Want to See You" (Buraya gelin Mr. Watson, sizi görmek istiyorum). Çalışma arkadaşı, bu alandaki yoldaşı Watson'mış. Ne ilginç, Sherlock Holmes'un da yoldaşı Dr. Watson'dı.

Belki de hayatlar Watson'larla çekilir oluyordur, her zaferin ardında bir Watson vardır. Belki sen, belki ben, bir Watson olabildik birbirmize. Olmadık.

Graham acaba bu

icadından 144 yıl sonra, milyonlarca insanın onun icadının bir versiyonu ile birbirine üzerinde "hayırlı cumalar" yazılı çeşitli çiçek görselleri göndereceğini öngörmüş müdür?

Sanmıyorum. Ha keza mesela, elimizde telefon var diye artık randevu yerlerini ve saatlerini son yüz yüze görüşmede kararlaştırıp, mekana beş dakika önce gelip on dakika sonra gideceğimizi ezberinin bozulacağından da, telefon numaralarının 7 hane olup başındaki alan adı ile birlikte 10 haneyi kimsenin ezberleyemeyeceğini, bizim en yakın arkadaşlarımızın telefon numaralarını ezberlemediğimiz bir dünyada kim bilir kimlerin milyonlarca numaraya dair teknik takip yapıp "tape" isimli kayıtlat oluşturacağını, bunların belki de müebbet hapse mal olacağını, en yakın dostumuzu arayıp kahkahalarla yaptığımız bir telefon konuşmasını bir savcı, iddianamesinde yazılı okurken yüzümüzün kızarabileceğini hiç ummuş mudur? Sanmıyorum.

Daha 11 taksidi dururken sinirden duvara çarpıp kırıldığımız bir telefonun gözümüzdeki maddi değeriyle, gözaltına alınma riski gördüğümüzde kuşkusuzca ve sorgusuzca

11. kattan aşağıda atıp kırmaı tercih edeceğimiz telefonun marjinal maliyeti hakkında bir kıyas yapmış mıdır? Sanmıyorum.

Şu telefon olmasaydı da unutma ve unutulma hakkımızı bol kepeçden kullanabiliseydik daha mı yeğdi? Biliyorum.

ALO kelimesi nereden geliyormuş biliyor musun?

Konuyu bağlayamadım, daldan dala atıyorum biliyorum ama ne aklıma ne klavyede gezinen parmaklarımın sahip çıkamıyorum.

Allesandra Lolita Oswald o isminin baş harflerinden oluşuyormuş meğer. Bu da Graham Bell'in sevgilisinin adıymış. Bizden 2400 km uzaktaki İngilizler ise telefon açarken söylenen Hello sözcüğünün Bell'in sevgilisi "Margaret Hello" dan geldiğini iddia ediyor.

Biz, arasında nice ülkeler bulunan iki halk, telefonun mucidinin sevgilisinin adıyla

açtığımızı inanmakta ısrarcıyız. Bundan Graham Bell'in belki de hiç haberi olmadı. Bizim de gizli romantizminizi ruhumuz duymadı.

Bu uzun mektubumun sonu, takriben bir yetmişlik rakının dibine tekabül ediyor.

Yazmak mı iyi geldi anason mu bilemiyorum, bulut gibiyim, havadaki ses dalgaları gibiyim, çok merak ediyorsan daha iyiyim.

Ben son yudumu içerken (ve bir profesyonel gibi o son yudumu, şalgam suyunun da dibine denk getirebilmişken) sonuç bölümüne de gelmiş oluyoruz.

Emekçi bir kadını, 8 Mart'ın bayram gibi geçsin diliyorum kendime. Kızım sana diyorum gelinim sen anla, kalk da benim günümü kulla.

Halepçe Katliamı ve Gazi Olayları'nda ölenleri anıyorum, kendim de ölüverirsem bir anda ya da öldürülürsem, unutulmamak kaygısıyla.

Bahar geliyor, Newroz var, Aysel Gürel sözleri geliyor şu an fonda:

*Kınlandalları gibiyim
Ben her bahar dirilirim
Gizli bir kaynaktı içim
Kendime bir yol bulurum*

Demirci Kawa ile Aysel Gürel'i yan yana koyuyorum, kim ne derse desin ikisini de marta çok yakıştırıyorum.

O birbimize verdiğimiz sözlerin esnekliğini sünük lastiğe çeviren, koca bir dünyayla birlikte bizi de içine hapseden, bir uza dönmüş telefonu icadı yüzünden Graham Bell'e sitemlerimi, bayramda seyranda sevdiklerimle kavuşturan telefonun, simsiyah ekranına bakarken bile yarattığı umuda binaen hürmetlerimle birlikte sunuyorum.

Adamın, sevgilisinin adını, telefon açma kelimesiyle özdeşleştirmesine istinaden, olayın üzerinden 144 yıl geçmiş olmasına rağmen, beni bunca zamandır bir kez olsun aramamana şaşıyorum.

Tarihte telefonda kurulan ilk cümleleri tekrarlama'yı vazife biliyorum: "Mr. Watson, lütfen yanıma geliniz, sizi görmem lazım"

Mektup bitti. Her eline kalem alan gibi anlaşılmayı umuyorum.

Sarhoşun mektubu okunmazmış, velev ki postaneden üzerinde puluyla gönderilmemiş olsun. Bu kağıdı zarflayın, mahalledeki şaşırtıcı dercede ilkel, metal, altıgen, şahipsiz metal posta kutusuna beş dakika içinde atıyorum.

Sevgiler sunuyorum, alır mıydın bir dal?

SEDEF ORMAN

Güzelim, sen bu dünyaya niye geldin?

Mart, son cemrenin toprağa düştüğü doğanın yeniden dirildiği ay..

Toprak ananın ilkbaharı müjdelendiği, toprağın bereketlenmeye başladığı günler.. Ayrıca 8 Mart Kadınlar Günü'nün olduğu; yani sevgi dolu uçsuz bucaksız topraklar kadar geniş kadın yüreklerinin hep birlikte attığı, aynı enerjinin çoğalıp taşıdığı bir ay.

"Tek günele olmuyor ama..." diyenlere bir sözüm var; en azından her kadın bir tek günele de olsa değerinin farkında oluyor. Kutsanmışlıkla tanışan yeryüzünün mart serüveninde kadın enerjisi geçiyor. Ve her daim yeniden doğuşu, ümidi ve sevgiyi müjdeliyor.

Gerçi şimdi Kadınlar Günü'nü bahane edip 'sen ancak bir çiçek kadersin bana, dünyaya, hayata' imalı çiçekler, güller ve o artık daral gelen güzellmeler havada uçuşacak. Kadın çiçektir, anaçtır, duygusaldır, sefkatlidir, şudur, budurlar "şeref verir" gibi sözler söylenecek ama üstünüklerimizin vurgulanmasına sıra gelene kadar, aslında tek arzumuzun

eşitsayılmak olduğu kimsenin aklına gelmeyecek.

Malum pek revaçta bir ata sporudur ülkemizde kadını sokaktan, hayattan, bilimden, edebiyattan, sanattan, ticaretten kovalamak. "Güzelim sen bu dünyaya bir adet hayat yaşamaya, yaşadığınla gururlanmaya, birikmeye, coşmaya, kariyer yapmaya, kendi hikâyeni yazmaya gelmedin! Sen evde süs eşyası gibi oturup, ev işi yapıp, sadece anneliğinle kutsanıp birtakım adamların sana uygun gördüğü ataerkil zirvalarla seni kısıtlayan bir hayatı yaşamaya geldin" demek.

"O yüzdendir ki bir anneler günü ya da kadınlar günü reklamında bile seni bir toplantı masasında, ya da siyaset sahnesinde görmeyişimiz. O yüzdendir seni reklamlarda evde yaptığın işlere taşıyorsun gibi gösterişimiz, anne olmaktan daha önemli bir hayatın yokmuş gibi konumlandırmamız. O yüzdendir sana hediye olarak çiçek, böcek ya da küçük ev aletleri uygun görmemiz."

Yakın zamanda gittiğin bir felsefe

Y. EMRE CEREN

Gök kubbenin altında doğan Tanrı: Dionysos

Tanrıların ve insanların Babası Zeus, günün birinde kendi rahibelerinden, Kadmos'la Harmonia'nın kızı Semele'yi bir nehirde vücuduna bulaşan adak kanını temizlerken görür. Bir kartal kılığında kadına yaklaşan Zeus, zaman içerisinde onunla sevgili olur. Ancak hiçbir zaman kendi suretini göstermez. Semele hamileken bu ilişkiden haberdar olan kıskanç Tanrıça Hera, ihtiyaç bir sütnine kılığına bürünür ve zaman içerisinde Semele'nin güvenini kazanır ve ona "Zeus'a yalvar sana kendini tanırsan suretine, tüm görkemiyle göstereyim" der. O da bu sözlerle inanır ve Zeus'a yakarır. Semele'nin her istediğini yapan Zeus, bu dileğini de gerçek kılar ve olduğu gibi görünür. Ancak Semele sevdiğini etrafını kuşatan şimşeklerin hiddetine dayanamaz ve oracıkta çarpılıp ölür.

Zeus ölen sevgilisinin karnındaki çocuğunu vakit kaybetmeden çıkarır ve doğuma kadar büyümesini için kendi baldırına yerleştirir. Vakti gelince Zeus'un baldırından oğlu doğar. Toplamda iki kez doğmuş olan bu tanrı, Hera'ya yakalanmadan derhal Hermes'e teslim edilir. Hermes de onu Orkmenos Kralı Athamas'ın ve eşi Ino'nun yanına verir. Ino tembihlere uyarak bu oğlana kız çocuk kılıfı giydirdi. Ancak bu Hera'ya aldatmaya yetmez ve Hera hem krali hem de eşini öldürdü. Bunun üzerine Zeus, çocuk tanrısı bir rivayete göre Asya'da bir rivayete göre de Afrika'da yer alan Nysa adlı bir dağda yerleşti. Çocuk tanrı işte bu dağda kendisini koruyan periletle birlikte bir oğlak gibi yaşar. Büyüyünce

adaleti, ahlakı, vicdanı, dostluklarını değerini, aileyi ve en önemlisi kendi değerlerini bilmeyi öğrettim. Gerisini de kaderlerine ve elbette kendi iradelerine bıraktım.

Ama benim kavgam bir kadın, bir anne, bir dost olarak bitmedi. Kızlarımı bu dünyada izole yetiştiremeyeceğime göre, değiştirmeyi, kadın cinayetlerine ses çıkarmayı, harekete geçmeyi, kız çocuklarını eğitimi için uğraşmayı, bunun için maddi veya manevi ne varsa yapmaya devam ederek, kızlarım için, kızlarımız için dünyada fark yaratmaya devam etmeyi seçiyorum. Lütfen sizler de seçin, üstelik bir anneden çok bir baba iseniz daha da çok savaş verin. Kızlarımızın hayal kurmasına ve hayallerinin peşinden gitmesine izin verin, destekleyin.

Bu yüzden kadınlara çiçekler ya da tencereler, tavalar değil defterler, kitaplar, bilim setleri, mikrofonlar, sahneler verin. Erkekler tarafından lütfedilmiş hediye sınıflara mahkûm olmayı değil kendi seçtiği kişi olmak için didinmesini öğretin.

küçük İskender yıllar önce

Bavul'daki bir yazısında "Her aile prensesine tapar ama şehzade yetiştirir bu topraklarda" demişti. Çok etkilemişti beni bu cümle.

Ama bu topraklar deyince, "Ben Han'ım bu da benim Han'ım." diyerek kadınları yüceltmis Kağanlar, Nene Hatunlar, Hürrüm Sultanlar,

Efesli Artemis, Kybele de bu toprakların var ettiği ve tarihin şekillenmesinde büyük rol oynamış kadınlar ve bu kadınların kültürel mirası bizim kodlarımızda var.

Biz kadınlar, bir küçük maviden sonsuz bir gökyüzü çizebilir, bir yeşilden kocaman bir orman yaratabiliriz.

Toprağı da küstürdük gerçi kadınlar gibi. Topraktan geldik diye mi insana da kıydık toprak gibi... Sevmevi sevmeyi, kirlettiğimiz dünya gibi mi tükettik?

Ama tıpkı toprak gibi nadasa bırakıp ıyileştireceğiz dünyamızı...

Yeter ki kadının umudu olsun. Her şeye, bütün engellere, yasaklara, dağlara, taşlara, yakılmış köprülere, dar görüşlü aptallara rağmen muhakkak kendi seçtiği bir geleceği olacağına dair umudu olsun. Yeter ki eşit şartlarda imkânı olsun. Bir erkeğin arkasında değil, yanında yeri olsun.

Dünya gerçek baharına işte o zaman girecek.

Tüm kadınların kadınlar günü kutlu olsun!

Biz kadınlar, bir küçük maviden sonsuz bir gökyüzü çizebilir, bir yeşilden kocaman bir orman yaratabiliriz.

konferansında, aslında bildiğim bir şeyi daha net anladım. Antik çağdan beri süre gelen bir kadını sadece güzelliği sıfatına hapsedme halini. O kadar ki Sokrates ve Platon'un bile öğretmenleri olduğunu söyledikleri bilge kadın, ilk kadın felsefeci Aspasia'nın konusu, dönemin güzel kadınlarından olduğu ve herkesi kendine aşık ettiği tarzı bir cümleyle geçti. Haa bir de küçük, küçük ayakları varmı? Oysa felsefe okulu, izletmiş, tüm sıyasilere, yargıçlara, düşünürlerin evinde ağırlamış; sohbet etmiş, konuşmalar yapmış, dersler vermiş, o dönemin Atina siyasetini derinden etkilemiş bir kadın.. ya da diğer değerli felsefeci, Hypatia, astronom düzeyinde gök bilimi ve matematik bilgisi sahibi olan Hypatia, makalelerde matematikçi Theon'un güzel ve özgür kızı olarak geçiyor sadece.

Yani demem o ki; ister Aspasia ister Hypatia olsun; "eğitimi, bağımsız, kendine güvenli ve önyargıları takmadan yaşayan her kadın taa o dönemden beri yok sayılıyor ama Hypatia'nın ortaya koyduğu matematik teoremleri hâlâ okutuluyor! Bu ne Yaman bir çelişki Allahımı!

Ama yıl 2020 olduğunda, artık Kadınlar Günü'nün esas maksadının kadınların erkeklerle eşit bir düzende ve aynı eğitim imkânına sahip, kendi yollarını kendi yöntemleriyle bulmaları, kimselere mecbur ve muhtaç kalmadan kendi hayatlarını kuralmaları, kimseden talimat, tehdit, tenkit almadan yaşamaları ve sürekli ne giydikleri, nasıl güldüğü sorgulanmadan sadece kadın olarak kabul edilmesini gerekiyor! Ve inanın, fırsat verilen kadınların çoğu başarısız ve kendini, ailesini ve hatta çevresini ıliyeri taşıyor.

Mehmet Aslantuğ'un bir TV programında çok güzel ifade ettiği gibi "Bir kadını üretimin çekip, evinde, bütün ikbal ve istikbalini bir adamın vicdanına, aşkına, günün sonunda bir gün akının karışmasına, yanlışlarına bırakmamayı" öğrenmeliyiz.

Küçük kız çocuklarının önüne idol olarak Marie Curie, Sabiha Gökçen, Coco Chanel, Afife Hale, Yıldız Kenter, Halide Edip Adıvar, Gültan Akin, Muazzez İlmiye Çığ, İdil Biret, Sezen Aksu'yu koymalıyız. Onlara baskılara rağmen direnmeyi, kafeslere rağmen keşfetmeyi, kendi hikâyelerini yazmanın mümkün olduğunu öğretmeliyiz. Bilimin, siyasetin, iş dünyasının, sanatın, sporun, sosyal hayatın onlara açık olduğunu bilerek büyütmeliyiz kız çocuklarını. Ben bu konuda üzerine düşeni yaptığım için çok mutluym. Kızlarım bu değerleri, inançlarımla yetiştir. Onlara hayat sermayesi olarak, adil olmayı,

de oğlak biçiminden çıkarılır ve ergenliğini bir dağda özümü ve onlarla yapılabilecek şeyleri keşfeder. Nysa Dağı'nın baş tanrısı olan bu çocuk bağbozumunun, şarabın ve şarap yapımının, bereketin, çılgınlığın, vecdin neşenin ve tiyatronun tanrısı, Bacchus, Bakkhos, Iakkhos, Iobakkhos, Bromios, Euhios gibi isimlerle de anılan Dionysos'tur.

Artık kendi biçimiyle Nysa Dağı'nda dolaşan Dionysos'u Hera fark eder etmez gider ve onu da delirtir. Deliren bu tanrı dolaşa dolaşa önce Mısır'a, sonra Suriye'ye, sonrasında da Anadolu'ya ve Phrygia'ya ulaşır. Phrygia'da bulunan Anadolu'lu Ana Tanrıça Kybele, bu tanrıyı arındırır ve bilgisiyle donatır. Delilik illetinden kurtulan Dionysos bu sefer bilinçli bir şekilde önce Trakya'ya gider ve Strymon Kralı Lykurgos Dionysos'u hoş karşılaştırmaz ve onu hapsedmeye çalışır. Bundan Thetis'in yanına kaçarak kurtulan Dionysos, Lykurgos'u delirtir ve kenti lanetler. Lykurgos, Dionysos'a olan öfkesiyle onun tanrısı olduğu asmaları kestiğini zannederek kendinin ve oğlunun kolunu bacadığını keser. Kendine geldiğindeyse kentin kıtlık içinde olduğunu görür. Kâhin ise tanrının lanetinden kurtulmanın tek yolunun Lykurgos'un ölmesidir der ve halkı kralı 4 atlı arabaya bağlayıp 4'ünü de ayrı yönlere sürer ve kral 4 parçaya ayrılarak ölür.

Dionysos yeryüzüne ayakları basan bir tanrı olduğundan etrafı müritleriyle doludur ve bu müritler alenen Dionysos'un ordusudur. Hindistan'ı ele geçirecek kadar bağlı bu ordu tanrı nereye giderse o yana gider. Hindistan'dan sonra Yunanistan'daki Boiotia'ya giden Dionysos burada kendi adını Bakkhanalia bayramını başlatır. Bir çeşit ayin olan bu bayramda kadınlar kırlarda çiğlik atarak koşar ve vecde gelmişken çocuklarını, kocalarını parçalarlar. Kral bu bayramı yasaklatır ve Dionysos'u kovdurur, aynı delirtme durumu Argos'ta da olur.

Daha sonra korsanların gemisini kullanarak Naksos'a geçmek ister, ancak korsanlar bu gencin tanrı olduğunu bilmeden rehin alırlar. Bağlarlar, ama bağladıkları ipler bir anda çözülür. Bunu fark eden dümenci tayfayı uyarmasına rağmen kaile alınmaz ve bir süre sonra geminin dört bir yanından asma dalları uzanır, gemi şarap terlemeye başlar ve bir aslana dönüşen tanrı bütün tayfayı denize sürer ve onlar da yunus balıklarına dönüşürler. Rivayete göre Ege'deki yunus,

balıkları kendini insanlara affettirmeye çalışan korsanlardır. Hayatta kalan tek insan olan dümenci, Dionysos'u Naksos'a götürür. Orada Theseus'un terk ettiği Ariadne ile karşılaşan Dionysos, Ariadne'yi kurtarır ve onunla Zeus'un rızasıyla evlenir.

Sürekli halkın arasında olan ve bir insan gibi yaşayan Tanrı, kendisine doğa sırlarına ve gücüne nasıl erişilir diye sorulduğunda, bunun ancak şarap ve sarhoşlukla mümkün olduğunu, insanın şarabı elde etmesiyle yaratıcılığa ereceğini söyler.

Dionysos bir ara yeraltına gidip annesini de kurtarmak ister, Hades'le yaptığı görüşmede, Hades ondan çok değerli bir şeyini verirse, annesini serbest bırakacağını söyler. Dionysos da bunun üzerine çok sevdiği mersin bittisini Hades'e verir ve annesini kurtarır. Bunun dışında Dionysos, o dönem bilinen dünyanın neresindeyse her köşesinde adına bayramlar düzenlenen bir tanrı olur. Sürekli halkın arasında olan ve bir insan gibi yaşayan Tanrı, kendisine doğa sırlarına ve gücüne nasıl erişilir diye sorulduğunda, bunun ancak şarap ve sarhoşlukla mümkün olduğunu, insanın şarabı elde etmesiyle yaratıcılığa ereceğini söyler. Kendisini olumlar biçiminde adına düzenlenen geçit ayları ve festivallerde tragedya ve kolektif sanat kültürü doğar.

Şapkacılığın son temsilcileri

Eski müşterilerimizden duyuyoruz hâlâ zamanında köye ya da ilçeye giderken sokağa boş kafayla çıkmak ayıpmış, kasketsiz çıkılmazmış. Anlayacağınız o zamanın insanları hâlâ sekiz köşeli kasketleri takmaya devam ediyor.

SELİN KALKAN

İnsan alışkanlıklarını ve öğretilerini değiştirmek geçmişten günümüze hiç kolay olmamıştır. 1925 yılında gerçekleşen Şapka Devrimi de erkeklerin baş örtme yöntemlerinin değiştirilmesini, Batı ülkelerindeki yöntemle uygun hale getirilmesini konu almıştır. Şapka Devrimi'yle fes, kavuk, sarık gibi baş örtmede kullanılan alışkanlıklar yerine yeni bir giyim tarzının benimsenmesi istenmiştir.

Bir zamanlar askerlerin "amca şapka tak." uyarılarıyla şapka takma alışkanlığını zor edinen vatandaş, günümüz jenerasyonunun aksine şapka takmaktan hâlâ vazgeçmiyor. Yazının başında da söylediğimiz gibi kazanılan bir alışkanlığı değiştirmek bu noktada da hiç de kolay olmuyor. Günümüzde önemli kaybetmiş gibi görünse de özellikle Adıyaman, Malatya, Adana gibi şehirlerde yaşlılar şapka takmadan sokakı çıkmanın ayıp olduğunu düşünüyor ve şapkalarını hâlâ özenle seçip takmaya devam ediyor.

İşte tam da eski toprak diyeceğimiz insanların taktıkları şapkaya verdikleri değer, o şapkaların üretim sürecine kadar uzanıyor. 67 yıldır İsmail Demirbaş'ın ustası olduğu Duman&İsmail Kasket ve Şapka, İsmail Usta'nın geçen temmuz ayında hayatını kaybetmesiyle oğlu Nida Demirbaş ve yıllardır bu dükkânın emekçisi olan Timur Usta'ya kalıyor. Ve bu işin son iki ustası, detaylı el işçiliği gerektiren şapka üretim sürecinin her aşamasını özenle yapıp, özel ve kaliteli şapkalar üretiyorlar.

Eminönü'ndeki Sümbüllü Han'da yıllardır çalışmaya devam ettikleri üretim atölyelerinde Nida Demirbaş'a sekiz köşeli, beş köşeli, üstten düğmeli kasketleri, şapka takma alışkanlığını, günümüzde kimlerin hâlâ alıcı olduğunu ve şapkaların üretim aşamalarını konuşuyoruz.

"Meslek unutulmuyor, mesleğe sırt çevrilmiyor..."

Babam İsmail Demirbaş bu işin ustasıydı. Yedi, sekiz yaşımdan itibaren babamın yanına gidip gelerek bu işi öğrendim. Babam öyle bir ustalık öğretti ki, bugün ondan daha iyi bir usta oldum. Babam sadece makine ustasıydı, makine dışındaki sürece bilmez ve karışmazdı. Biz şimdi atölyede Timur abiyle beraber her şeyi yapıyoruz. Aslında başka işlerde de çalıştım, dönem dönem babamla anlaşmazlıklar yaşıyorduk. O zamanlarda bankada çalışmışlığım da var, pastanede çalışmışlığım da. Ama günün sonunda kendimi hep bildiğim işin başında, bu dükkânda

buldum. Meslek unutulmuyor, mesleğe sırt çevrilmiyor, öyle terk edilip gidiyoruz.

"Ölen her bir yaşlıyla beraber meslek de ölüyor."

Sekiz köşeli kasket en eski kasket modelidir o yüzden genelde yaşlılar tercih ediyor. Anadolu'ya gönderiyoruz. Özellikle sekiz köşeli kasket Malatya, Adıyaman ve Adana'da çok kullanılıyor. Normal boyutlardaki sekiz köşeli kasketin biraz büyüğü'nü dikeriz mesela, o kasket Adana ve Çarşamba modelidir. Tepeden düğmeli şapka modelimiz var bir de, onu da genelde Van, Erçiş ve İç Anadolu'da giyorlar. Eski müşterilerimizden duyuyoruz hâlâ zamanında köye ya da ilçeye giderken sokağa boş kafayla çıkmak ayıpmış, kasketsiz çıkılmazmış. Anlayacağınız o zamanın insanları hâlâ sekiz köşeli kasketleri takmaya devam ediyor. Yaşlılar kullandığı için de onların ölmesi demek her geçen gün sekiz köşeli kasket takan insan sayısının birer ikiye azalıyor olması demek. Onlarla beraber yaptığımız iş de yavaş yavaş ölüyor tabii.

"Bir şapkayı iyi yapan şey ustalıktır"

Timur abi ve benden başka kimse yok bu işi yapan. Biz A'dan Z'ye bütün işi keyif alarak yapıyoruz. İlk önce kalıp çıkarıyoruz. Kalıbı kestikten sonra içinin astarının yapılması gerekiyor. Timur abi astarını yapıyor, sonra beraber şapkaların çatısını yapıyoruz. Astar yuvarkal kesiliyor, çuval dediğimiz kumaşlar var astarın içine koyuyoruz. En sonunda da

yastık ütü'sü dediğimiz ütü'yü yapıyoruz. Ve ondan sonra müşteriye ulaşmak için hazır hale geliyor. Bir şapkayı iyi yapan şey ustalıktır. Piyasada da bir sürü şapka var. Ama biz haftada 200 iş çıkarırken onlar günde 500 tane iş çıkarıyorlar. Günde 500 şapka çıkarın sağına soluna bakmaz, kontrol etmez, içlerinde mutlaka elli tane sakat şapka çıkar. O yüzden bizim şapkamız daha özenli, daha özel.

"Adana modeli kasketler 55 TL."

Şapkaya gereken değer burada imalatından itibaren verilir sonra da değerini bilen müşteriye ulaşıyor. Mesela Adıyaman'da Duman şapkadan başka şapka takmaz yaşlılar. Çocuklarına söylerler, Malatya'dan aratırlar çocuklarına Duman şapka istiyoruz diye. Bir kasketin fiyatı 35 ile 55 TL arası değişiyor. Tepeden düğmeli kasketler 35 TL, sekiz köşeli kasket 45 TL, Çarşamba ve Adana modeli dediğimiz modeller 55 tl.

Sohbetimizin sonuna doğru gelirken kapı çalınıyor ve iki kişi giriyor içeriye. Kars'tan Mustafa Bey İstanbul'a gelip bütün Eminönü'nü dolaşmış ve aradığı kalitede şapkayı bir türlü bulamamış. Sekiz köşeli kasket deniyor, farklı iki üç bedenden kafasına en uygun olanı seçiyor. Nida Usta, "Kars'ta pek sekiz köşeli takmazlar" diyor. Mustafa Bey de "Valla, ben bunu takıp gittikten sonra bizim oralardan arkadaşları kesin bundan isteyecek, varsa bir numaranızı alayım" diyor. Almaya karar verdiği kasketlerden siyah olanı kafasına giyiyor, gri olanı da koltuğundan altına sıkıştırıyor Mustafa Bey. "Elinize, emeğinize sağlık" deyip atölyeden ayrılıyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Mehmet Ali & Akşamsefasi

Hedefimiz, Şehir Tiyatroları'na eski ivmesini kazandırmak

Yönetmen ve Çevirmen Mehmet Ergen, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Genel Sanat Yönetmenliği görevine getirildi.

Dünyanın birçok ülkesinde oyunlar sahneyen Ergen, Affje Jale, Time Out ve Peter Brook Empty Space ödülleri'nin de sahibi. Şehir Tiyatroları'nın dünya tarihindeki öneme değinen Ergen, böyle bir tiyatronun geleceğine yön vermenin kendisi için mutluluk verici olduğunu belirtiyor. Ergen'le hedeflerinden işe almaları, telif ücretlerinden ödenecek tiyatroya pek çok konuya değindik.

■ Bu görevin sizin için anlamı nedir?

Türk tiyatrosu Şehir Tiyatroları'nda başladı. Cumhuriyet'ten bile eski bir tiyatrodan bahsediyoruz. Büyük zorluklar çekilerle 1914'te kurulmuş. Dünya tarihinde çok önemli bir tiyatro. Böyle bir tiyatronun 27'inci yüzüylüne yön verebilmek çok güzel bir şey. Çok büyük ideallerle başladı. Özellikle 30'lara 40'lara baktığımız zaman repertuarının dünya çapında olduğunu görebiliriz. Son 20 yılda bunun biraz sekteye uğradığını görüyoruz. Buna eski ivmesini kazandırabilme heyecanı benim için büyük.

■ Şehir Tiyatroları ülke tiyatrosu için ne kadar önemli?

İstanbul'un nüfusu Avrupa'daki birçok ülkeden daha büyük. Hollanda'dan, Yunanistan'dan daha büyük bir şehir olduğu için bu şehrin Devlet Tiyatrosu gibi bakmak lazım. Bizden yüzlerce kat fazla iş yapan Batı Avrupa şehirlerinde bile 400'e yakın oyuncu kapasitesi ile 10 tane salonuyla 40'a yakın oyununu her sezon gezdiren bir tiyatro daha yok. Şehrın buna büyük bir ihtiyacı var. Devlet

yapmazsa, belediye yapmazsa kim yapacak? Çünkü seyirci yetiştirme konusunda geri kaldığımızı düşünüyorum.

Demografik açıdan İstanbul'un yapısı çok büyük farklılıklar gösteriyor. Bugün farklı semtlerde oturanlar farklı ülkelerde yaşıyor gibi bir deneyim yaşıyoruz. O yüzden Şehir Tiyatroları'nın misyonu bir anlamda Nişantaşı'nda, Harbiye'de yaptığını aynı

şekilde Sultangazi'de, Kağıthane'de de yapmak olmalı. Orada o oyun, burada bu oyun gider diye insanlar adına repertuar düşünmek de çok doğru olmaz. Kendi içinde bir idealizm içermeli.

■ Seyirci yetiştirme konusundaki eksiklik nasıl aşılır?

Madem bu zenginlikte bir tiyatro, o zaman dünyanın en iyi oyunlarını yapması lazım. Seyirciyi eserler yetiştirir. Geçtiğimiz 40 yıla baktığımız zaman burada Eski Yunan'dan Rönesans'a 19'uncu yüzyılda modern tiyatronun kuruluşundan 20'inci yüzyıl klasiklerine, yaşayan genç kadın yazarlara müthiş bir yelpaze sunamıyorsak oyunları seyredenler de tiyatro bu kadarmış diyebilir. Dolayısıyla bizim çok daha iddialı olmamız gerekiyor. Beni en çok heyecanlandıran bu.

■ Peki gelecek oyunlarla ilgili nasıl çalışmalannız olacak bu konuda?

Dünya repertuarı kriteri aslında çok belli. Çağdaş Amerikan Tiyatrosu deyince biz Arthur Miller'dan bahsediyorsak ve bu geçen 35 - 40 yılda bu yazarın sadece bir oyunu yapılmışsa, zaten çok zor bir işim yok. Repertuarı biraz hafif tutmuşuz. Gelir düzeyi düşük bir seyirci olması aslında çok iyi bir şey ama onun getirdiği yanlış tahminle aman çok ağır bir repertuar yapmayalım mı denmiş bilmiyorum ama

şehrın en önemli tiyatrosu bu ise, dünyanın en önemli oyunlarını yapması gerekiyoruz ve yapmamız. Yaşar Kemal'leri Murathan Mungan'ları her gün sahnesinde tutmuyorsa onun yerine yarı vasıflı Tanzimat Edebiyatı uyarlamalarını, sırf belli ideolojilere hizmet etmek için ve iyi görünmek için yapıyorsa bu sınırı

geçememiş demektir. Oedipus'tan çıkılın Shakespeare'e gelelim. Shakespeare'in 37 oyunundan biz 10'unu yapmışsak ve kalan 27'sini bu şehre sunmadıysak repertuar anlamında geri kalmışız demektir. Çok önemli bir gösterge de yeni yazarlar. Şu anda yaşayan her gün metrobüsüne binen, o sokakta gördüğümüz insanlar gibi insanların sahneye getirmeyen bir tiyatro, akademik anlamda "tiyatro yaşamı yansır", "insanı insanla anlatır" gibi basmakalıp laflar etmemesi lazım. O insanları sahneye getirmesi lazım.

■ Şehir Tiyatroları'nın kaybettiği itibarı nasıl geri kazandırma planlıyorsunuz?

Oyun seçimlerinde dikkatsiz davranıldığını düşünüyorum ama her şeye rağmen burada seyircinin çok sevdiği ve yıllardır kapalı gişe giden 5-10 tane çok iyi oyun var. Bu da gösteriyor ki oyunların hepsi böyle olduğunda hepsi dolacak. Biletler öğrenci için 10 büyükler için 20 lira olduğundan dolayı dışarıdan 50-100 liraya bilet alamayan seyirci için dışarıdan 50-100 liraya bilet alamayan seyirci için büyük bir ferahlık. Tiyatro oyununa konu olamayacak bir konu yok. Hepsinin sahnelenebilir olması lazım. Biz zaten bu amaçla ilk sezonumuzu Dünya Kadınlar Günü Haftası'nda duyuracağız, 5 Mart'ta. İlk kez çoğunluğunun kadın yazar ve yönetmenlerin oluşturduğu bir repertuar hazırladık. Hepsini çabamızda konuşmamız gereken konuları ortaya çıkartan oyunlar. Yakın tarihimize yüzleştiren oyunlar.

■ Yeni gelişmeler olacak mı?

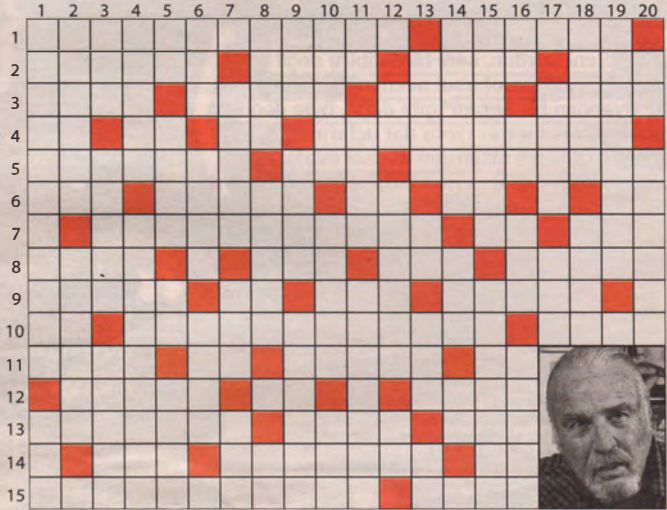
Yeni sahneler açılacak. Muammer Karaca Tiyatrosu restorasyona giriyor çok yakında. Sultangazi ve Kağıthane'de stüdyo tiyatrolar açıyoruz. Özellikle genç ve yeni yazarların yeni oyunlarını sahneleyecekleri biraz daha deneyisel, daha cesur olabilecekleri 100-150 kişilik stüdyo tiyatroları... Bizim 'şehir yazarlarını arıyor' adı altında başlattığımız genç yazar ve yönetmenlerin der vereceği bir proje. Amaç şehre yeni yazarlar kazandırmak.

Şehir Tiyatroları Genel Sanat Yönetmeni Mehmet Ergen, "Son 20 yılda biraz sekteye uğradığını görüyoruz. Şehir Tiyatroları'na eski ivmesini kazandırabilme heyecanı benim için büyük" diye konuştu.

Bavul Bulmaca

Çözümü sizinbavulunuz@gmail.com adresine gönderenler arasında yapılacak çekilişte kazananla bez çanta, rozet ve kitap hediye...

Hazırlayan: İlker Mumcuoğlu

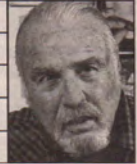

SOLDAN SAĞA

1. 8 Kasım 2019'da yaşama veda eden duayan tiyatro sanatçısı, yazar (Resimdeki) - "...Zaim" (Filler ve Çimen, Tabutta Röveşata adı filmi de olan sinema yönetmeni ve yazar). 2. Gaziantep'in Nizip ilçesine 10 km uzaklıkta olan antik kent - Eski İskandinav mitolojisinde, evenin yaratılışında oluşan ilk canlı - Lazca "sen ve ben" - Çalışma, emek. 3. Genç erkek sığır - Bir ay adı - "... Osman" (NBA'da, Cleveland Cavaliers forması giyen Türk basketbolcu) - Yok etme. 4. İlaç - Bir nota - Lantanın simgesi - Devrik Bolivya Devlet Başkanı. 5. Çok az para - Sert tutumlu bir kumaş türü - Vadi rüzgarı. 6. Verme, ödeme - Bir işi yapmaya hazır - Sıvı ölçüm biriminin simgesi - Hile, entrika - Yemen'in plaka imi. 7. Dünyanın ikinci en büyük akıllı telefon üreticisi olan Huawei'nin kurucusu ve CEO'su - Vilayet - Yasaklama. 8. Aşılacak yer, dağ geçidi - Denizler tarafından örtülen, derin ve parçalanmış koylar oluşturan gömülmüş vadi - Protein sentezine yardımcı olan bir asit türü - "Hugo ..." (Corto Maltese'in yaratıcısı olan çizgi romançı). 9. Dingin, durgun - Bir zaman birimi - Ut çalan kimse - Taş ya da tuğladan yapılmış olan yapı. 10. Beddua - 11 Kasım 2019'yı tırdığımız değerli hukukçu, akademisyen ve siyaset adamı - Yapıt. 11. "Fasa ..." (Şarkıcı Teoman'ın, kendi yaşamından izlerini içeren kitabı) - Sümer su tanrısı - Köken, soyundan - Yemek yeme gereksinmesi duyan kimse. 12. Ambar - Yayı silahtır - Çevgen. 13. Herhangi bir seçimde, adaylardan hiçbirini seçilmek için gerekli sayıda oy alamayınca seçimin yenilenmesi - Topun gerisini kapayan kapak - Kol, kısım. 14. Tırnak boyası - İklim - Sü. 15. Başrollerinde Robert de Niro, Al Pacino ve Joe Pesci'nin oynadıkları, Martin Scorsese'in filmi - Resmi bir erkek giysisi.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Yalnızlık Paylaşmaz adlı şiir kitabı da olan şair - Küçük gemi. 2. Osmanlı'da bir tımar türü - Doruk, zirve. 3. Almanca sen - Sabah yıldızı, Venüs - Hangi dille yazıldığı bilinmeyen, çizimlerdeki bitki ve yıldız haritaları dünya üzerinde saptamayan, 1404 ile 1438 yılları arasında yazıldığı sanılan Voynich Elyazması'nı yayımlayan İspanyol yazarı. 4. Bir rekoru aynı derece ile yineme - Kökenbilim. 5. Sarışın Bomba'yı simgeleyen harfler - Meydan - Çıplak resim - Lokmanruhu. 6. "...Anderson" (Jethro Tull'un üyesi) - Bir kişinin herhangi bir beşeyi yazdığını ya da onayladığını belirtmek için her zaman aynı biçimde kullandığı işaret - Otlak. 7. Dölleme, döllenme - Cet - Sırça, Boşnakça, Hirvatça, Makedonca "ben". 8. Aydın'ın Sultanhisar ilçesi sınırları içinde yer alan antik kent - Deniz - Bohriyumun simgesi. 9. "...Thurman" (Aktiris) - Alçak kimse - Ağaç. 10. Boya inceltici sıvı - Simgesi Golan, manyetik alanın şiddet birimi - Take On Me adlı şarkılarıyla tanınan Norveçli müzik grubu. 11. Kriptonun simgesi - Ana musluk, vana - Yenilebilen kabak mantarına verilen bir ad. 12. Kobaltın simgesi - Taşın, tilki gibi hayvan avında kullanılan köpek cinsi - Tuzağa düşürülen şey. 13. Gökyüzü - Vahşi hayvan barınağı - Karadeniz'deki bir ili simgeleyen harfler - Bağışlama. 14. Halkın İstanbul'daki yabancılarla, özellikle Fransızlarla verdiği ad - Ağabey - Ateş. 15. Bir üzümlü türü - Kamufaj. 16. Eski Mısır'da güneş tanrısı - Bir kan grubu - Sıvılaştırılmış petrol gazı - Sakat kollu, eli kimse. 17. Duyuru - Akdğer. 18. "...Özel" (Evet İsyen ve Amentü adlı şiirleri de olan şair) - Bir gezegen adı. 19. Kişilik. 20. Evet ünlemi - "Yıldız ..." (17 Kasım 2019'da yitirdiğimiz tiyatro sanatçısı).

Sayı: 53
Bavul Bulmaca
Çözümleri

SOLDANSAĞA

1. Tarık Ali-Etalon-Kırs. 2. Alara-İçeri-Maputo. 3. Pasavan-Kekova-Omega. 4. Ab-Bilgim-Rical-Len. 5. Soli-Anemori-Lacivert. 6. Rulet-Kofana-Etem. 7. Tiki-Avizo-İde-Ema.

8. Onama-El-Bazilikla-Us. 9. Sac-Daz-Kıra-Esamisi. 10. Statuko-Aman-Azat. 11. Ne-Alevlik-Nisa. 12. Laka. 13. Enik-Netameli-Of. 15. Pekala-Ane-Azade.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Tapas-Tosun-Kep. 2. Alaborina-Etene. 3. Ras-Lukacs-Erik. 4. İrabilim-Taşak. 5. Linin-Vezuv-Ne. 8. İç-Sekil-Kim-Ta. 9. Ekimoz-Kolaçan. 10. Eremofob-

bi-İdame. 11. Tik-Na-Arakiye. 12. Akor-Nizam-La. 13. Viladi-Analiz. 14. Omaca-Elenika. 15. Na-Ace-İsis-Kod. 16. Politika-Avare. 17. Kum-Ve-Ama. 18. İteleme-İz. 19. Roger-Musa. 20. Antransit.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://ranteoy.org>

bavulımda, sevda sözleri

“
Seni sevdim, seni birdenbire değil
usul usul sevdim
”

“Uyandım bir sabah” gibi değil, öyle değil
Nasıl yürür özsu dal uçlarına
Ve genişliği sislerden düşsel ovalara
”

GÜLTEN AKIN

“
sisler bulvarı'nda seni kaybettim
sokak lambaları öksürüyordu
yukarıda bulutlar yürüyordu
terkedilmiş bir çocuk gibiydim
dokunsanız ağlayacaktım
”

ATTILÂ İLHAN

“
Ben ki her akşam yatağımda
onu düşünüyorum,
onu sevdiğim müddetçe
yatağıma da seveceğim.
Orhan Veli
”

“
Sen tane tanesin
sevgilim
Denizim ben batık
aşklarla dolu
”

MELİH CEVDET ANDAY

“
kadere inansaydım
sana inanırdım
Düşürmem sigaramın
ucundaki külü ben
”

ARKADAŞ ZEKÂİ ÖZGER

“
Sevgilimin ha
“- O yok, ben
Vurdum, düştü
ve lakin çok şül
”

yürüdü çevremizde
duvara astım
kodum kuralları
du önce

İçinden doğru
sevdim seni
Bakışlarından doğru
sevdim de
Ağzındaki ıslaklığın
buğusundan
Sesini yapan
sözcüklerden
sevdim bir de
Beni sevdiğin gibi
sevdim seni
Kar bırakılmış
karanlığından.

EDİP CANSEVER

Anlatamam derdimi dertsiz insana
Dert çekmeyen dert kıymetini bilemez

âşık veysel

İçmek,
Gözlerinde içmek ayışığını.
Varmak,
Gözlerinde varmak can
tılsımına.
Gözlerin hani?

AHMED ARİF

karanlıklar
ülkesindeyim
ışıklarım
hep
sende
kalmış

müslüm gürses

ali dile geldi aynanın üzerinde :
ırım," - dedi bana günün birinde.
parçalandı ayna, kayboldu hayal
r sevgilim duruyor yerli yerinde...

NÂZİM HİKMET

- İmtiyaz Sahibi Birgün Yayıncılık ve İletişim Tic. A.Ş. adına İbrahim Aydın
- Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Sefer Selçuk Özбек
- Yayın Kurulu: Önder Abay, Barış İnce
- Edebiyat Danışmanı: Haydar Ergülen
- Editörler: Burak Abatay, Mustafa Kömüş
- Sokak Ekibi: Can Binalı Aydın, Onur Tuncaç, Selin Kalkan, Merve Bayra, Gizem Çıtak, Meral Çınar
- Reklam ve İletişim: bavulreklam@birgun.net, bavul@birgun.net
- Kapak İllustrasyon: Ekin Başak Akgül
- Grafik Tasarım: Barış Can Sarıoğlu
- İletişim: 0546 2883328 - iletisim@bavuldergi.com - bavul@birgun.net
- www.bavuldurki.com
- Adres: Güldarhar Mahallesi, Avni Dilligil Sokak, Özden Apartmanı, No: 14/3 Mecidiyeköy/Şişli İstanbul
- Baskı: UNIPRINT Basım Sanayi ve Tic. A.Ş.
- Adres: Ömerli Mah. Hadımköy - İstanbul Cad. No:159
- Hadımköy Arnavutköy 34555 İstanbul / TÜRKİYE
- Tel :+90 212 798 2840 / Faks : +90 212 798 2063 - www.wapa.com.tr
- Genel Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama A.Ş.
- ISSN: 2149-8113 Yıllık yaygın süreli yayındır.

